Ukraińskie Pismo Podlasia

3 (181) 2022

Cena 6,00 PLN VAT 5%

NAD BUHOM
I NARWOJU

www.nadbuhom.pl

НАД БУГОМ І НАРВОЮ

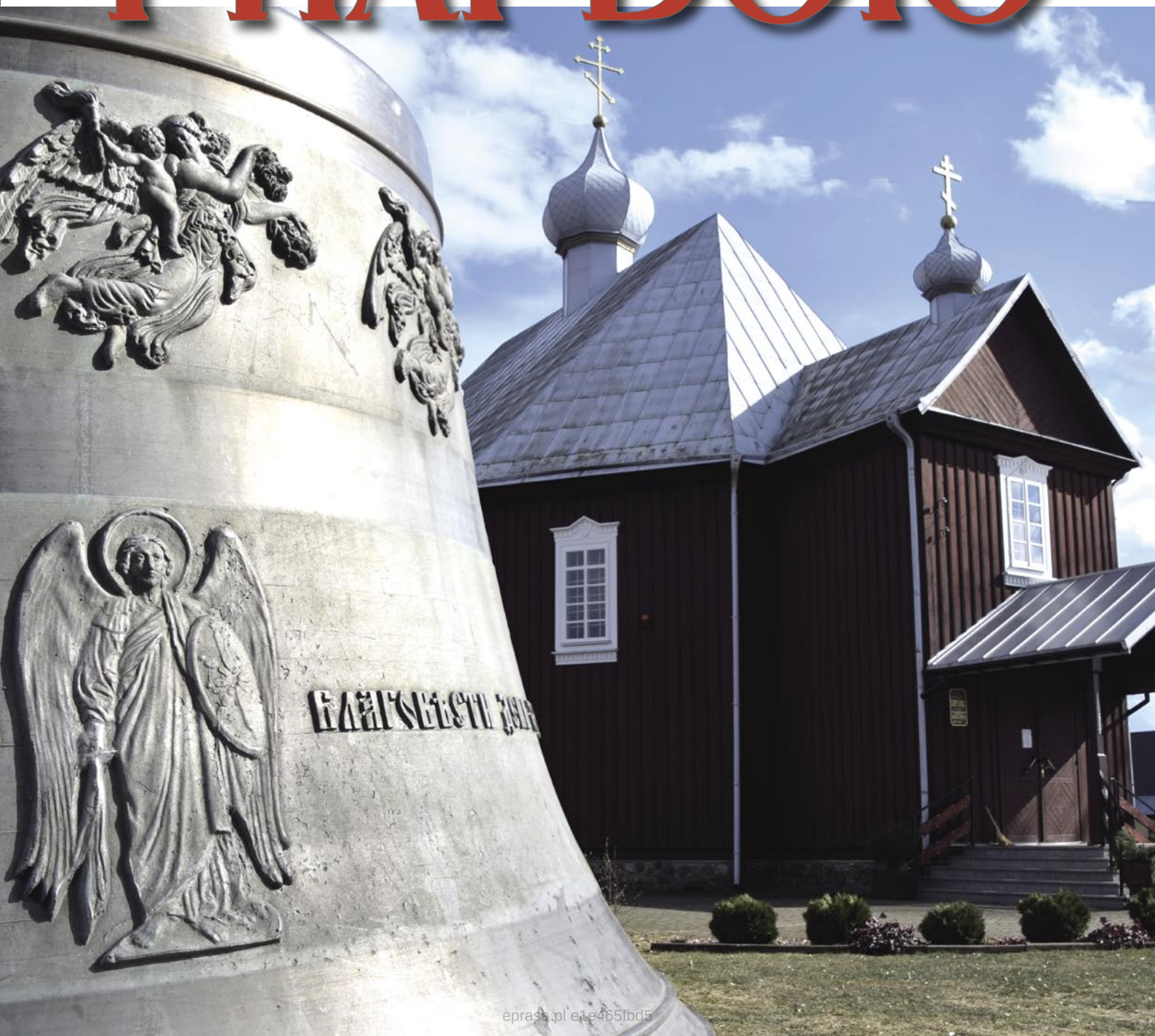

eprasa.pl e1e465fbd5

Календар літніх та осінніх подій на Підляшші — де варто бути

16/17 липня «На Івана, на Купала», Дубичі Церковні (організатор Союз українців Підляшшя)
16/17 lipca „Na Iwana, na Kupała”, Dubicze Cerkiewne (organizator Związek Ukraińców Podlasia)

21-24 липня «Підляська октава культур», Білосток та інші місцевості (організатор Підляський інститут культури)
21-24 lipca „Podlaska Oktawa Kultur”, Białystok i inne miejscowości (organizator Podlaski Instytut Kultury)

22-24 липня «З сільського подвір’я», Черемха (Товариство любителів народної культури та Ґмінний осередок культури в Черемсі)
22-24 lipca „Z wiejskiego podwórza”, Czeremcha (Stowarzyszenie Miłośników Kultury Ludowej i Gminny Ośrodek Kultury w Czeremsze)

30 липня «На Володимира», Загорода в Козликах (Товариство друзів скансену в Козликах)
30 lipca „Na Wołodymyra”, Zahoroda w Koźlikach (Towarzystwo Przyjaciół Skansenu w Koźlikach)

Кінець серпня — початок вересня МЕАНДРИ — Школа традиційної музики 2022 (організатор Підляський інститут культури і Товариство друзів скансену в Козликах)

Koniec sierpnia — początek września MEANDRY — Szkoła Muzyki Tradycyjnej 2022 (organizator Podlaski Instytut Kultury i Towarzystwo Przyjaciół Skansenu w Koźlikach)

17 вересня «Джерела — Українські традиції і трансформації», Черемха (організатор Союз українців Підляшшя)
17 września „Dżereła — Ukraińskie Tradycje i Transformacje”, Czeremcha (organizator Związek Ukraińców Podlasia)

20-23 жовтня Фестиваль української культури на Підляшші «Підляська осінь», Більськ, Білосток, Гайнівка, Сім’ятичі та інші місцевості (організатор Союз українців Підляшшя)
20-23 października Festiwal Kultury Ukraińskiej na Podlasiu „Podlaska Jesień”, Bielsk Podlaski, Białystok, Hajnówka, Siemiatycze i inne miejscowości (organizator Związek Ukraińców Podlasia)

18-19 листопада VI Підляська українська наукова конференція, Більськ, Біла на Підляшші (організатор Підляський науковий інститут)
18-19 listopada VI Podlaska Ukraińska Konferencja Naukowa, Bielsk Podlaski, Biała Podlaska (organizator Podlaski Instytut Naukowy)

На сцені імпрези «На Івана, на Купала»: київський рок-гурт «Kozak System» («Козак систем») і більськовий «Ранок» (19 липна 2014 р.).
Фото Ю. Гаврилюка

НАД БУГОМ І НАРВОЮ
NAD BUHOM I NARWOJU

№ 3 (181) ВЕСНА — ЛІТО 2022

Nr 3 (181) WIOSNA — LATO 2022

ЗМІСТ НОМЕРА ❖ SPIS TREŚCI

Л. Лабович, А. Паб'ян, *Поки буде українська пісня – все буде Україна!* 3
L. Łabowicz, *Wieści nie tylko z podlaskich miast i gmin* 5
Н. Григорук, *Руок у Курашеві – од початку лі*та до кунця осені* 9
А. Паб'ян, *Коли подбаємо про наш світ – він стане чистішим!* 10
К. Купріянович, *Особлива Великопісна проща на Святу Гору Грабарку* 11
А. Парфінюк, *Українська нація набула нової якості. Розмова з Ростиславом Крамарем* 13
A. Szczygoł, *Biblioteka – świat w jednym miejscu* 15
L. Łabowicz, *„Russkij wojennyj korabl idi na***”, czyli o właściwym kierunku dla rosyjskiej machiny propagandowej* 16
С. Лащенко, *Уроки біженства. Погляд через століття* 19
ReD., *Myrosław Trochanowskij: Ukraińcy czerpią ogromną siłę z ducha Kozaczyzny* 21
І. Гирич, *З крові і руїни постає новітня Україна* 25
О. Засєдатєлєва, *Підляські враження біженки з України* 27
Л. Лабович, *Про нашу мову просту – непросту: «За гожого хлопця дівкі волоси рвут»* 28
Ю. Плєва, *Повісті з нашого села: Пілін, Ксеня і газети* 29
JH, *Kamieniecka wieża* 32
Ю. Гаврилюк, *Будування над річкою Лісною Каменецької вежі* 34
O. Fotinicz, *Charłampowicze – rodzinna historia, zaczęta koło cerkwi w Rohaczach* 37
Ju. Hawryluk, *Paweł Charłampowicz – muzealnik i badacz starożytności Południowej Ukrainy* 39
ReD., *Meandry zbiorowej pamięci* 40
M. Janowski, *Ja nie Ruska i nie Sowietka, ja Wala z Białorusi* 40
З підляського архіву: Позиція українського середовища Підляшшя щодо дій Російської Федерації 43
(ред.), *З організованого життя над Бугом і Нарвою* 44
(юг), *Пудляський літературний конкурс «Пишемо по-свойому» – справа поважна, однак кожному досяжна!* III

НАША ОБКЛАДИНКА

Орленська (вурлянська) парафіяльна церква Св. Архангела Михаїла і дзвін вилитий у 1936 р. (пошкоджений, тому стоїть поряд з дзвіницею). Ініціатор створення дзвону, о. Володимир Вишневський, український патріот, який був також повітовим місіонером, подбав, щоб з'явились на ньому зображення Св. Хрестителя Русі, київського князя Володимира Великого та Архангела Михаїла – захисника віри та незмінного борця із силами зла. Після хрещення Київської Русі Архангел Михаїл став символом небесного захисту влади київських князів, згодом його зображення увійшло в герби Києва, Київського князівства, Київського воєводства, стало символізувати Київщину, в широкому значенні – Наддніпрянську Україну; мають його в гербі також Біла-Підляська і Кодень. **Стор. IV:** Вулиця в селі Молочки (поміж Ботьками і Кліщелями), не так то й малому, однак сьогодні малолюдному, бо вже тут лише 60 мешканців. Дуже добре живеться тут буслам (лелекам), яких гнізд у Молочках хіба найбільш у наших сторонах. *Фотографії Ю. Гаврилюка.*

Час нищить минуле, тому мусимо «винайти себе» по-новому

Коли у травні – червні вийдемо з хати, а ще ліпше – виїдемо за місто, хоч би за Більськ чи Гайнівку, побачимо, що – незалежно від політичної та епідеміологічної ситуації – прийшла пора зелені і квітів. Бачимо це й на фотографії з окраїни Старого Села (Starowieś), яку можна визнати за твір мистецтва та надати поетичний заголовок «Розквітле православ'я». Однак, коли налюбувавшись буйною природою, що за законом натури вічно оновлюється, уважніше подивимося на *криж* – похилений і струхлявілий, зрозуміємо, що творіння людських рук, навіть коли ми йому придаємо сакральний зміст – тлінне і само з себе не оновлювальне, тому без перестанку вимагаюче нашої дбайливості.

Дбайливості без перестанку вимагає не лише створювана людьми культурна матерія, але й сам *дух народний* – перш за все мова й історія, тобто колективна пам'ять, без якої і нам, україномовним мешканцям північної – більсько-гайнівсько-сім'ятицької – частини Підляшшя (і Білостоку), важко усвідомити свою ідентичність, знайти своє місце посеред сусідів. Бо історія – не як наука, але як процес подій – примхлива. З одного боку вберегла нас перед більшістю бід, які у першій половині XX ст. зустріли інші українські громади. З другого однак – замкнула у свого роду ґеттові, різними заказами і наказами ізольованому від загалу носіїв української мови, від української національної культури й будь-якої іншої властивості модерного українства.

У XIX – XX ст. відсутність цього, що можна б назвати *нашим колективним інтелектом*, призвела до ситуації, у якій наші минулі покоління легко піддавалися різного роду маніпуляціям, наслідком чого ще й сьогодні можна – десь під Більськом чи й у самому Більську – почути кумедне запитання «А скýль тут у нас взялися українці?» (або й ще більш кумедне «пояснення»: «Як БТСК зачало односіті сукцеси, то появілісь українці»). Звісно, запитання про генезу має сенс, повинно воно однак звучати зовсім інакше: «А скýль пошла видумка, що люде, котори живут на пудлясько-берестейському терені і котори од століть є частиною українського мовно-культурного простору, то ніби білоруси?».

eprasa.pl e1e465fbd5

Виявляється, що такого роду вигадку й маніпуляцію ще у період до Першої світової війни почала розповсюджувати «царська» адміністрація – російські чиновники, для яких «проєкт Білорусь» (частина «всеросійського проєкту») був знаряддям боротьби з сильним у історичній «Литві» (колишньому Великому князівстві Литовському) польським національним впливом, отже, етнографічними нюансами в терені не дуже вони переймалися, бо чи «малорос», чи «білорос» – то й так всі «русские». (Білоруський національний рух розмежування проводив тоді згідно з мовними межами, отже, без «претензій» на Більськ чи Берестя – ситуація змінилася у 1918 р., коли з'явилася перспектива проголосити самостійну білоруську державу у складі губерній т.зв. Північно-західного краю).

Політична лінія, згідно з якою україномовні мешканці півдня колишньої Гродненської губернії це не українці (пасивно підтримувана також владою міжвоєнної Польщі), повний розвиток отримала у 1939 р., коли над Буг повернулася Росія, тим разом у більшовицько-совєтському ідеологічному одязі. Після Другої світової війни ця національна політика була продовжувана залежною від Москви комуністичною, т.зв. народною, владою такої ж «народної Польщі». Зрозуміло – ця політика, якої наслідком на україномовних, отже й православних, теренах Більського повіту від 1949 р. будоване було досить масове навчання білоруської мови, від 1956-го доповнюване засновуванням гуртків Білоруського суспільно-культурного товариства (BTSK) і кольпортажом білоруськомовної «Ніви», нашій етно-культурній емансипації не сприяла. Була це по суті ще одна форма державної асиміляційної політики, до речі, згідна з тезисом про «білорусів – оборонців władzy ludowej».

Справді емансипаційний *народний* проєкт – український, який виник всупереч діям *нібито народної* влади, почав тут на добру справу формуватися щойно сорок років тому, коли виникло перше (тоді, звісно, неформальне) згуртування активної молоді, до якої приєдналися й представники старших поколінь. Саме цей гурт десять років пізніше, 22 березня 1992 р., заснував першу нашу регіональну організацію – Союз українців Підляшшя, офіційно зареєстрований 2 червня цього ж року. Минуло ще одне десятиріччя та 21 травня – 8 червня 2002 р. відбувся перший Національний загальний перепис з запитанням про національність та мову домашнього спілкування, який «статистично легалізував» українську присутність у Підляському воєводстві. Звісно, його результат – близько 1,4 тис. людей, які перед переписними рахмістрами обстоювали свою українську національність, під час перепису 2011 р. збільшений до 2,7 тис. осіб, не дуже імпонуючий.

Однак, попри цю позитивну динаміку у офіційній статистиці, надалі пожинаємо прикрі плоди ситуації, яка почала формуватися протягом двох – трьох десятиріч, що попереджували Першу світову війну. Саме тоді в наших містах і селах почала поширюватися мережа церковно-парафіяльних та народних шкіл, звісно російських. Виховували вони «на славу царю и отечеству», тому перші паростки інтелігенції з-посеред наших «сільських синів» орієнтувалась не на свій народ, але на російське самодержав'я. Також не на рідну мову, яку вчили зневажати – як мало що варте «малорусское нарѣчіе», але на російську, якій чомусь приписували особливу велич і «могучисть». Не будувався через це наш етнокультурний кістяк, бо в Росії народ мав бути як слимак – м'який та слухняний внутрі і на глухо замкнутий у тугій казьонній (державній) шкаралупі. Саме таким, до речі, є сучасне російське суспільство, яке наприкінці 1990-х легко продало свою свободу та піддалося пропагандивній обробці і контролю збоку державного апарату репресій – мемом став відеозапис, на якому чималий натовп мітингувальників тікає перед одним, озброєним лише палкою «сіловіком». Виплодом цього режиму та зґвалтованого ним суспільства є й російська армія, яка протягом цих кількох місяців великомасштабного наїзду на Україну показала, що не дуже вміє воювати, зате дуже добре вміє руйнувати й нищити та скоїла вже всі можливі злочини – як суто воєнні, так і найбільш огидні – супроти беззахисного цивільного населення, яке опинилося під окупацією. Таке саме – м'яке та слухняне і замкнуте у екзоскелеті «народної» держави/влади – «за комуни» мало бути й суспільство Польщі. На жаль, частина наших людей у цю схему вписалася, що гірше – є й такі, які навіть сьогодні повторюють пропаговану тоді антиукраїнську брехню.

У 1980-х роках почали ми помалу виходити зі стану дезорієнтації та взялися пробивати невидиму стіну, якою нас обгородили та відгородили – тобто стали позбуватися комплексу наївності, безрефлексної слухняності і власної інтелектуальної неспроможності. Комплексу, у якому загрузло покоління, що у 1950-х – 1960-х роках вперше в нашій історії – завдяки безоплатній середній і вищій освіті та можливості легшої праці в місті – отримало досить широку перспективу соціального авансу, звідси й рефлекс свого роду «вдячності комуні» та акцептування всіх її культурно-освітніх витівок. На мою думку наше *українське відродження* стало можливим також завдяки тому, що перед сорока роками (саме у червні 1982 р. я записав перші рядки вірша «по-нашому») світ, в якому ми виростали, був зовсім інший від сьогоднішнього. Принаймні у селах, де практично кожний доростаючий містянин мав ще бабу й діда, всі говорили по-свойому, а в деяких навіть надалі співали на лавочці. Правда, на західних окраїнах було вже інакше, як хоч би в Рогавці, через яку ми у 1984-му р. йшли рейдом «Пудляше» з Сім'ятичів до Дорогичина. Коли зустріли там на вулиці жінку, якій будо певно біля 50-ти, то мусили до неї хіба з 15 хвилин по-свойому говорити, поки вона також наважилась – до незнайомих – по-свойому відізватись. Нинішні стандарти, на жаль, суттєво помінялися, адже протягом цього сорокаріччя переважати стали процеси негативні для збереження нашої масової мовно-культурної основи. Бо, як сьогодні бачимо, існувала вона перш за все силою розгону, а не тому, що своя мова й своя пісня вважалися цінністю, яку треба шанувати й захищати.

До того ж села, де той традиційний *наш світ* тримався найдовше, щораз більш вилюднюються, що показують хоч би Молочки, яких вулицю бачите на останній сторінці обкладинки. Століттям тому, за переписом 1921 р., коли ще навіть не завершився процес повернення з біженства, у 53 хатах було тут 244 мешканців – всі православні. У 2011 р. проживало тут лише 97 осіб (www.polskawliczbach.pl – дані перепису населення), а у 2020 р. вже тільки 61 особа – можна сказати, що в селі буслів хіба вже не менше ніж людей.

Закінчення на 30 стор.

eprasa.pl e1e465fbd5

Понад 50 виконавчих одиниць – солістів, дуетів, тріо, квартетів та ансамблів – взяло участь у XVIII Конкурсі української пісні «З підляської криниці». 15 травня виступали вони на сцені Більського будинку культури, де змагалися за перші місця. 28 травня найкращі показали свої вміння під час врочистого гала-концерту.

Поки буде українська пісня — все буде Україна!

«З підляської криниці» – одна з важливіших подій Союзу українців Підляшшя, метою якої є оцінити найбільш талановитих виконавців українських пісень. У минулих роках, з огляду на пандемію, конкурс проходив не весною, але осінню та у форматі онлайн. Цього року знову вдалося вернутися до весняних презентацій та зібрати всіх охочих співаків у найкращому для цього місці – на сцені Більського будинку культури.

– *«З підляської криниці» – це наш щорічний конкурс української пісні. Ми його організуємо, бо хочемо, передусім, пропагувати підляський фольклор* – говорив один з організаторів Лука Бадовець, заступник голови Союзу українців Підляшшя. – *Конкурс призначений для колективів, солістів та дуетів – всіх, хто має у репертуарі українські пісні. Подія проводиться вже вісімнадцятий раз у Більському будинку культури. На початку є прослуховування, а вже після проголошення результатів переможці виступають на гала-концерті.*

– *Цього року в нашому конкурсі взяла участь 51 виконавча одиниця. Як і в попередні роки, були гурти, солісти та дуети. Репертуар був різноманітний, звучали як народні, так і естрадні пісні. Конкурс має на меті заохотити людей до співу, і мова йде не лише про професіоналів, а й про аматорів* – добавляла організаторка Олександра Іванюк.

Вплив на цьогорічний захід мала війна в Україні. Тому XVIII-та едиція конкурсу української пісні проходила під гаслом «Все буде Україна!» та багато виконавців вибирало пісні, які нав'язують до актуальної ситуації.

– *Для сьогоднішнього конкурсу ми підготували пісню «Лебеді материнства», тобто «Виростеш ти, сину...». Це пісня дуже актуальна для ситуації в Україні, в ній говориться про любов до батьківської землі, мови і всього, що українське* – говорила перед виступом Маргарита Бакунович, учасниця гурту «Вервочки» з Вуорлі.

Кожного року серед журі конкурсу є фахівці з України. Цього року оцінювати виконавців приїхали з Рівного хореограф Борис Бунь та Алла Ковальчук – фольклористка, співачка та аніматорка, пов'язана з гуртами «Горина», «Сільська музика» і «Ранкова роса».

– *Цьогорічні прослуховування пройшли для мене, на диво, дуже швидко. Зазвичай це набагато довше. Однак тим разом все йшло гладко. Я була*

eprasa.pl e1e465fbd5

позитивно здивована кількістю менших дітей, які дуже добре користуються мовою та мають високий рівень майстерності. Приємно, що на Підляшші ще є жінки, які виконують місцевий фольклор. На жаль, бачу, що з року в рік таких виконавців стає все менше, але хочеться, щоб молодь переймала цю традицію і, оскільки у нас конкурс «З підляської криниці», щоб дякуючи пісні зберегла наше коріння. Важливо, щоб діти засвоїли вашу регіональну традицію, підляську. Вони повинні знати своє коріння, як і ви, і ми зараз. Війна війною, а культура культурою. Пісня жива і буде жити. – сказала Алла Ковальчук.

Як підкреслювала співачка з Рівного, важко було брати участь у конкурсі в час, коли в Україні війна:

– Можливо, для мене це просто дуже емоційно. Відколи почалася війна, я нікуди не виїжджала. Я весь час була на місці в Рівному. На жаль, ми зараз не маємо можливості там співати з дітьми. Ми працюємо онлайн, а це не те саме, що справжні зустрічі. Але я вірю, що скоро закінчиться війна і все буде добре.

Втретє виконавців у конкурсі слухала і оцінювала Віта Коцюбайло, інструкторка співу та диригентка, родом з околиць Рівного, зараз жителька Білостока. Підкреслювала вона значення таких конкурсів задля збереження української мови і традиції.

– Український конкурс «З підляської криниці» адресований людям, які користуються українською мовою, співають українською, а також дітям, щоб не зникла мова наших предків. Ми раді чути, як вони готують і сьогодні тут виконують наші пісні. Ми бачимо, що є багато нових обдарованих дітей. Хотілося б, щоб було більше народних пісень, яких співали на Підляшші. Ми знаємо, що всі знають «Червону руту» або «Висить ябко, висить», це дуже гарно, але у нас стільки хороших пісень з Підляшшя, яких ніхто не співає, і ми дуже хочемо заохотити виконавців розширити свій репертуар, щоб ці пісні не вмерли – говорила Віта Коцюбайло.

Як щороку в конкурсі брали участь виконавці всіх вікових груп, презентуючи різножанровий український репертуар. Були дитячі пісні, традиційна народна пісня, опрацьований фольклор, естрада та сучасна музика. Це все – щоб показати різноманіття та багатство української музичної культури.

Цьогорічний конкурс пройшов у дуже складний час, коли Україна бореться з російським агресором. Однак конкурс це не лише розважальна подія, але й форма показати, що українська культура живе та не дасться її знищити. Метою цьогорічного конкурсу було також підтримати Україну в її нелегкій боротьбі за

свободу і право жити у своїй державі, у якій є місце на своє рідне слово і рідну пісню.

XVIII Конкурс української пісні «З підляської криниці» зорганізував Союз українців Підляшшя у рамках проєкту «Зустрічі з підляським фольклором, традицією і українською поезією», за кошти Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Людмила ЛАБОВИЧ
Анна ПАБ'ЯН
Фото Ю. Гаврилюк, Л. Лабович

eprasa.pl e1e465fbd5

Wieści nie tylko z podlaskich miast i gmin

Białystok. 1 kwietnia w ramach Festiwalu ¿UNDERGROUND / INDEPENDENT? w kinie „Forum" w Białymstoku można było oglądać ukraiński film z 2020 r. w reżyserii Marii Kondakowej (Марія Кондакова) „Moja wojna" (ukr. Внутрішні війни). To dokument opowiadający o trzech kobietach, które po 2014 r., gdy prorosyjscy najemnicy wspierani przez Rosję wzniecili wojnę w Donbasie, wstąpiły do wojska i brały czynny udział w działaniach wojennych. Reżyserka udała się do strefy, gdzie toczy się walka, aby pokazać codzienne życie kobiet, których losy zostały zdeterminowane przez wojnę.

Z prelekcją przed filmem wystąpił Grzegorz Brzozowski – dziennikarz, reżyser, krytyk filmowy, szef działu „Patrząc" „Kultury Liberalnej". Pokaz został zorganizowany przy współpracy z „UKRAINA! Festiwal Filmowy". Całkowity dochód został przeznaczony na pomoc Ukrainie walczącej z rosyjskim agresorem.

Zaleszany. 3 kwietnia w świetlicy wiejskiej w Zaleszanach w gminie Kleszczele odbyły się warsztaty wypiekania „busłowych łap" – bułeczek, które zgodnie z podlaską tradycją przygotowywano na święto Zwiastowania Najświętszej Marii Panny. Związane to było z dawnym zwyczajem witania wiosny, której symbolem jest bocian – w ukraińskiej gwarze podlaskiej – „busioł". Przylot tego ptaka zazwyczaj zbiegał się w czasie ze świętem Zwiastowania NMP, dlatego to właśnie wtedy gospodynie piekły postne ciasto drożdżowe w kształcie bocianich łap.

W programie spotkania było poznawanie tradycji związanych z wypiekiem „busłowych łap", wspólne formowanie i pieczenie bułek z ciasta drożdżowego, a także spacer do monasteru św. Katarzyny w Zaleszanach oraz degustacja tradycyjnych bułeczek.

Warsztaty zorganizował Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Kleszczelach wspólnie z Kołem Gospodyń Wiejskich ze wsi Zaleszany.

Nurzec-Stacja. 6 kwietnia w Gminnym Ośrodku Upowszechniania Kultury w Nurcu-Stacji otwarto „Wielkanocną wystawę twórczości ludowej i rękodzieła z gminy Nurzec-Stacja". Prezentowała ona prace 27 osób dorosłych, wykonane różnorodnymi technikami, m.in. pisanki tradycyjne i współczesne, wyszywanki, chodniki.

Wystawę można było oglądać do **początku maja**.

Dubno. 8 kwietnia w świetlicy w Dubnie koło Bociek odbył się wernisaż prac plastycznych Tymoteusza Muśki (1917-1985), samouka, artysty naiwnego, nazywanego „suwalskim Nikiforem" lub „Nikiforem Północy".

Rodzina Tymoteusza Muśki pochodziła z Dubna na Podlasiu, jednak on sam urodził się podczas bieżeństwa w Monastyrsku w guberni penzeńskiej w Rosji. W 1920 r. wraz z matką powrócił do Dubna. W trakcie II wojny światowej, podczas której brał udział w walkach o Berlin, został częściowo sparaliżowany. W 1974 r. trafił do Domu Opieki Społecznej „Kalina" w Suwałkach, gdzie zaczął rysować. Następnie mieszkał w Domu Emerytów i Rencistów w Węgorzewie. Zmarł w 1985 r. w Węgorzewie, ale został pochowany obok matki na cmentarzu prawosławnym w rodzinnym Dubnie.

Ten leworęczny malarz z nieodłącznym papierosem funkcjonował na pograniczu dwóch światów: wschodniego, prawosławnego oraz zachodniego. Za życia swoje obrazy sprzedawał kolekcjonerom i handlarzom z Polski i zagranicy, najczęściej za niewielkie pieniądze. Fachową pomoc uzyskał w pracowniach Powiatowego, a potem Wojewódzkiego Domu Kultury w Suwałkach od Jadwigi Błaszczyk-Jurkonis, artystki malarki, absolwentki łódzkiej uczelni, która próbowała wzbogacić jego warsztat malarski i utwierdziła go w przekonaniu o własnej wartości jako artysty. Brał udział w corocznych plenerach malarskich, a także w wystawach zbiorowych, konkursowych i poplenerowych. Jego prace pokazywane były m.in. w Suwałkach, Kazimierzu nad Wisłą, Lublinie.

Na wystawie w Dubnie zaprezentowano ponad 30 obrazów i rysunków ze zbiorów Suwalskiego Ośrodka Kultury

eprasa.pl e1e465fbd5

i zbiorów prywatnych mieszkańców Dubna i okolic. Mieszkańcy wsi podzielili się z obecnymi wspomnieniami o artyście. Jedna z mieszkanek przywołała zabawną odpowiedź Timoszki (jak nazywali artystę miejscowi) na zadawane przez dzieci pytania o bajkę: „Skażu wam skazku pro husia. I to wże wsia".

Wystawę można oglądać **do końca czerwca**. Jej organizatorami są Gminny Ośrodek Kultury w Boćkach i Suwalski Ośrodek Kultury.

Wasilków. 13 kwietnia w Podlaskim Muzeum Kultury Ludowej w Wasilkowie ogłoszono wyniki oraz wręczono nagrody w ramach drugiej edycji konkursu „Tradycyjna ozdoba wielkanocna wykonana przez Koło Gospodyń Wiejskich", którego organizatorem jest Zarząd Województwa Podlaskiego.

Na konkurs wpłynęły 92 ozdoby wielkanocne wykonane przez panie z 34 kół gospodyń wiejskich z całego województwa podlaskiego. Były to m.in. pisanki, palmy wielkanocne, pająki, wycinane firanki, króliki, kurczaki, kartki świąteczne, stroiki na stół oraz figury symbolizujące nadchodzące święta.

Drugie miejsce zajęło Koło Gospodyń Wiejskich w Toporkach (*Toporach*) w gminie Kleszczele, którego członkinie wykonały tradycyjnego pająka. Jury wyróżniło też prace z Dasz i Dobrowody.

Stawki. 15 kwietnia 2012 r., a więc 10 lat temu, w wieku 93 lat zmarł Stefan Sidoruk (Степан Сидорук), utalentowany twórca ludowy z Południowego Podlasia. Ze względu na swoją twórczość poetycką został nazwany „Królem nadbużańskich poetów".

Stefan Sidoruk urodził się **3 sierpnia 1919 r.** w rodzinie kowala we wsi Stawki koło Włodawy. Mieszkał w rodzinnej wsi, gdzie zajmował się rolnictwem i pszczelarstwem. Pisał wiersze i opowiadania rodzimą gwarą ukraińską oraz po polsku, a także malował i rzeźbił.

Twórczość literacka Stefana Sidoruka była wielokrotnie publikowana, m.in. w zbiorkach poetyckich: „Над Бугом" (1983), „Pod skorzyną, pod jesionami" (1988), „Wiersze wybrane" (1991), „Nadbużańskie opowieści" (1998), „Журавлі гнизда стелять над Бугом" (2005). Ponadto jego wiersze drukowano m.in. w „Naszym Słowie", „Kalendarzu Ukraińskim", „Nad Buhom i Narwoju", „Ukraińskim Zaułku Literackim".

Białystok. 20 kwietnia sztuki pisania pisanek uczyły się dzieci, które uczęszczają na zajęcia języka ukraińskiego w międzyprzedszkolnym punkcie nauczania przy Przedszkolu nr 26 Integracyjnym w Białymstoku.

Białystok. 23 kwietnia 2009 r. na antenie Radia Orthodoxia wyemitowano pierwszy program w języku ukraińskim „Ukraińskie Słowo". Audycja poruszała zagadnienia związane z tradycją, kulturą, językiem, religią i historią społeczności ukraińskiej Podlasia, a także innych regionów zamieszkanych przez Ukraińców. Ich tematyka była dostosowywana do kalendarza Cerkwi prawosławnej.

Ostatni program na antenie prawosławnej rozgłośni wyemitowano **15 lipca 2021 r.** Od 2022 r. „Ukraińskie Słowo" można słuchać na kanale YouTube Związku Ukraińców Podlasia. Program powstaje dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji RP.

Polska. 28 kwietnia minęła 75. rocznica początku akcji „Wisła" – przymusowej deportacji ukraińskiej ludności cywilnej dokonanej przez polskie władze komunistyczne w 1947 r. z ich ojczystych ziem: Łemkowszczyzny, Bojkowszczyzny, Nadsania oraz Chełmszczyzny i Południowego Podlasia. Łącznie przymusowo wywieziono ponad 140 tys. osób.

Deportowanych osiedlano – w celu ich zasymilowania – w dużym rozproszeniu na tzw. Ziemiach Odzyskanych – północno-wschodnich i zachodnich terenach państwa włączonych do Polski po II wojnie światowej. Wielu historyków, także polskich, nazywa akcję „Wisła" czystką etniczną przeprowadzoną przez władze komunistyczne Polski, a nawet zbrodnią komunistyczną (*na zdjęciu obok – tablica upamiętniająca 70. rocznicę akcji „Wisła" niedaleko cerkwi we wsi Szczawne w Bieszczadach*).

Na Południowym Podlasiu i Chełmszczyźnie akcja „Wisła" rozpoczęła się w pierwszych dniach **czerwca 1947 r.** Deportacjami nie objęto ukraińskojęzycznej ludności Północnego Podlasia, którą oficjalnie włączono do tzw. białoruskiej mniejszości narodowej.

Bielsk Podlaski. 5 maja w Bielskim Domu Kultury odbyło się „Polsko-Ukraińskie Spotkanie Integracyjne – Ukraińska Wieczorynka" (Польсько-українська інтеграційна зустріч – Український вечір), skierowane do uchodźców z Ukrainy, mieszkających w Bielsku Podlaskim i okolicy. Na scenie z ukraińskim repertuarem wystąpiły połączone siły zespołów „Łuna" z Parcewa oraz „Fart" z Bielska Podlaskiego prowadzone przez inicjatorkę wieczoru Justynę Porzezińską, a także dzieci z Ukrainy, które mieszkają w Bielsku Podlaskim. Panie z zespołu „Łuna" przygotowały na spotkanie poczęstunek.

Hajnówka. 6 maja w Miejskiej Bibliotece Publicznej im. dr. Tadeusza Rakowieckiego w Hajnówce wykład pt. „Rosyjska inwazja na Ukrainę" wygłosił dr Tomasz Pugacewicz, pracownik Uniwersytetu Jagiellońskiego, który specjalizuje się w polityce zagranicznej USA, stosunkach transatlantyckich oraz bezpieczeństwie na obszarze poradzieckim. Jego zainteresowania naukowe obejmują także teorie stosunków międzynarodowych oraz mechanizmy i kierunki polityki zagranicznej USA i Polski. Jest członkiem czołowych północnoamerykańskich, europejskich i środkowoeuropejskich towarzystw naukowych zajmujących się stosunkami międzynarodowymi. Pochodzi z Hajnówki, gdzie ukończył I Liceum Ogólnokształcące im. M. Skłodowskiej-Curie.

eprasa.pl e1e465fbd5

Bielsk Podlaski. 13 maja w Bielskim Domu Kultury wystąpił zespół Scream Inc. Muzycy z Kijowa i Polski zagrali covery zespołu Metallica. Dochód z koncertu został przekazany na pomoc Ukrainie.

Białystok. 16 maja w Muzeum Pamięci Sybiru odbyła się konferencja inaugurująca projekt „Wspólne dziedzictwo wolności – razem dla Ukrainy". Była ona poświęcona propozycjom przygotowanym przez muzeum w związku z napaścią Federacji Rosyjskiej na suwerenną Ukrainę. Jak podkreślano na spotkaniu, placówka, która miała się zajmować wyłącznie historią, jest dziś miejscem, w którym może się rozpocząć współpraca na rzecz dokumentowania współczesnych przymusowych wysiedleń. Muzeum zamierza też prowadzić pracę badawczą związaną z tematem deportacji ludności Ukrainy przez rosyjskich okupantów.

Przymusowe wysiedlenia są dziś jednym ze zbrodniczych działań Federacji Rosyjskiej wobec ludności ukraińskiej. Według władz Ukrainy **do końca maja** przymusowo deportowano do Rosji ponad 1,3 mln Ukraińców, w tym 223 tys. dzieci. Z samego Mariupola okupanci wywieźli ok. 50 tys. mieszkańców. Z obozów filtracyjnych Ukraińcy są wywożeni w najgorsze zakątki Rosji. Ma to na celu depopulację Ukrainy, zapewnienie taniej siły roboczej oraz wzmocnienie narodowego żywiołu rosyjskiego poprzez rusyfikację części wysiedleńców, przede wszystkim dzieci.

W ramach projektu „Wspólne dziedzictwo wolności – razem dla Ukrainy" zaprojektowana została specjalnie trasa zwiedzania dla Ukraińców, która koncentrować się będzie na wspólnych wątkach ukraińskiej i polskiej historii. Z myślą o ukraińskich dzieciach został też opracowany cykl zajęć terapeutycznych „Silniejsi razem". Przedsięwzięcie prowadzone jest z udziałem Anastazji Michno (Анастасія Міхно), doświadczonej psycholog i trenerki osobistej, która zajmowała się tego rodzaju działalnością w rodzinnym Charkowie, a także prowadziła zajęcia online na terenie całej Ukrainy. Cykl przewiduje cztery zajęcia, z których trzy są skierowane do dzieci i młodzieży z Ukrainy, a czwarte – do grupy polsko-ukraińskiej. Pierwsze z nich odbyło się **29 maja**.

Po zakończeniu cyklu, scenariusz zajęć zostanie bezpłatnie udostępniony innym placówkom.

Czeremcha. 18 maja w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Czeremsze odbyła się uroczysta akademia z okazji „Dnia mamy i taty". Inicjatorką koncertu była Irena Wiszenko, nauczycielka języka ukraińskiego, a wystąpiły dzieci uczące się w szkole języka ukraińskiego. Były piosenki i wiersze poświęcone rodzicom. Ponadto dzieci wręczyły swoim mamom i tatom kartki przygotowane podczas wcześniejszych warsztatów.

Ukraina i inne kraje. 19 maja Ukraińcy na całym świecie obchodzili Międzynarodowy dzień wyszywanki. To święto, zapoczątkowane w Ukrainie w 2007 r., które ma na celu zachowanie dawnych tradycji związanych z charakterystycznym wyszywanym strojem ukraińskim. Jest ono obchodzone zawsze w trzeci czwartek maja. Każdy tego dnia mógł dołączyć do święta, wkładając wyszywaną koszulę i okazując w ten sposób solidarność z walczącą przeciwko rosyjskiemu najeźdźcy Ukrainie.

To także okazja, by poszukać w starych wiejskich chatach na Podlasiu dawnych tradycyjnych wyszywanych strojów, w tym koszul (*na foto – ornamenty tradycyjnych koszul podlaskich ze wsi Pasieczniki Duże – przysiółek Stepki*).

Polska. 21 maja 20 lat temu, w 2002 r., w rozpoczął się Narodowy Spis Powszechny, w którym oprócz tradycyjnych tematów statystycznych po raz pierwszy od czasów powojennych zapytano obywateli Rzeczpospolitej Polskiej o narodowość i język ojczysty. Było to niezmiernie ważne wydarzenie także w kontekście Ukraińców Podlasia, którzy po raz pierwszy w sposób otwarty mogli zadeklarować przed rachmistrzem spisowym swoją przynależność narodową oraz język, którym się posługują w kontaktach domowych.

Spis pokazał, że statystycznie Ukraińcy są trzecią (po Polakach i Białorusinach) grupą narodową w województwie podlaskim. Ukraińską przynależność narodową zadeklarowało 1 441 mieszkańców regionu.

W świetle tych danych największym skupiskiem Ukraińców na Podlasiu jest Białystok, gdzie 20 lat temu 417 osób otwarcie przyznało przed rachmistrzem, że czują się Ukraińcami. Białystok okazał się też jednym z największych ośrodków miejskich Ukraińców w Polsce – więcej Ukraińców według spisu zamieszkiwało tylko takie miasta, jak Przemyśl (872 osoby), Olsztyn (588), Górowo Iławeckie (505), Bartoszyce (503) oraz Giżycko (469), a więc znane ośrodki życia ukraińskiego w Polsce.

Drugim co do wielkości skupiskiem Ukraińców na Podlasiu według spisu z 2002 r. był Bielsk Podlaski, w którym 308 osób zadeklarowało ukraińską przynależność narodową. Na trzecim miejscu znalazła się Czeremcha ze 120 osobami, a następnie Hajnówka (103) i gmina wiejska Bielsk Podlaski (94).

eprasa.pl e1e465fbd5

Według spisu największy odsetek Ukraińców (3,14% ogółu ludności) mieszkał 20 lat temu w gminie Czeremcha.

Narodowy Spis Powszechny z 2002 r. po raz pierwszy pokazał na oficjalnym poziomie, że w województwie podlaskim są osoby, które otwarcie deklarują się jako Ukraińcy. W kolejnym spisie, z 2011 r., było już 2 686 statystycznych Ukraińców, a więc o ponad 86 proc. więcej niż w 2002 r. Po raz pierwszy pojawiło się w nim pytanie o wyznanie.

Ile osób deklaruje się jako Ukraińcy teraz – pokaże spis, który został przeprowadzony w 2021 r. Sukcesywnie na stronie Głównego Urzędu Statystycznego pojawiają się jego rezultaty.

23 maja został opublikowany „Raport zawierający wstępne wyniki NSP 2021". Jest to pierwsze z serii opracowanie, zawierające m.in. podstawowe informacje w zakresie stanu i struktury ludności według płci, wieku, kraju urodzenia, kraju obywatelstwa, stanu cywilnego. Wynika z niego m.in., że w 2021 r. największą grupą wśród stałych mieszkańców Polski posiadających obywatelstwo innego kraju są obywatele Ukrainy, którzy stanowili aż 47,4% stałych mieszkańców Polski z obywatelstwem innym niż polskie. W porównaniu z 2011 r. liczba Ukraińców zwiększyła się prawie czterokrotnie – z 13,4 tys. do 53 tys.

Dane dotyczące pochodzenia narodowo-etnicznego i języka ojczystego, a więc pokazujące, ile obywateli Rzeczpospolitej Polskiej deklaruje ukraińską przynależność narodową, zostaną podane dopiero we **wrześniu-listopadzie** tego roku.

Narewka. **24 maja** w Galerii im. Tamary Sołoniewicz w Narewce odbyło się otwarcie wystawy pt. „Resuscytacja" autorstwa Leonida Szmatko (Леонід Шматко), ukraińskiego malarza, który uciekając z żoną przed wojną, znalazł schronienie oraz warunki do pracy artystycznej na terenie gminy Narewka. Przed opuszczeniem Donbasu był on dyrektorem Szkoły Artystycznej w Siewierodoniecku – mieście na linii frontu, które stało się ostatnim dużym bastionem sił ukraińskich w obwodzie ługańskim. Przez pierwsze tygodnie rosyjskiej inwazji artysta dokumentował fotograficznie miasto i skutki ostrzałów wroga.

Autorska wystawa Leonida Szmatko prezentowała m.in. narewkowski pejzaż. Podczas wernisażu artysta opowiedział zebranym o zbombardowanej Szkole Artystycznej w Siewierodoniecku, a także o swoich doświadczeniach związanych z wojną, m.in. o tym, jak ułamek bomby przeleciał nad jego głową, gdy próbował wynieść ze swojego domu rodzinne zdjęcia. Wystawa była formą podziękowania gminie Narewka, organizatorom rezydencji, galerii oraz wszystkim niosącym pomoc ofiarom wojny w Ukrainie.

Wystawę zorganizował Ośrodek i Fundacja Pogranicze w Sejnach wraz z Galerią im. Tamary Sołoniewicz w Narewce. Można ją oglądać do **26 czerwca** Była to druga już w tym roku wystawa artystów z Ukrainy, którzy mieszkają na terenie gmina Narewka.

Dubiny. **24 maja 1931 r.** na cmentarzu prawosławnym w Dubinach koło Hajnówki został wzniesiony trzymetrowy, uwieńczony krzyżem z metalowym ukraińskim godłem narodowym pomnik „Bojownikom o Ukrainę", co sugeruje napis na monumencie („Борцям за Україну 1931 24/V"). To ślad obecności w Hajnówce weteranów Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej, którzy osiedlili się tu w latach 20. XX w. Data, która widnieje na kamiennej tabliczce, ma związek z Symonem Petlurą, naczelnym atamanem armii i floty URL, który został zamordowany przez bolszewickiego agenta pięć lat wcześniej, **25 maja 1926 r.**

Pomnikiem od wielu lat opiekuje się oddział Związku Ukraińców Podlasia w Hajnówce. Prace związane z porządkowaniem cmentarza oraz renowacją pomnika jego członkowie przeprowadzali m.in. w latach 90. XX w., w 2003, 2007 i 2018 r. Ostatnią renowację wsparła Ambasada Ukrainy w RP.

Białystok. **27 maja** w Galerii Arsenał w Białymstoku odbył się wernisaż wystawy ukraińskiej artystki Kateryny Lysovenko (Катерина Лисовенко) „Ogród cmentarny". To swoisty dziennik wojny artystki, która z powodu rosyjskiej inwazji zmuszona została wraz z dziećmi opuścić rodzinne Kijów i Odessę. Wystawa prezentuje codzienne zapiski, z uwzględnieniem reprodukcji prac, których nie udało się ewakuować z jej pracowni w Kijowie, a także rysunki i obrazy, które powstały już po wybuchu wojny w Ukrainie.

28 maja odbyło się oprowadzanie autorsko-kuratorskie w dwóch językach: polskim i ukraińskim. Wystawę można oglądać do **30 czerwca**.

Przybudki. **28 maja** odbyła się „Majówka Pod Dębem". To spotkanie organizowane koło dębu „Dunin" – Strażnika Puszczy Białowieskiej, zdobywcy tytułu Drzewa Roku 2021 oraz Europejskiego Drzewa Roku 2022, promujące ten ciekawy zabytek przyrody Podlasia.

Wydarzenie zgromadziło liczne grono zainteresowanych. W jego programie były zarówno zabawy dla najmłodszych, jak też część artystyczna. Wśród występujących znalazły się lokalne zespoły, które mają w swoim repertuarze przede wszystkim piosenki białoruskie i ukraińskie, m.in. chór „Harmoń", działający przy parafii św. Jakuba w Łosince. Zaśpiewał też zespół wokalny „Z Lasu", który wykonuje pieśni tradycyjne z Polesia.

„Majówkę Pod Dębem" zorganizował wójt gminy Narew wraz z sołtysem i sołectwem Przybudki.

Orla. **28 maja** w Gminnym Ośrodku Kultury w Orli odbył się koncert ukraiński z okazji Dnia Mamy. Swój dorobek przedstawił zespół wokalny „Werwoczki" z Orli oraz duet uchodźców wojennych z Kijowa Anna i Ałła.

Ludmiła ŁABOWICZ

Foto Ju. Hawryluk, L. Łabowicz

eprasa.pl e1e465fbd5

Руок у Курашеві — од початку лі^е^та до кунця осені

Пуд кунець червня зачиналось бабам полотє. Найтяжей било полоті льон, то одна другуй помагала. Алє пльоткаркі билі і колісь, не оно ніника, тому зараз обговорилі, што тая лєніва, бо сама не ополола льну, оно одягається і ходіт, коб на її^е^ мужчини поглєдалі.

Чоловікі бралісь за сінокоси. Тяжка то била робота тею косою помахаті, ще з росою, бо йшлі косіті, як розвіднювало. Часом сусі^е^д-сусі^е^дові помагав, алє і там пльоткаркі билі, казалі: «Вуон тобі^е^ помагає, бо твою жуонку оборочає».

Суши^е^нє сі^е^на тоже било тяжкє, всьо граблямі. Треба било рувняті румнянкі і ті^е^сно складаті в копічкі, як не так зложана, то знов сусі^е^д обговорит. Найбуольш робів мужик з жуонкою пока ді^е^ті пудросталі. Жуонка била на хвуори і мусіла так уложиті румнянкі, штоб хвуора не розвалілась, бо тогди мужик скаже «кім вона є». А як блізько клуні, то носілі носілкамі копічкі і то не малиє.

Як приходів ліпень, усі^е^ готовілісь до жнів. То била радость, бо нєкотори бідні^е^йши позичалі жито, коб на хлі^е^б змолоті, а оддавалі з процентом – за сто кіль жита треба било оддаті один фунт (40 деко) і хоч то немнуого, алє троху било. То бив один такій на Курашево – вуон мі^е^в 12 гектари поля, пара коні і тогди вуон сі^е^яв одне оно збуоже, муой ді^е^д тоже у його позичав. Люде богатши наймалі женцюов і платілі 2 злоти за день, а 2 злоти то у склєпі [*властіве значинє слова склєп у нас то мурованни пудвал, алі послі польонізм увуйшов і крамніцю тоже сталі зваті склєпом* – ред.] коштовав бутель доброї горі^е^лкі. Як обі^е^д приносілі у полє, то товканіцю і квасне молоко, а нєкотори богатши давалі варану бараніну (тлусту), алє і то било вже добре – до такого буольш хоті^е^лі йті жаті. Дівчата ішлі у такія заруобкі і то з голимі ногамі – лидкі подерти стерньою, алє што там! У суботу музикі на мості – гулялі боси і задовольони, а што лидкі подерти і в струпах то воно нікому не мішало.

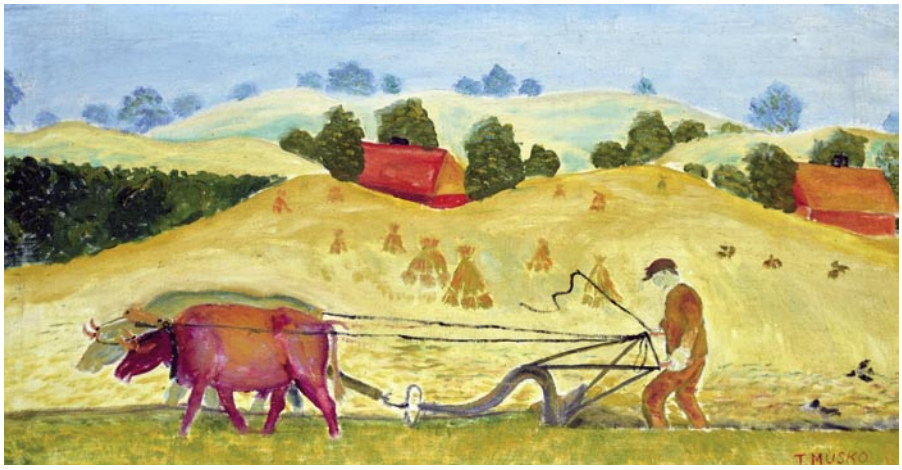

Серпень то вже жалі збужа яри – овес, ячмі^е^нь, яру пшеніцю, значит на весну сі^е^яну. І помалу шиковаліся до копаня картохєль. Богатши пудшукувалі копальнікув, бо вже сталі садіті по буольш, а то всьо било ж пуд матичку. Алє всі^е^ вже саділі пуд плуг, а не ключкою і у загони, то вже робілося штораз льокшей. То ще билі всі^е^ бідні^е^йши і згудні^е^йши, помагалі одни другім і мі^е^лі буольш лі^е^пшого ї^е^дла, бо годовалі овечкі, і буольш свіні годовалі.

Вже у 1956 рокові один господар купів старого трахтора «тридцятку» і копачку – поломану, алє поладілі. І вже у його било мнуого клієнтув і в нашум селі^е^ робілось веселі^е^й. А в Куойлах такій Яшка купів у ПҐР-и машину до молоті^е^ня, тоже старую, і виладів, то вже било – ого – добро!

Послі копаня картохєль уже молотілі пуд засі^е^вок, то било весьоло, бо треба било до машини десеть чолові^е^к і пока одмолотілі усі^е^м, то 10 дні^е^. Хоч утоміліся, то однак бив весьоли обі^е^д і билі всі^е^ самі свої^е^. У одного молотілось 3 годіни, а у другого 6 годін, ну то один другому одфундовував, бо без фунди обідно нєкоторим, алє файно било.

А жункі вже у вересню бралісь терті льон – трепаті, чесаті. І знов шиковалі на Піліпувку роботу, оно льон. Бо хоч вовни мі^е^лі мнуого, то тогди вона дорого платілась, скуори овечи тоже, то рольнікі продавалі і мі^е^лі гроши на податок і на інакши розходи. В туом часі билі за вовну і льон немалия гроши – за льон давалі ще тальони і можна било взамі^е^н взяті у склєпі якогось матеріалу. Найбуольш треба било всипи на подушкі, бо доросталі дочкі, а в склєпах за гроши не продавалі, оно на вимі^е^ну.

Алє то вже било добре, бо один став валянкі робіті, у Чижах одкрив один чесарню вовни, то вже вйосочкі зачалі іті угору, штораз робілось лєпі і веселі^е^й. Отакія билі роботи у сьолах до 1958-го року, а тогди зачалі появлятіся у рольнікув машини.

Ніна ГРИГОРУК

На фотографіях Ю. Гаврилюка: Механізовани сінокуос у ґміні Ботькі. Колісьня жнівна пора на картіні Тімофі^е^я Муська з Дубна.

eprasa.pl e1e465fbd5

Коли подбаємо про наш світ — він стане чистішим!

Вже кілька років поспіль Товариство друзів скансену в Козликах активно відзначає Міжнародний день землі. Члени та прихильники Музею під відкритим небом збираються для спільного очищення лісу, берегу річки та околиці. Цього року Товариство долучилося до загальнопольської акції «Чиста ріка» та створило свій колектив у Козликах.

Операція «Чиста ріка» – це загальнопольська акція очищення річок та їх берегів. Її організовують на базі призначених штабів, до яких приєднуються учасники. Це соціальна кампанія, спрямована на спільну турботу про навколишній світ. Акція відбулася вчетверте, вдруге – у музеї під відкритим небом.

– *Цього року ми знову вирішили підключитися до загальнопольської кампанії, яка має дуже хорошу рекламу* – говорить організатор штабу в Козликах, Даріуш Кришпинюк. – *Завдяки цьому до нас приєдналося більше людей ніж звичайно. Погода була гарною. Ми розділилися на групи і кожна мала призначену собі територію. Нам вдалося зібрати з десяток пакетів для сміття. Сміття мало, бо прибираємо тут регулярно, але з цього, що бачимо, завжди найбільше смітять рибалки.*

Цього року до нашої акції прибирання світу приєдналися також гості з України.

– *Мене звати Анастасія, я з України. Я приїхала сюди з двома дітьми. Про очищення світу я дізнався через Інтернет від друга, який мені допомагає. Ми живемо в Білостоці. Сьогодні ми провели дуже гарний день на природі. Допомогли очистити ліс і музей під відкритим небом. Тут дуже приємна сімейна атмосфера. На кінець ми влаштували пікнік.*

Зараз на Підляшші проживає багато біженців з України, яких місцеві люди часто приймають у своїх приватних будинках. Вони дуже охоче беруть участь у місцевих акціях.

– *Мене звати Тетяна, 7 березня я приїхала з родиною до Польщі. Я вперше тут у Козликах. Це прекрасне місце. Я була дуже здивована, коли ми пішли прибирати, що було дуже чисто. Діти в захваті від близькості природи та річки.*

Акція наведення порядку у довкіллі відкриває літній сезон у музеї під відкритим небом. Відтоді навесні, влітку і до пізньої осені молодь організує багато культурних заходів: концерти, лекції, танці в клуні, майстер-класи та Літню школу традиційної музики.

– *Щороку приїжджаємо сюди, прибираємо всю територію навколо скансену та лісу. Мушу сказати, що бачу прогрес. Люди починають менше смітити, що нас дуже тішить, отже, ми бачимо сенс своєї роботи* – підсумовує Емілія Шабаловська.

Те, що Товариство друзів скансену в Козликах відзначає Міжнародний день землі, дає позитивний ефект. Бо хоч статистика показує, що з року в рік покинутого в природі сміття стає все більше, то в околиці музею цього сміття стає все менше. Давайте – всі разом подбаймо про нашу планету!

Анна ПАБ'ЯН
Фото авторки статті

eprasa.pl e1e465fbd5

Особлива Великопісна проща на Святу Гору Грабарку

Рік 1997

В одній з підляських хат двоє людей, саме цього року, святкує «повноліття» свого подружжя — 18 років. З тої нагоди пан Андрій вирішив піти на святу Гору Грабарку, щоб подякувати Богові за ці всі роки і помолитися в монастирі свв. Марфи і Марії. Спакувавши рюкзак, чекав, аж повернеться його жінка. Коли увійшла до хати і побачила свого чоловіка спакованого і готового, щоб вийти, спитала: «Що? Погано Тобі зі мною?». А він їй відповів: «Ні, саме добре і тому іду». І пішов. І дійшов. І так, не усвідомлюючи собі цього, розпочав він традицію Великопісної Прощі на св. Гору Грабарку.

Рік 2022

На мейлі з'являється інформація про XXV Великопісну Прощу на св. Гору Грабарку. В цьому році є пропозиції двох трас: одна з Пухлів, з переправою через ріку Нарву в Козликах, а друга з Кожан, через Більськ. Організатори таки вибрали цю другу через високий стан ріки і брак можливості переправлятися в Козликах. Ще тільки зустріч перед прощею, щоб все договорити, відібрати хрестики виконані паном Андрієм і все готово.

7 квітня, Благовіщення Пресвятої Богородиці. Після святочної Літургії в нашій парафіяльній церкві в Люблині закидаю рюкзак на плечі і їду до Білостоку. Там приймають мене пан Адам з пані Анною. Їхня хата це найкраще місце на відпочинок перед прощею: нагодували, поговорили, позичили плащ, якого забула взяти з Люблина, і переночували. Чого більше можна було б хотіти? В п'ятницю побудка з самого ранку, перепакування рюкзака, швидкий сніданок і виїзд до Кожан. По дорозі забираємо ще кілька осіб, так, що ледве, ледве містимося в семиособовій машині. Доїжджаємо на місце і бачимо багато знайомих з-перед року, але також кілька нових осіб. Проща починається від молебна. Потім беремо рюкзаки, хрестики, обходимо церкву і п'ятнадцятеро прочан вирушає в дорогу. Священик разом з п. Анною перейшли з нами до кінця місцевості, побажали багато сил на дорогу і обіцяли молитися за нас, а потім повернулися до себе.

Початок прощі був легким. Перший короткий відпочинок зробили щойно після кільканадцяти кілометрів, оскільки лише тоді відчули перше змучення. Наступний (цього разу вже досить довгий) – в Райську. Там прийняв нас отець Ярослав з парафіянами. Запросили нас до залу, де чекали столи заставлені стравами, які ледь-ледь вміщалися на них. Все це було неймовірно смачне, так що крім підкріплення сил, була й радість для піднебіння. Потім дійшли до Більська і там зайшли до церкви Покрови Пресвятої Богородиці. Коли увійшли до середини і побачили розписи, аж оніміли. Всередині ця церква просто неймовірна, а коли ноги трохи відпочили і змогли ми піднятися на хор та

Церква Св. ап. Петра і Павла в Райську, перенесена з села Потуржин на Холмщині, де стояла опущеною після злочинного вигнання її українських вірян.

Церква Преображення Господа Бога і Спаса нашого Ісуса Христа на Св. Горі Грабарці, відбудована після злочинного підпалу храму.

eprasa.pl e1e465fbd5

побачити це все з гори... Враження було ще більше. Після якогось часу почали сходитися люди і відслужили Хресну Пісню. Після довгої перерви вирушили в сторону Підбілля [*місцева вимова – Пудбі*ᵉ*лє*], де був запланований нічліг. Коли дійшли, всі були вже ледве живі, але місцеві підкріпили нас вечерею з теплим супом і дали матраси до спання. Частина з нас поїхала ночувати до Кошків, де живуть люди, які нас годували. Перед спанням знайшли ще хвилину, щоб поговорити, помолитися, а декотрі розписували свої хрестики. Потім всі заснули твердим сном.

Наступного дня встати було досить важко. М'язи боліли після вчорашньої мандрівки, а тепленька ковдра кликала назад, але треба було встигнути на Літургію. Коли піднялася з матраса та подивилася по обличчях, зауважила, що всі, хоча ще трохи заспані, порядно відпочили і готові на сьогоднішню дорогу (а запланованих кілометрів на цей другий день було навіть більше як вчора, бо аж біля 43). Бус підвіз нас до церкви в Малинниках, де була Літургія. Служба почалася з легким запізненням, тому що дуже багато осіб пішло тоді до сповіді, але як приємно було бачити таку кількість причасників. Цього дня було дуже зимно, але теплий сніданок з супом та чай розігріли нас перед довгою дорогою. В дорозі до Милейчич, де мав бути перший довший відпочинок цього дня, присіли ми собі між іншими при церкві в Вільці-Вигоновській.

Коли після 26 кілометрів доходили ми до Милейчич, мої ноги вже ледве-ледве працювали. Коли зайшли ми до церкви св. Варвари і я сіла на лавочці, то не змогла вже встати. Люди, в яких ми зупинялися, забрали мене та ще дві особи машиною до хати і там почекали аж решта прочан прийде. Коли всі зібралися, господарі почали заставляти стіл їжею, щоб могли ми наїстися і набрати сил. Мене положили на дивані, прикрили куртками, заопікувалися, а потім завели до ліжка, щоб могла відпочити. Біля двох годин пізніше прийшли нас будити. Зі здивуванням я побачила, що на дворі вже зробилося темно, але мої ноги встигли зрегенеруватися настільки, що змогла йти далі. Подякували ми господарям, заспівали їм «Многая літа!», включили ліхтарики та пішли.

Ця частина дороги була найважча. Сили, які ми набрали в Милейчичах, швидко використали і на саму Гору Грабарку йшли вже «на резервах». Останній відпочинок зробили кілька кілометрів перед Горою. Почекали аж всі надійдуть і зійшли з головної стежки в ліс. Там порозсідалися на пеньках, гілках і каріматах. Не пам'ятаю, як довго ми там сиділи, тому що приснула і збудилася щойно тоді, коли всі почали збиратися в дорогу. Останні кілометри ми перейшли, співаючи тропар Преображення Господнього, частувалися горіхами, журавлиною та гірким шоколадом і, здається, тільки це тримало мене на ногах. В певному моменті підійняла я голову до гори і побачила підсвітлену ялинку. Пам'ятаю, що почала тоді задумуватися, чому хтось підсвітлював ялинку всередині лісу і то ще перед святом Пасхи (якби це було Різдво, то мало б це більше сенсу). Кілька кроків пізніше огорнуло мене справжнє щастя, коли виявилось, що ця «ялинка» це насправді підсвітлені сходи, які ведуть на саму святу Гору Грабарку. Біля третьої години вночі підійшли ми під браму монастиря, а потім пішли вздовж муру, щоб увійти бічним входом, який спеціально для нас залишили відкритим. Коли обійшли ми церкву Преображення Господнього довкола, обличчя всіх, хоча страшенно змучені та виснажені, здається трохи ожили, тому що от, після такої довгої дороги, після біля 80 кілометрів і перемагання своїх слабкостей, всі ми дійшли... Почали ми дякувати один одному за спільну дорогу та підтримку у важких хвилинах і пішли у напрямку будинку, в якому мали спати. Там скоренько позасинали.

Наступного дня прочани пішли зранку на Літургію в монастирській церкві Преображення Господнього, після якої була відслужена Вечірня з Пасією. Потім всі зібралися, щоб почути зворушливі слова пана Андрія – організатора прощі, зробили спільне фото і (за традицією) вкопали свої хрестики в землю біля сотні, або навіть тисячі інших хрестів, які протягом багатьох років приносили тут люди такі як ми. Після спільного обіду, на якому крім самих прочан були також їхні родини, які по них приїхали, всі почали прощатися з надією, що, якщо Бог дасть, побачимося за рік. А потім всі роз'їхалися, кожен у свою сторону...

Катерина КУПРІЯНОВИЧ

На попередній сторінці подячний впис паломників у хроніці православної парафії свв. апп. Петра і Павла в Райську. Фото церков: Ю. Гаврилюк

До відома всім нашим Читачам!

Колй прагнеш свойого рýдного слова і знань про нашу пудляську історію, мову й культуру, то незалéжно од того, як сьой екземпляр нашого часопйсу попав у Твої руки – наступни можеш купйтй у кіосках і склéпових пунктах продажу фірми **KOLPORTER** на терені **Більськового, Гайнувського і Сім'ятйцького повітув**, а тоже у **Білуй-Пудляськуй, Білостоці, Варшаві, Володаві, Вроцлаві, Гданську, Горлицях, Гурові-Ілавецькому, Кракові, Лігнйці, Лодзі, Люблйні, Ольштині, Перемишлі, Ряшеві, Сяноці, Холмі, Щеціні.** Так само в будь-якйй момент можеш у Редакції оформйтй передплату, як собі, так і сім'ї, друзям і знайомим.

Do wiadomości naszych Czytelników!

Niezależnie od tego, w jaki sposób ten egzemplarz naszego pisma trafił do Twoich rąk – następny możesz kupić w punktach sprzedaży firmy **KOLPORTER** na terenie **pow. bielskiego, hajnowskiego i siemiatyckiego** oraz w **Białej Podlaskiej, Białymstoku, Chełmie, Gdańsku, Gorlicach, Górowie Iławeckim, Krakowie, Legnicy, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Przemyślu, Rzeszowie, Sanoku, Szczecinie, Warszawie, Włodawie, Wrocławiu**. Możesz także za pośrednictwem Redakcji zamówić prenumeratę, zarówno sobie, jak też rodzinie, przyjaciołom i znajomym.

eprasa.pl e1e465fbd5

Українська нація набула нової якості

Широкомасштабна агресія Російської Федерації на Україну продовжується від 24 лютого. Постійні новини про знущання, вбивства та інші злочини супроти мирного населення України свідчать про величезну жорстокість росіян. Десятки тисяч загиблих, мільйони біженців, зруйновані міста – це безпосередні результати війни. Хоч вона ще не завершилася, варто задуматися про наслідки цих трагічних подій у довгостроковій перспективі. Про ці питання розмірковує д-р Ростислав Крамар, викладач Варшавського університету, координатор багатьох проєктів, журналіст, член ради Фонду «Східне Демократичне Суспільство», який проживає зараз у Черемсі.

Ростислав Крамар на Українській вулиці в Люрд (Франція)

Агнешка Парфінюк: Пане Ростиславе, прошу спочатку сказати, як українці зареагували на вторгнення Росії? Утримуєте певно постійний контакт з близькими в Україні.

Ростислав Крамар: Я походжу з західної України, сам родом зі Львівщини. Моя мати походить зі східної України, з Сумщини, а частина родини живе в Галичині. Я, звичайно, постійно перебуваю в контакті з ними, отже, маю можливість порівнювати, як люди переживають цей час на заході і на сході. Можу сказати, що хоч ці трагічні події мають місце на сході, півдні та півночі держави, захід також дуже інтенсивно цей час переживає. Коли я спілкуюся зі своєю родиною зі сходу, питаюся, чому вони не виїхали раніше – вони відказують, що ніхто не вірив, що таке, що сьогодні відбувається, може справді статися.

АП: Як українці тепер спостерігають свого східного сусіда?

РК: Ми багато знали про Росію. Очевидно багато українців, зокрема з моєї родини, їздили в Росію, працювали там, але виявилося, що ми її не знали достатньо добре. Ми не мали огляду, наскільки теперішня Росія деградувала, які глибокі зміни відбулися в цьому суспільстві – де є армія, яка так легко вбиває мирних чоловіків, жінок, дітей. Те, що там зараз коїться, це справжній садизм, якась неймовірна жорстокість, варварство з епохи, яка, здавалося, давно минула. Про багато речей ми щойно дізнаємося. Ми зараз з вами спілкуємося в ті дні, коли українська армія звільняє Київщину. Всі ми шоковані фотографіями, відеоматеріалами із тих квітучих донедавна містечок, які оточували українську столицю. Ті звірства настільки не містяться в уяві сучасної людини, що мене переслідує тільки одна думка – що в головах цих людей? Ким вони є?

Я з рації своєї професії і зацікавлень багато років їздив на західні Балкани, в країни колишньої Югославії, дуже часто подорожував по Боснії і Герцеговині. Бував у тих місцях, де доходило до актів геноциду щодо боснійського населення. І мені не раз доводилося говорити, спілкуючись з друзями, про події останнього часу на Донбасі, що тамтешні події страшні, але все таки, порівняно з цими жахіттями, з тим геноцидом, який відбувався на теренах Боснії – паленням живцем людей, масовим ґвалтуванням жінок – масштаби української трагедії не можна порівнювати з тими злочинами на Балканах. Тепер те, що відбулося на Київщині, на Сумщині чи в Харкові, це в десятки разів за своєю жахливістю перевершило те, що мені доводилося бачити в Боснії і Герцеговині. Я дивлюся теж на події в Україні крізь призму того досвіду, який мав на Балканах, спілкуючись з тамтешніми людьми багато років після війни і, на жаль, вже тепер можу ствердити, що результати того, що діється нині, Україна відчуватиме ще дуже, дуже багато років. Це травма на десятиліття, яка буде з українським народом протягом наступних поколінь. У багатьох ветеранів цієї війни буде посттравматичний синдром, але не тільки у них, також у цивільного населення і, на жаль, у дітей. Навіть у цих дітей, які може й не пам'ятатимуть теперішніх подій, але вони житимуть в атмосфері розповідей про війну, про її жахіття, про життя в окупованих містах та масові злочини. Хоча війна ще триває, але я вже тепер думаю, що українській державі, українському народові доведеться дуже серйозно попрацювати над цією травмою.

АП: Посеред тих трагічних подій цілий світ захоплюється поставою українського народу. Як почувають себе самі українці?

РК: Українська нація набула нової якості. Це нація, яка стала більш монолітною, значно більше свідомою своєї вартості. Українці зрозуміли, що вони є народом, який базує на високих моральних фундаментах і показує ці свої якості в сутичці із цим, що прийшло зі Сходу. Ця війна скинула маски з багатьох людей, всередині України теж. Я думаю, що цей момент правди оздоровить український народ. Я впевнений, що міста відбудуються, очевидно з допомогою світу – вже тепер бачимо добру волю країн Заходу. Міста стануть ще кращими, ніж були. А український народ буде більш монолітним, сильнішим, в нього тепер високий моральний авторитет у світі. Ми бачимо, як змінилося ставлення до українців у багатьох країнах, не тільки у Польщі. Ця постава українського народу не може не захоплювати. Я думаю, що цей моральний капітал буде давати свої відсотки українському народові ще протягом багатьох наступних років.

eprasa.pl e1e465fbd5

У неділю, 29 травня, вулицями Варшави, від Сейму до Замкової площі (тут відбувся концерт), пройшов марш під гаслом «Друзі, дякуємо!», організований українцями, які приїхали до Польщі після агресії Росії. – Кожна нагода добра, щоб подякувати полякам за цю допомогу та сердечність, – сказав посол України Андрій Дещиця. (Фото зі сторінки ФБ Андрія Дещиці).

З одного боку маємо до діла з трагедією, з бідою, нещастями, смертями тисяч людей, але з іншого боку маємо моральну перемогу українського народу, який показав себе на висоті. Попри те, що війна ще триває і багато нещасть може бути в нас попереду, я впевнений, що в кінцевому результаті – історія вчить того, що інакше просто бути не може – український народ переможе. Українська держава має майбутнє.

АП: А чи існує ще майбутнє для українсько-російських відносин?

РК: Інша справа це Росія і росіяни. Треба буде ще дуже серйозно відпрацювати цей урок. Ким є для України Росія? Чим є російська мова, культура? Багато років українцям повторювалося, що це велика цивілізація. Зіткнулися з тим регіони, де було найбільш людей у цьому переконаних. Вони зіткнулися з носіями цієї мови, з людьми, які прикриваються культурою, православною релігією. Що за цим йшло? Просто смерть. Багатьом в Україні відкрилися очі на цього східного сусіда. Росія, яку ми тепер побачили – майбутнього немає. І щиро кажучи, я десь погоджуюся з російським інтелектуалом, шахістом Гаррі Каспаровим, який каже, що в результаті актуальних подій Росія після війни не буде в тих самих кордонах, в яких вона тепер. Те пробудження, вітер перемін, який іде з України, також піде на Схід – мусить змінити й саму Росію. Хай вона стане меншою, але приязною сусідам. Хай не виноситься над іншими народами. Я думаю, що тоді краще житимуть і самі росіяни – нехай зосереджуються на собі, своїх проблемах, на тому, що відбувається у їхніх містах і селах. Хай позбудуться тих міфів про велич. Але до цього ще треба іти.

АП: З черги дуже позитивно помінялася співпраця поляків та українців. Чи це має шанс утриматися на наступні роки?

РК: Ми побачили, наскільки великою силою ми є разом, як багато нас єднає. Коли може не зовсім нас розуміли там далі на захід – в Німеччині чи Франції – поляки чудово розуміли, що відбувається в Україні. В українців і поляків дуже схожий історичний досвід. Між іншим тому польське суспільство дуже гарно й гостинно прийняло українців. Було безліч жестів солідарності, море доброзичливості польського народу. Це мусить ввійти в історію. Багато поляків прийняли українських біженців під свій дах. Чимало прибульців з України живе в осередках, гуртожитках, але ж велика кількість – по приватних помешканнях. Іноді хтось просто надає біженцям свою кімнату. Це щось неймовірне.

Я сам для себе в цей час також відкриваю польське суспільство і такі величезні ресурси гостинності, доброзичливості. Я в цьому суспільстві живу вже 20 років, але на деякі речі я просто широко відкритими очима дивлюся – це щось феноменальне! Війна вибухнула раптово не тільки для українців. Я ще не бачив, щоб стільки людей протягом такого короткого часу так швидко організувалися і хотіли допомагати. Я думаю, що ми стали свідками неймовірної, дуже обіцяючої якості польсько-українських відносин. Це не є взаємини Київ – Варшава, українська держава – польська держава, але взаємини на рівні суспільств, народів. Стільки створилося мостів між нашими народами, що я думаю це буде процентувати насправді на наступні покоління. Тому, що люди познайомились, сіли при одному столі – це дасть свої плоди.

Попри ту складну історію, яка поміж нашими народами, ми зробили такий неймовірний крок вперед, у майбутнє, який гарантує мирне співжиття нашим народам ще на багато років. Я думаю, що результатом того зближення будуть не тільки добросусідські відносини між двома державами, але розквітне також туризм, виникнуть польсько-українські сім'ї, напевно будуть польсько-українські діти. Попри те, що на політичному рівні ще чогось такого не сталося, в мене таке відчуття, що вже є якась польсько-українська унія де факто, хоч формально ще не існує. З'явилася насправді маса контактів – міжлюдських, міжінституційних – маса ниточок, яка об'єднала наші народи. Що з цього виникне в найближчі роки – я не знаю, але сподіваюся, що результати будуть неймовірно добрі та позитивно вплинуть на економіку обох держав, на культуру. Ми на порозі дуже цікавих змін у нашому регіоні.

Хочу ще звернути увагу на те, що живемо в час таких інформаційних технологій, коли ми онлайн спостерігаємо за війною. І ми ще не знаємо, як це вплине на нас, на нашу психіку, нашу вразливість – це щось якісно нове. Там триває війна – ми на щодень на живо в телеграмканалах, на Фейсбуку ба-

eprasa.pl e1e465fbd5

чимо, що там відбувається. Скажімо, я в онлайн-режимі можу спостерігати за тим, що відбувається в окупованому Херсоні, тамтешні протестні акції українців та репресії окупантів. Як і мільйони інших людей я це дуже глибоко переживаю. Я чую від українців, від поляків, що люди не сплять ночами – так страшно все переживають. Це дуже сильно впливає на нашу емоційну сферу. Ми ще не знаємо, якими саме будуть наслідки таких явищ, але вже тепер очевидно, що їх доведеться досліджувати психологам, соціологам, антропологам культури. Думаю, що всі ми будемо це дуже довго пам'ятати, тому що ми занурилися глибоко в ці події завдяки цим новим технологіям, новим медіа.

АП: Які наслідки війни для мирних людей можна передбачити на сьогоднішній день?

РК: Так як я уже сказав, з одного боку це травматичний досвід, багато болю, смутку, сліз, крові. Це дуже сильно впливатиме на нашу емоційну сферу, навіть тих, які фізично не були на війні, ще протягом багатьох років. З іншого боку це надія. Надія на те, що завдяки Україні, яка грудьми сьогодні прикрила Європу, Польщу теж, ми опинимося в новому світі. Я сподіваюсь, що у світі більш безпечному, більш згуртованому. У світі, який насправді зрозуміє, яка велика вартість об'єднаної Європи, де є і західне крило, і те східне. І тепер те східне крило – Україна, буде відповідно доцінене і в Парижі, і в Берліні. Думаю, що вже українцям не доведеться когось переконувати, що Україна це європейська нація, якій є місце і в Європейському Союзі, а з часом і в НАТО. Загалом світ, у якому Росія позбудеться імперських амбіцій, стане більш безпечним.

Та наразі Росія – це Путін, а Путін – це Росія. Спочатку треба буде скинути тирана, а потім прийде час на рефлексію, на аналіз, на виправлення злочину, який був скоєний в Україні, раніше в інших державах. Росіянам доведеться дуже багато працювати, аби загоїлися рани скривджених ними сусідів. Росії доведеться відшкодувати збитки та перепрошувати сусідні народи. А в Україні попереду своя дорога – зміцнюватися, мілітаризуватися, єднатися, українізуватися. Слід позбуватися того, що було накинуте російським імперіалізмом – комплексу меншовартості, переконання, що російська культура краща, російська мова гнучкіша, багатша – бо і таке в Україні можна було почути. Сподіваюся, що тепер таких дискусій не буде. А далі подивимось.

АП: Дуже дякую за розмову.

***Розмовляла* Агнешка ПАРФІНЮК**

Biblioteka – świat w jednym miejscu

Kleszczele – małe miasteczko z bardzo ciekawą historią, udokumentowaną przez grono ludzi, dla których jest to miejsce niezwykłe. W 1523 roku król Zygmunt Stary wydał przywilej na założenie miasta na prawach chełmskich, powierzając to wojewodzie wileńskiemu Olbrachtowi Gasztołdowi. Zbliżający się jubileusz 500-lecia Kleszczel skłania do podsumowań, refleksji nad minionymi latami, sukcesami i porażkami. Z pewnością pokazuje, jak ważna jest Mała Ojczyzna. Już wkrótce będziemy się spotykać na różnych uroczystościach związanych z obchodami rocznicy.

To szczególne wydarzenie chce również uczcić Miejska Biblioteka Publiczna w Kleszczelach, która przy współpracy świetlicy szkolnej i biblioteki Szkoły Podstawowej w Kleszczelach już w tym roku przeprowadziła trzy konkursy związane z Kleszczelami: fotograficzny „To jest mój świat", literacki „Jestem stąd" i plastyczny „Pomaluj swój świat". Frekwencja była niezwykle wysoka. W konkursach uczestniczyła bowiem jedna trzecia uczniów szkoły. Nagrody zwycięzcom zostały wręczone 11 maja 2022 roku na uroczystym apelu. Prace konkursowe będą prezentowane w 2023 roku, w czasie obchodów 500-lecia naszej miejscowości.

Laureaci konkursu plastycznego w kategorii klas I-IV: I miejsce – Agata Żywluk, II m. – Jakub Trochonowicz i Szymon Grzywaczewski, III m. – Aleksandra Polak; w kategorii klas V-VIII: I miejsce – Julia Pszczołak, II m. – Magdalena Fiedoruk, III m. – Zuzanna Skibińska i Nikola Jastrzębska, wyróżnienia – Nikola Haponiuk i Patryk Olesiuk. Laureaci konkursu fotograficznego w kategorii klas I-IV: I miejsce – Judyta Chmielewska, II m. – Lidia Janowska; w kategorii klas V-VIII: I m. – Karolina Olesiuk, II m. – Julia Kasjaniuk, III m. – Julia Pszczołak i Wiktoria Karman. Laureaci konkursu literackiego w kategorii klas V-VIII: I miejsce – Gabriela Kupryciuk i Julia Kasjaniuk, II m. – Maria Czykwin i Wiktoria Karman, III m. – Sebastian Podolec, wyróżnienie – Anna Micewicz.

Nie były to jedyne imprezy, które odbywały się w tym czasie. Miejska Biblioteka Publiczna w Kleszczelach jak corocznie wzięła udział w obchodach Tygodnia Bibliotek (8-15 maja 2022 r.), który przebiegał pod hasłem „Biblioteka – świat w jednym miejscu". Oprócz konkursów organizowane były gry i zabawy, głośne czytanie i inne imprezy czytelnicze. We wszystkich przedsięwzięciach uczestniczyło ogółem 180 osób.

Wszystkim, którzy uczestniczyli w zorganizowanych przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Kleszczelach imprezach, oraz tym, którzy wspierali jej działania, serdecznie dziękujemy.

Kierownik MBP Anna Szczygoł

Wręczenie nagród uczestnikom konkursów

eprasa.pl e1e465fbd5

„Russkij wojennyj korabl idi na***”, czyli o właściwym kierunku dla rosyjskiej machiny propagandowej

Zanim rozpoczęła się zbrojna agresja Rosji na Ukrainę, wielu wierzyło nie tylko w siłę i niezwyciężoność armii rosyjskiej, która szybko miała podbić Ukrainę, ale też w duże oddziaływanie propagandowe Rosjan i ich zdolności do łatwego narzucania swojej narracji. Widać to też na Podlasiu, gdzie wielu ulegało (a niektórzy ulegają nadal) kłamliwym rosyjskim manipulacjom propagandowym. Tymczasem okazuje się, że dziś w wojnie informacyjnej Rosja ponosi spektakularną porażkę, a jej absurdalnych haseł o „denazyfikacji i demilitaryzacji” nie da się uzasadnić żadnymi chwytami propagandowymi.

Wszechmocna rosyjska machina propagandowa?

Rosjanie przez całe dziesięciolecia rozwijali profesjonalny aparat do prowadzenia wojny informacyjnej. Tak też zresztą często byli przedstawiani – jako wytrawni gracze, mający duże zdolności do narzucania swojej narracji, przy czym nie tylko wśród własnego społeczeństwa, ale też wśród społeczeństw Zachodu.

Propaganda przez lata docierała też na Podlasie, gdzie wiele osób nadal wierzy w „ruski mir”, opowieści o „bratnim narodzie rosyjskim” (tym samym, który skazał naszych przodków na bieżeństwo), a także ma zakodowaną niechęć do Ameryki oraz do „banderowców”, mimo że często tych mitycznych „rezunów” nie lubią osoby mówiące na co dzień gwarą ukraińską. Zdarzało się słyszeć z ust starszych Podlasian: „Rosija nikoli ni na koho ne napała, wse ono boroniłasia”, mimo że często powtarzały to osoby, które same widziały rosyjskich okupantów w swoich wsiach w 1939 r.

Rosjanie już w czasach radzieckich wypracowali szereg technik prowadzenia wojny informacyjnej, które wykorzystują do dziś. Ich narracja opiera się na sianiu dezinformacji, manipulowaniu faktami oraz upowszechnianiu propagandy, opierającej się nie tylko na jawnych kłamstwach, niekiedy nieprawdopodobnych, ale też na półprawdach, oddziałujących na emocje, rozbudzających ludzkie lęki oraz uprzedzenia. Ma to na celu wywołanie antagonizmów, tworzenie podziałów w społeczeństwach, dyskredytowanie przeciwników, przy jednoczesnym ukazywaniu Rosji jako siły gwarantującej spokój i bezpieczeństwo. Dziś w tym celu rosyjska machina chętnie wykorzystuje nowoczesne media, zwłaszcza Internet (stąd też aktywna działalność w sieci tzw. trolli, brygad sieciowych etc.). Istnieje mnóstwo dowodów na to, że rosyjscy trolle majstrowali przy fake newsach nie tylko na temat Ukrainy, ale też szczepień i pandemii, stąd też bardzo często wcześniejsze grupy antyszczepionkowe w Internecie zamieniły się w strony antyukraińskie. Widzę to zresztą na przykładzie wpisów na FB niektórych znajomych z Podlasia, którzy – zanim zaczęli upowszechniać treści antyukraińskie – aktywnie udostępniali posty o szkodliwości szczepionek, rzekomo zabijających młodych ludzi, zwłaszcza sportowców.

Rosja aktywnie wspiera w różnych krajach ruchy separatystyczne i nacjonalistyczne, co również pomaga jej w osiąganiu swoich celów – budowaniu korzystnej dla siebie prorosyjskiej narracji oraz podważaniu zaufania do instytucji demokratycznych.

Oczywiście elementy wojny propagandowej Rosja wykorzystała w trakcie wydarzeń w Ukrainie w 2014 r. Po demonstracjach na Majdanie rosyjskie media, szerząc antyukraińską propagandę oraz rozbudzając separatystyczne nastroje, przygotowały podatny grunt pod zajęcie Krymu i wojnę na wschodzie Ukrainy. To właśnie dezinformacja, obok współdziałania „niezidentyfikowanych” sił specjalnych, stała się jednym z głównych narzędzi wojny hybrydowej w 2014 r.

Jak się okazało, nie tylko Ukraina, ale też Zachód nie byli przygotowani na tego rodzaju starcie. Rosja prowadziła w stosunku do wszystkich cyniczną grę propagandową. Anegdotyczne stały się wypowiedziane w 2014 r. słowa Władimira Putina: „Takie mundury można kupić w każdym sklepie z militariami”, gdy oskarżano armię rosyjską o udział w zajęciu Krymu. Mimo że wszyscy, łącznie z zachodnimi politykami, wyraźnie widzieli bezczelne kłamstwa i manipulacje Kremla, to przymknięto na nie oko. Skończyło się na niezbyt dotkliwych sankcjach oraz powrocie Zachodu do biznesów z Putinem.

Także na Podlasiu widać było pęknięcia w stosunku do Ukrainy po 2014 r., zwłaszcza wśród osób, które kurczowo starały się pielęgnować mit „matuszki Rosiji”. To również w dużej mierze było efektem propagandy rosyjskiej, która upowszechniała półprawdy oraz bezczelne kłamstwa o „ukraińskim ludobójstwie na Donbasie”, „odeskiej masakrze”, „ukraińskich neonazistach” itp.

Patrząc na wieloletnie oddziaływanie rosyjskiej machiny informacyjnej, wielu sądziło, że po rozpętaniu wojny z Ukrainą Rosja nie tylko zmiażdży przeciwnika na polu militarnym, ale też zdoła zbudować odpowiednią narrację „uzasadniającą” „specjalną operację wojskową”, którą Zachód przełknie. Okazało się jednak, że podobnie jak przereklamowana okazała się „wielka i niezwyciężona” armia rosyjska, tak też źle naoliwiona jest rosyjska machina propagandowa. Wojna w Ukrainie pokazała, że Rosjanie ze swoją kłamliwą frazeologią nie są tak naprawdę w stanie dotrzeć do cywilizowanych społeczeństw, co najwyżej do wąskich środowisk i osób zbyt łatwo wierzących we wszelkie teorie spiskowe, czego przykłady można też znaleźć na naszym podlaskim gruncie. Dziś w mediach w całym cywilizowanym świecie dominuje przecież nie rosyjski, ale ukraiński punkt widzenia wojny.

Zjednoczone media – siła ukraińskiego oporu

Oglądając od pierwszych dni wojny telewizję ukraińską (która jest dostępna m.in. na platformie Player), widzę, jak media ukraińskie budują spójny przekaz informacyjny. Ich narracja jest prosta i przemawiająca niemalże do wszystkich demokratycznych społeczeństw świata, gdyż opiera się na jasnym podziale na dobro i zło – oto zostaliśmy bez żadnego uza-

eprasa.pl e1e465fbd5

Alegoria walczącej Ukrainy (autor nie podawany)

sadnienia brutalnie napadnięci przez Rosję i prowadzimy z nią wojnę sprawiedliwą. Przekaz ten stał się na tyle zrozumiały i przekonujący, że zagłuszył wersję Kremla, który próbował zdefiniować cały konflikt jako konfrontację z „ukraińskim nazizmem". Nie przebiła się też do szerszego ogółu narracja Rosjan o „specjalnej operacji wojskowej".

Co ważne, w obliczu zbrodniczej inwazji udało się zjednoczyć media ukraińskie – zarówno prywatne, jak i publiczne radio oraz telewizję. To tak jakby w Polsce wspólny front medialny zbudowały nagle takie stacje telewizyjne, jak TVP1, Polsat, TVN i inne.

Dziennikarze nie krytykują działań rządu, ale też nie prowadzą pustego PR-u prezydenta czy innych przedstawicieli władzy, oddają za to głos zarówno przedstawicielom rządu, jak i opozycji. Nie ma w mediach ani prorosyjskiej propagandy, ani jakichkolwiek prób wezwania do kapitulacji. Jest za to budowanie ogólnonarodowego ducha i jedności w obliczu agresji wroga oraz ogromnej wiary w to, że uda się pokonać Rosjan.

Połączenie mediów ukraińskich to rzecz bezprecedensowa i duże osiągnięcie. Wspólny projekt pomógł oprzeć się ciosom informacyjnym Rosji i położyć kres chaosowi, który wróg próbował zasiać w ukraińskiej przestrzeni medialnej.

Strategia informacyjna władz ukraińskich

W walce o pokazanie prawdziwego oblicza „wyzwalania Ukraińców z rąk neonazistów" przez „nigdy na nikogo nie napadającą" Rosję wykorzystywane są wszelkie dostępne środki przekazu, nie tylko radio i telewizja, ale też media społecznościowe. Przekaz jest kierowany nie tylko do społeczeństwa ukraińskiego, ale też Rosjan oraz świata, przed którym jest budowana przekonująca narracja o walce cywilizacji z barbarzyństwem, a także demaskowana kremlowska propaganda oraz nagłaśniane rosyjskie zbrodnie wojenne.

Ważnym trybikiem w ukraińskiej machinie informacyjnej jest postać prezydenta Ukrainy Wołodymyra Zełenskiego, którego dość szybko okrzyknięto niekwestionowanym liderem Ukraińców i wzorem dla przywódców całego świata. Codziennie nagrywa on kilka krótkich filmów, w których zwraca się do odbiorców w kraju i poza jego granicami. W tym, co mówi, jest naturalny i bezpośredni, a przy tym sprawia wrażenie osoby niezwykle kompetentnej i dobrze przygotowywanej do pełnionej roli. Postawa i rola Zełenskiego, dawnego rosyjskojęzycznego aktora i komika, stały się zaskoczeniem chyba dla wszystkich. Przed wojną jego poparcie kształtowało się na poziomie ok. 30 proc., a 53 proc. Ukraińców nie wierzyła, że będzie bronił kraju przed rosyjskim atakiem. Obecnie badania pokazują, że ufa mu ponad 90 proc. rodaków.

Ośrodek prezydencki od początku agresji rosyjskiej koordynuje spójną komunikację strategiczną władz Ukrainy dotyczącą sytuacji militarnej. Oświadczenia przedstawicieli administracji prezydenta, poszczególnych ministerstw, Sztabu Generalnego, a także władz lokalnych znacząco przyczyniają się do podtrzymywania zaufania społecznego do władz oraz sił zbrojnych, a także budowania jedności narodowej. Ich celem jest także przekonanie społeczności międzynarodowej do szerokiego wsparcia Ukrainy w walce z wrogiem.

Za pośrednictwem polskich mediów komunikaty te docierają też na Podlasie, gdzie wyznawcy „ruskiego miru" mogą zobaczyć chociażby zbrodnie „bratniego" narodu na ludności cywilnej. Dlatego gdy rozmawiam z mieszkańcami regionu, odnoszę wrażenie, że coraz więcej osób zaczyna wreszcie zdawać sobie sprawę, jakie tak naprawdę wartości kulturowe niesie ze sobą Rosja.

„Putin likwiduje żydowską lichwę na Ukrainie"

Oczywiście rosyjska propaganda nadal się przebija i wciąż są osoby szerzące rosyjskie łgarstwa propagandowe. Jak napisał na FB jeden z Podlasian, kiedyś kilkakrotnie występujący w programie ukraińskim w TVP Białystok (a więc zdający sobie sprawę z tego, że mówi po ukraińsku), a obecnie mieszkający w USA: „to nie jest wojna, to operacja specjalna, mająca na celu demilitaryzację, denazyfikację fa-

eprasa.pl e1e465fbd5

szystowskiej władzy, obrona rosyjskiego Donbasu, Ługańska, Chersonia, Zaporoża i innych regionów". Słowa brzmią jak wyjęte żywcem z ust rosyjskiego propagandysty. Tym bardziej są bolesne, że wypowiada je osoba, która z racji swego pochodzenia etnicznego powinna czuć związek nie z imperialistyczną faszystowską Rosją, ale z Ukrainą.

Takich osób, skłonnych wierzyć w teorie spiskowe, jest zresztą więcej. Jak tłumaczyła mi pewna Podlasianka – ona „też współczuje cywilom ukraińskim", ale nie jest „za amerykańskimi interesami na Ukrainie". Na jej koncie na FB można znaleźć całe spektrum wpisów, będących powtórzeniem haseł kremlowskiej propagandy: „To nie Putinowi zależy na wojnie, tylko obecnej władzy amerykańskiej", „Putin likwiduje żydowską lichwę na Ukrainie", „Laboratoria broni biologicznej na Ukrainie", „Rosyjscy żołnierze ewakuują dzieci z niebezpiecznych miejsc Mariupola". Na jej profilu są też dostępne filmy, na których „eksperci" tłumaczą, że: „Ukraina […] nie figuruje jako państwo suwerenne, gdyż nie ma międzynarodowo uzgodnionych granic. One wciąż prawnie należą do strony rosyjskiej od dziesiątego wieku".

Czytając takie wpisy, widać, jak po prostu kłamliwa, a co najważniejsze – niewiarygodna w zestawieniu z faktami, jest narracja rosyjska. Niestety, jak się okazuje, nie dla wszystkich.

„Russkij wojennyj korabl, idi na***"

Wojna w Ukrainie ma już swoje symbole, które zakorzeniły się w świadomości na całym świecie. Jednym z najbardziej znanych stała się historia z pierwszego dnia rosyjskiej inwazji o bohaterskich obrońcach Wyspy Węży, którzy na wezwanie rosyjskiego krążownika „Moskwa" do poddania się odpowiedzieli „Russkij wojennyj korabl, idi na***". Hasło okazało się wyjątkowo chwytliwe – dość szybko pojawiła się więc jego oprawa graficzna, a także niezliczona liczba memów internetowych, powstających również poza Ukrainą. Jak podkreślano w mediach, była to pierwsza wygrana przez Ukraińców bitwa w sferze informacyjnej.

Wojna na Ukrainie ma już wiele głośnych w świecie symboli. To chociażby opowieść o „Duchu Kijowa", domniemanym ukraińskim asie myśliwskim latającym MiGiem-29, który broniąc Kijowa w ciągu pierwszych 30 godzin walk zestrzelił 6 rosyjskich samolotów. Symbolem wojny są też dzielni ukraińscy rolnicy oraz Cyganie kradnący rosyjskie czołgi. Najgłośniejszym może jednak stać się heroiczna obrona przez żołnierzy ukraińskich Mariupola i kombinatu Azowstal.

„Niezwyciężona" armia rosyjska z... ukraińskimi sedesami

W budowaniu proukraińskiej narracji dużą rolę odgrywają też spontaniczne działania Ukraińców, którzy publikują filmy i zdjęcia dyskredytujące armię rosyjską oraz ukazujące bohaterstwo narodu ukraińskiego. Na nagraniach widać rozbite rosyjskie wojska, zniszczony sprzęt wojskowy raszystów, eksponowane są zbrodnie oraz grabieże dokonywane przez rosyjskich żołnierzy, którzy kradną wszystko – ukraińskie zboże, stal, ale też pralki, sedesy, dywany, ekspresy do kawy czy używane zabawki. W licznych memach, a także na spreparowanych filmikach Ukraińcy wyśmiewają „niezwyciężoną" armię rosyjską, np. przed zbliżającą się defiladą z okazji Dnia Zwycięstwa w Moskwie opublikowali prześmiewczy film, na którym widać Rosjan na dorocznym pochodzie armii niosących zrabowane Ukraińcom dywany i telewizory, a także rosyjskie śmigłowce transportujące podwieszone do nich pralki i lodówki.

Liczne filmiki w mediach społecznościowych wyraźnie unaoczniają, że Rosja to nie ów uwznioślony „kraj Dostojewskiego i Czajkowskiego", ale barbarzyńskie, terrorystyczne państwo morderców kobiet i dzieci. „Nie ma już wielkiej rosyjskiej kultury, literatury, kina, malarstwa, teatru i baletu – napisała jedna z ukraińskich dziennikarek. – Jest kraj zwyrodnialców, maruderów, gwałcicieli i morderców". Mam nadzieję, że obrazki Rosjan kradnących Ukraińcom sedesy, czy też wywożących helikopterami ukraińskie pralki, dają też do myślenia tym Podlasianom, którzy latami opiewali „wielką kulturę rosyjską" oraz „bogaty, doskonalszy od ukraińskiego czy białoruskiego" język rosyjski. Chciałoby się powiedzieć: Właśnie teraz na Ukrainie – drodzy wielbiciele Rosji – widzicie ową wielkość cywilizacji i kultury rosyjskiej, a także nosicieli owego doskonałego języka rosyjskiego oraz obrońców prawdziwych wartości chrześcijańskich.

* * *

Wojna w Ukrainie odsłania coraz to nowe zaskakujące fakty. Gdy się zaczęła, większość sądziła, że najbardziej realne zdaje się powtórzenie scenariusza z 2014 r.: Rosjanie przeprowadzą blitzkrieg, Ukraińcy szybko ulegną ich przewadze, Zachód wyrazi swoje oburzenie, nałoży na Rosję jakieś sankcje, przez pewien czas zachodni politycy będą powtarzać frazesy i demonstrować puste gesty z flagą Ukrainy wpiętą w klapy marynarek, a potem po cichu wrócą do robienia interesów z Kremlem. A Ukrainę oplotą macki Rosji, która na dodatek zdoła „przekonać" cywilizowany świat, że przecież musiała się bronić przed „ukraińskim nazizmem". Obawiałam się, że coraz częściej hasła o „dobrej" Rosji i „złej" Ukrainie zaczną się także przebijać na Podlasiu. Co prawda wciąż są osoby podatne na rosyjską dezinformację, wierzące w to, że to Rosja jest tym jedynym „sprawiedliwym wśród narodów świata", obrońcą „prawdziwych wartości duchowych", jednak jest ich o wiele mniej, niż było przed 24 lutym.

Nie tylko tytaniczny opór Ukraińców, ale też dobrze przygotowana spójna komunikacja strategiczna, prowadzona przez władze ukraińskie, sprawiły, że udało się skonsolidować społeczeństwo ukraińskie i utrzymać zaufanie do władz, ale też skutecznie przeciwdziałać propagandzie rosyjskiej i znacząco wpłynąć na nastroje na Zachodzie, który solidaryzuje się z Ukrainą. Co istotne, w kształtowanie przestrzeni informacyjnej w Ukrainie włączyli się wszyscy – klasa polityczna, media, którym udało się przemówić jednym głosem, a także zwykli obywatele. To właśnie ukraińska narracja na temat wojny jest uznawana obecnie w świecie za tę wiarygodną, nie rosyjska.

Już dziś eksperci, powołując się na doświadczenia ukraińskie, podkreślają znaczenie spójnej strategii informacyjnej w innych krajach, w tym w Polsce, która – ze względu chociażby na ogromną pomoc udzielaną walczącej Ukrainie – jest szczególnie narażona na rosyjskie działania hybrydowe. Musimy więc być, także tu na Podlasiu, szczególnie ostrożni i wyczuleni na różne próby antyukraińskiej dezinformacji, bo chociaż rosyjska machina propagandowa wcale nie jest tak skuteczna, jak się wielu wydawało, to nadal jest w ruchu i wciąż próbuje dotrzeć do jak najszerszego grona.

Ludmiła ŁABOWICZ

eprasa.pl e1e465fbd5

Уроки біженства. Погляд через століття

Якби прочитав статтю «То був кінець і початок світу» («НБіН», №3 від 2020 р.) відразу після її виходу у світ, то навряд чи був би настільки схвильованим, як тепер. Переглянув би, записав би кілька дат чи географічних назв, і все. Нагадаю, що йдеться про інтерв'ю. Людмила Лабович розмовляла з Анетою Примакою-Онішк, авторкою книги «Біженство – 1915. Забуті біженці». Все ж, тема не так, щоб дуже актуальна на початку третього тисячоліття.

Але я прочитав матеріал не влітку 2020 року, а саме тепер. І подумав: біженство з підляських теренів у 1915 році так перекликається з нинішньою українсько-російською війною! Зрозуміло, що відразу прикипів до статті. І аналізував її з олівцем у руках, роблячи багато поміток на полях часопису.

З Оксаною Стоміною та Євгеном Сокирком – біженцями з Маріуполя – у львівському кафе ми обговорювали статтю про біженство у 1915 році. Фото С. Лащенка

* * *

Скоро минає 107-а річниця масової втечі підляської людності вглиб царської Росії. Масовість виїзду була забезпечена потужною агітацією російської влади. Людей переконували в неминучості звірств німецької армії. Тому з двохмільйонної Гродненської губернії виїхало аж 800 тисяч осіб (тобто 40%) населення. В більшості це були православні україномовні та білоруськомовні мешканці з сіл та хуторів. З деяких населених пунктів виїхало до 90% мешканців. Чи багато це? Немало.

До речі, краєзнавці Київщини стверджують, що в місто Таращу (це південь області) була переселена гімназія з Білої-Підляської. А раз так, то у багатьох місцевих істориків існував додатковий інтерес до Підляшшя. Цікаво, що на думку дослідника Леоніда Лащенка в 1941 році з Таращі на Схід виїхали переважно працівники партійного апарату та євреї. Останні складали до 90% з тих, хто вимушений був покинути Київщину. Ці люди точно не помилилися зі своїм рішенням. Бо інакше були б розстріляні.

Чи виграли щось мешканці Підляшшя в 1915 році, які покинули рідні місця? Судячи з усього, звірства німців були перебільшені російською владою. Видно, імперці судили по собі. Але, принаймні, підляшуки отримали тоді фундаментальний досвід перебування в Росії. Вони на власні очі побачили різні закутки імперії. Зустрілися з байдужістю чиновників та військової адміністрації. Велика кількість смертей говорить сама за себе. Виявляється, російська армія сама палила села, прискорюючи процес депортації! Як це нагадує дії нинішньої російської влади... Навіть з відносно невеликого Маріуполя рашисти вивезли понад 40 тисяч людей у східному напрямку. Спочатку фільтраційні табори, а потім переїзд в російську «глибинку». За сто років росіяни не змінилися.

* * *

А як тепер в Україні? Опосередковано про те, що нинішнє біженство в країни Європи мешканців Маріуполя, Харкова, Краматорська та Херсона є не настільки травмуючим, говорить недавня ініціатива патріотичних одеситів. В порядку декомунізації та дерусифікації вони хочуть забезпечити появу в Одесі Польського бульвару чи, скажімо, Польського проспекту. І це південна, зросійщена Одеса! Яскраве свідчення вдячності нашої країни за теплий прийом мільйонів українців. Багато доброго говорять і про литовців, і про латишів, і про словаків... Тож можемо стверджувати, що світ, який знаходиться західніше Бугу, за 107 років таки змінився в кращий бік. Ну, і самі українці також тепло зустрічають своїх земляків зі Сходу, які були вимушені покинути зону бойових дій. У Львові, Тернополі, Ужгороді, Рівному... Про це мені писала землячка, яка вимушена була

eprasa.pl e1e465fbd5

їхати аж до Греції, до родичів. Побувала в різних країнах, але стверджує, що українці годують переміщених найщедріше і найсмачніше. Тобто, це зовсім не те, що біженство 1915 року з Підляшшя. Росія не була доброю тоді, не є такою і зараз. Україна – це зовсім інший світ.

* * *

Ось лише деякі порівняння. З вищезгаданого інтерв'ю дізнаємося, зокрема, і таке: «В дорозі не вистачало пиття. Криниці були вичерпані. Люди почали пити воду з річок, озер і ставків...». Тепер же якщо й не всі, то більшість була забезпечена бутильованою водою. Вода у великій кількості була навіть у бомбосховищах. Хоча, зрозуміло, не у прифронтових містах. «Німецька армія бомбардувала відступаючі царські війська, не щадячи біженців» – говорила пані Анета. Ну, тепер росіяни обстрілювали біженців навіть у тих випадках, коли поряд не було Збройних Сил України. Навіщо вони це робили? Біженці з Маріуполя Оксана Стоміна і Євген Сокирко вважають, що це не випадковість. Потужна зброя імперії – це доведення людей до відчаю, до тваринного стану. Коли вони думають лише про збереження власних життів. Коли знервовані настільки, що дехто вже починає проклинати власну армію і усіх тих, хто захищає Україну... Чим більше смертей і руйнувань – тим краще для Путіна.

Ось іще уривок з тієї статті: «Творилися гігантські скупчення людей біля білоруських містечок: Баранович, Слуцька, Ліди, Бобруйська і т.д. Нараховувалося 100-300 тисяч кочуючого люду. А згадані містечка мали 10-20 тисяч мешканців, тому не могли їх прогодувати. Як і надати медичну опіку. Ситуація була трагічною...».

Тепер же все було на порядок цивілізованіше. Принаймні, чим ближче до заходу України, тим краще. І поляки приймали чудово. І німці. І це при тому, що рахунок біженців уже йде на мільйони. А якщо говорити про схід, тобто про Росію, то тут усе, як завжди. Маріупольчанка Оксана Стоміна згадує, що коли вони вибиралися з міста і намагалися дістатися Запоріжжя, то блок-пости росіян

Сергій Лащенко відвідав на Підляшші також Старий Корнин, де при церкві можна знайти пам'ятку біженства 1915 року – ключі від церков (їх тут дві – стоять поряд), які були закопані під одним із пам'ятників на церковному цвинтарі. Мова пояснюючого напису викликала в нього ось таку рефлексію (сам він родом з Сумщини, де церковне життя також свого часу було русифіковане): Звертаю увагу на напис біля однієї з церков: «Ключи с 1915 года, которими закрили наши церкви во время беженства. Они найдены на церковной территории в земле 20 июня 2016 года». І ще: «В то время церковь потеряла чудотворную икону и колокола». Уявіть собі: такі страждання пережили через російську імперську політику, а мова російська досі не викорінена. Фото Ю. Гаврилюка

були ледь не через кожні триста метрів. Причому, схоже, що ці російські вояки не мали якогось єдиного керівництва. Просто діяли на власний розсуд. Який сенс у такій кількості блок-постів? Важко сказати. Мабуть, у Росії начальство завжди схвалює додатковий контроль над «ворогом». А до того ж, їхнім військовослужбовцям «гріє душу» відчуття власної значимості і можливість щось поцупити у біженців.

Євген Сокирко згадує: «На одному з блок-постів до нас підійшов молодий хлопець. Скоріш за все, він був з Криму. Там вистачало військових підрозділів, набраних з кримчан. Та й по мові він відрізнявся, як від етнічних росіян, так і від донецьких. Питав: чи нема у нас антикваріату? Скільки грошей ми веземо? Відчувалося, що він дуже хотів поживитися за рахунок біженців. А нам було прикро, що колишні наші співгромадяни вже виховані Росією, і ми для них зовсім чужі! Красти у ближнього, збагачуватися за рахунок нещасних людей – для них це вже було річчю буденною. Ми боялися росіян. Коли під'їхали до першого українського блок-посту і почули живу українську мову, то не відразу й повірили у своє щастя! Остерігалися, що це може бути й провокація. А коли переконалися, що ми серед своїх, то раділи навіть ті маріупольці, для кого рідною була російська...».

* * *

Пригадую, що пані Анета у своїй книзі не підкреслювала ідеологічної різниці поміж підляськими біженцями. Всі вони у 1915 році були жертвами війни, заложниками ситуації. А ось маріупольці у розмові зі мною казали, що найважчим випробуванням під час бомбардувань Маріуполя було сидіти у бомбосховищах поряд із... сепаратистами. Тобто, навесні 2022 року серед громадян України ще існував чіткий ідеологічний поділ. Чи зникне він? Побачимо. Частина сепаратистів цілком могла виїхати на захід України або в Європу, адже там спокійніше. Хочеться вірити, що перебування в Європі позитивно вплине на їхні погляди та національну свідомість. Це ж саме стосується і тих, хто скуштує принад «русского мира», опинившись в зоні окупації.

Сергій ЛАЩЕНКО
Львів, квітень 2022 р.

eprasa.pl e1e465fbd5

W Galerii Dworu Karwacjanów w Gorlicach 14 kwietnia 2022 roku odbył się wernisaż wystawy malarstwa i rysunku pochodzącego z Łemkowszczyzny malarza i ikonografa Mirosława Trochanowskiego „Ukraińska Kozaczyzna". Pierwotnie wystawa miała nosić tytuł „Miasto Nieskończone" i mieć zupełnie inny charakter, albowiem artysta planował pokazać tworzoną od kilku lat serię abstrakcji pod nazwą „POLIS". Ale jak sam mówi: „Po nikczemnym ataku Rosji na Ukrainę zdecydowałem się na zmianę". Podkreśla też, że walczący z najeźdźcą Ukraińcy czerpią ogromną siłę z ducha Kozaczyzny: „Wielu ludzi spoza Ukrainy zdumiewa hart ducha Ukraińców, zawziętość i humor, który nie opuszcza ich nawet w najbardziej dramatycznych chwilach. Tacy właśnie byli Kozacy".

Ukraińska Kozaczyzna fascynuje Mirosława od najmłodszych lat, więc prace zebrane na wystawie powstawały w różnym czasie, poczynając od lat dziewięćdziesiątych. Część dzieł była kiedyś prezentowana w Galerii Politechniki Białostockiej na wystawie „Łemkowska Sicz" podczas Akademickich Dni Kultury Ukraińskiej w listopadzie 2002 r. (*na zdjęciu*). Niektóre prace były również zamieszczane na łamach „Над Бугом і Нарвою" (2005, nr 5; 2007, nr 5). W obecnej sytuacji temat ten nabiera nowego i aktualnego znaczenia, więc za swój obowiązek uznaliśmy przekazać refleksje twórcy, który wyrastał w Bielance na Łemkowszczyźnie, potem związał się z naszym podlaskim regionem, kompetencje ikonografa zdobywał bowiem w Bielsku, a mieszka obecnie we Włodawie, zaś źródłem jego natchnienia jest zaporoska kolebka Kozaczyzny, do której znowu przyszła wojna. **ReD.**

Myrosław Trochanowskij: Ukraińcy czerpią ogromną siłę z ducha Kozaczyzny

12 kwietnia – montaż wystawy. Pomagają Ilja i Sonia Trochanowscy.

— Po wybuchu wojny wielu Polaków i innych Europejczyków dziwiło się, skąd u Ukraińców taka siła? Ja wiedziałem. To twardy naród, godni potomkowie sławnych Kozaków. Ani przez moment nie przestawałem wierzyć w ich hart ducha. W Polsce patrzono zawsze na Kozaków trochę przez pryzmat Sienkiewicza i jego „Ogniem i mieczem", kładąc akcent głównie na wojny polsko-kozackie. A Kozaczyzna to dużo, dużo więcej. Była to potężna siła militarna, na którą prawie zawsze Rzeczpospolita mogła liczyć. Tak jak chociażby w czasie wypraw na Moskwę czy walk obronnych przed Turkami i innymi ówczesnymi wrogami Rzeczypospolitej.

Swego czasu kluczową rolę odgrywał w tych działaniach hetman zaporoski Piotr Konaszewicz Sahajdaczny. Tu można przytoczyć niesamowitą historię obrony Chocimia w 1621 roku, gdzie ponad miesiąc wojska polsko-litewsko-ukraińskie dzielnie odpierały ataki około 150-tysięcznej armii tureckiej. Wacław Potocki w swym eposie „Wojna chocimska" opiewał m.in. bohaterskie wyczyny armii kozackiej. Jednym z epizodów tej wojny była heroiczna, kilkudniowa walka dwustuosobowego oddziału kozackiego, który po drodze pod Chocim został osaczony przez główne siły turecko-tatarskie. Dwustu przeciw 100 tysiącom! I Turcy długo nie mogli ich pokonać! Prawie wszyscy Kozacy zginęli, jedynie garstce z tego oddziału udało się przedrzeć do głównych sił. Taka postawa Kozaków maszerujących pod Chocim umożliwiła siłom polsko-litewskim okopanie się i umocnienie na pozycjach pod twierdzą chocimską. Przede wszystkim jednak bardzo osłabiła morale przeciwnika. Epizod ten sławili współcześni jako nowe Termopile, a Jan Ursyn Niemcewicz pisał, że męstwo tych Zaporożców będzie natchnieniem dla przyszłych pokoleń. Jak wiele miał racji... Tak właśnie dzieje się w dzisiejszej Ukrainie.

eprasa.pl e1e465fbd5

Kozacy z czajce podczas burzy na Morzu Czarnym

← Hetman Piotr Konaszewicz Sahajdaczny

Українське козацтво – широковідоме і яскраве явище в світовій історії. Благородні воїни дивували світ своєю хоробрістю, військовою майстерністю, звитягою, неймовірною мужністю і здатністю до самопожертви в ім'я свободи рідного народу. Не на військовій муштрі трималася козацька держава, а на свідомій самоорганізації широких верств населення, найкращі сини якого вливалися в ряди народних месників. Козаки відомі також своїм оптимізмом і унікальним почуттям гумору, стійкістю в складних життєвих ситуаціях.

Дух козацтва ожив і набрав сили в Україні сьогоденній, в дні російсько-української війни, віроломного повномасштабного наступу РФ, розпочатого 24 лютого 2022 року. Так завжди було в часи найважчих випробувань України впродовж століть. Українське військо і народ знову боронять рідну землю, історична пам'ять про подвиги пращурів-козаків надає сили захисникам, незримим щитом стоїть над Україною – найвищі військові нагороди є іменними на честь видатних козацьких ватажків, їхні імена носять численні сучасні військові підрозділи.

До теми козаччини в мистецтві зверталися відомі українські і європейські письменники, поети, композитори, кінематографісти, художники, ця тема знов стає актуальною сьогодні. В цілому твори на козацьку тематику не є достатніми, адже Україна не одне століття перебувала в складі Російської імперії, де ця тема була фактично заборонена, окрім висвітлення «дружби» російського і українського народів в часи Богдана Хмельницького. Попри всі заборони мистецтво поступово збагачувалось творами художників історичного жанру, суттєвий внесок в означену тематику внесли митці незалежної України.

Багата яскравими подіями українська історія, зокрема доба козаччини, продовжує хвилювати сучасних художників своїм високим духом, образною красою вершників-козаків, козацьких строїв, загалом надбанням епохи козацького бароко.

Мирослав Трохановський, художник лемківського походження, також захоплений козацькою тематикою, для нього українська історія є живою і близькою. Ним створена велика графічна серія робіт різноманітних козацьких образів, козаків-вершників, є в серії і динамічні батальні багатофігурні композиції. Кожен типаж є глибоко індивідуальний, психологічно загострений, за кожним ясно прочитується його власна історія. Є в серії образи лірико-романтичного трактування, є драматичні, є і дещо сатиричні. Козаки-кобзарі вводять нас у настрій величних і тужливих козацьких дум.

Всі образи ретельно опрацьовані, художник глибоко вивчив козацькі обладунки, одяг, зброю, предмети повсякденного вжитку. Виразно і різноманітно зображені козацькі жупани, кобури, мушкети, рушниці, порохівниці, військові сумки, пояси, чоботи, кінська збруя... Тому роботи можна довго роздивлятись і вертатися до них не раз, кожен раз помічаючи в них щось нове. Техніка виконання серії – від графітного олівця до м'якого матеріалу і кулькової ручки, художник кожен раз ставить перед собою нову задачу і вирішує її. При всій ретельності виконання Мирослав Трохановський почуває себе досить розкуто в кожній графічній композиції, поєднуючи етнографічну деталізацію з широким узагальненням.

Живописні роботи вирішені декоративно, кольорова гама є стриманою і благородною. Підсумовуючи враження від представленої серії доходиш висновку,

що художник підкреслив перш за все волелюбність козацької спільноти, повагу в ній до кожної неповторної особистості, вільне і широке сприйняття козаками світу, в якому свобода відіграє вирішальну роль.

Мирославом Трохановським сказано ще одне вагоме мистецьке слово, яке утверджує козацьку невмирущу пам'ять і славу.

Оксана Полтавець-Гуйда
Заслужений художник України,
член-кореспондент Національної
академії мистецтв України

eprasa.pl e1e465fbd5

Fot. Władysław Graban

— Aby wprowadzić gości w nastrój i ducha Kozaczyzny, pozwoliłem sobie zaśpiewać z towarzyszeniem liry korbowej trzy pieśni z tekstami Jerzego Harasymowicza, do których stworzyłem melodie. Harasymowicz od wielu lat jest jednym z moich ulubionych poetów – jego wiersze o Ukrainie, o Kozakach także były dla mnie ogromnym natchnieniem. A trzeba wiedzieć, że ten wybitny poeta nie tylko pięknie i wręcz proroczo pisał o Ukrainie, ale był także jej wielkim znawcą, szczególnie Kozaczyzny. Był także dość częstym gościem w naszym rodzinnym domu. Pamiętam z tych wizyt sympatię, jaką u mnie wywoływał przez swój spokojny sposób bycia, przez swoje białe włosy, które kojarzyły mi się ze św. Mikołajem i przede wszystkim przez to, że umiał uważnie słuchać, szczególnie dziecko, którym wtedy byłem. Mam w sobie głębokie przekonanie, że kiedy śpiewam jego wiersze, gdzieś tam, gdzie jest teraz, poeta uśmiecha się życzliwie i słucha. Słucha tak jak zawsze słuchać potrafił. Jeden z tych utworów – „Barokowa cerkiew na Ukrainie", zagrany podczas otwarcia – można posłuchać na moim kanale YouTube: DidLirnyk. Utwór gram na lirze korbowej przed laty wykonanej dla mnie przez mojego przyjaciela Serhija Pawłyczenkę – człowieka, który rekonstrukcje instrumentów z czasów Rusi Kijowskiej sporządzał na podstawie fresków Soboru Sofijskiego w Kijowie. Obecnie, w tych strasznych czasach, dłuto musiał zamienić na karabin w oddziale Obrony Terytorialnej.

W czasie wojny chocimskiej także na Morzu Czarnym operowało mnóstwo oddziałów kozackich. Kozacy przeprowadzali ataki na tureckie miasta, atakowali transporty broni i wojska, zatopili kilkanaście galer. Ich czarnomorskie wyprawy to cała osobna epopeja. Kozacy dokonywali czynów niewiarygodnych, bo w czasach, gdy cała Europa drżała przed Turkami, potrafili na swoich czajkach napadać na wszystkie nadbrzeżne miasta tureckie, łącznie z samą stolicą Konstantynopolem – Istambułem! Atakowali szczególnie miasta z targami niewolników i wielu z nich udawało im się uwalniać. Wiele można by o tym opowiadać...

Dzisiejszej Moskowii też cały świat się obawiał, nadskakiwał, podrygiwał, w bucior całował i znów to Ukraińcy musieli pokazać, z kim świat ma tak naprawdę do czynienia... I że takie diabelstwo też można pokonać.

— Niesamowicie ważne dla mnie było to, że wstęp do katalogu mojej wystawy zgodziła się napisać pani Oksana Połtaweć-Hujda, córka wybitnego współczesnego artysty ukraińskiego Wiktora Połtawcia, jednego z moich ulubionych malarzy zafascynowanych tematem Kozaczyzny. Pani Oksana to Zasłużona Artystka Ukrainy, członkini korespondentka Narodowej Akademii Sztuki Ukrainy.

Na wystawę składają się rysunki i obrazy tworzone na przestrzeni długich lat. Przedstawiają one przede wszystkim pojedynczych Kozaków, każdego o indywidualnym, wyjątkowym charakterze, ale również sceny batalistyczne, wyprawy na czajkach. Znalazło się także kilka ujęć tematu „Kozak Mamaj". Jest to bardzo ciekawe przedstawienie, wywodzące się z ukraińskiej sztuki ludowej, inspirowanej z kolei tradycyjną ikoną. Może mieć ono bardzo stary rodowód i jest szeroko rozpowszechnione w Ukrainie. Jestem nim absolutnie zafascynowany i stanowi ono dla mnie nieustającą inspi-

eprasa.pl e1e465fbd5

rację. Obraz nie przedstawia konkretnej postaci historycznej, ale raczej archetyp Kozaka, zawierający w sobie całą Kozaczyznę, będący jej ucieleśnieniem. Temat ten jest również przesiąknięty bogatą symboliką. Kobza, na której gra, jest symbolem przywiązania do tradycji, zarazem przypomina nam o tym, że muzyczny epos zawsze był dla Ukraińców bardzo ważną częścią ich kultury. To jeden z nielicznych narodów europejskich, który epicką tradycję w muzyce zachował do dzisiaj. Mimo usilnych prób jej zniszczenia przez ZSRR, mimo wymordowania przez radzieckich komunistów setek kobziarzy i lirników, których protoplaści tę tradycję nieśli w Rusi Kijowskiej od czasów jeszcze przedchrześcijańskich... Kolejnymi elementami przedstawienia „Kozak Mamaj" są szabla – atrybut waleczności i gotowości obrony swego narodu, podobnież pistolet; spisę (włócznię) wbijano w miejscu pochowania Kozaka, butelkę z kielichem chowano z nim do mogiły, jest oczywiście nieodłączna fajka, częsty w tle dąb – symbol siły i zakorzenienia w ojczystej ziemi, a na koniec koń – symbol wojny, męstwa i wolności.

— **Na naszych oczach rozgrywa się dramat Ukrainy**, dla której jest to „być albo nie być" – istnieć albo umrzeć. Decydując się na zmianę tematu wystawy, chciałem tym samym okazać moje poparcie dla walczącej Ukrainy i zaprezentować wybrane prace zainspirowane historią jej Kozaków. Moja fascynacja tym tematem sięga czasów dziecięcych – odkąd pamiętam moim ulubionym obrazem było dzieło Ilji Ripyna „Zaporoscy Kozacy piszą list do sułtana tureckiego". Stało się ono dla mnie ogromną motywacją i motorem mojej artystycznej pasji. Główna wersja dzieła znajduje się w Petersburgu, zaś druga w Muzeum Sztuki w Charkowie i niestety nie mam pewności, czy jeszcze istnieje. Charków był od początku obecnej wojny oblegany i bombardowany przez najeźdźcze moskiewskie hordy. Wiem, że muzeum również zbombardowano... Na szczęście wojska ukraińskie przeganiają już Moskali z jego okolic.

Mirosław Trochanowski (**Мирослав Трохановскій**) urodził się w 1977 r. w Głogowie. Ukończył Państwowe Liceum Sztuk Plastycznych im. A. Kenara w Zakopanem oraz Policealne Studium Ikonograficzne w Bielsku Podlaskim, uzyskując błogosławieństwo soboru biskupów Cerkwi prawosławnej na samodzielne tworzenie ikon. Pracą dyplomową był projekt i wykonanie polichromii cerkwi pw. Św. Trójcy przy tejże szkole (2001 r.), zaś kolejne etapy rozpisu cerkwi, nagrodzonej m.in. przez Stowarzyszenie Architektów Polskich, ukończył wspólnie z przyszłą żoną Anną Baranowicz i siostrą Lidią Trochanowską, z którymi założył Pracownię Ikon „Mandylion". Na Podlasiu owoce pracy Mirosława Trochanowskiego znajdziemy też w cerkwiach w Kostomłotach, Kodniu, Białej Podlaskiej, monasterze w Jabłecznej, pustelni w Poletyłach, jego dziełem jest ikona „Święci Męczennicy Ziemi Chełmskiej i Podlaskiej" dla patriarchy Bartolomeusza I. Artysta w szerokim zakresie zajmuje się również malarstwem, zarówno realistycznym, jak też abstrakcją – od

przedstawień wynikających z zamiłowań historycznych poprzez karpackie krajobrazy i cerkwie, po dzieła inspirowane zachwytem nad kobiecą naturą, zadumą nad losem człowieka, jego miejscem we wszechświecie i dramatem egzystencji. Obficie czerpie ze źródeł teologii, szeroko pojętej mitologii, duchowej strony ludzkiej natury, poszukując swym malarstwem odpowiedzi na wielkie pytania.

* * *

Oksana Połtaweć-Hujda: Ukraińska Kozaczyzna to powszechnie znane i wyraziste zjawisko w historii. Duch Kozaków odżył i nabrał siły w dzisiejszej Ukrainie, w czasach wojny rosyjsko-ukraińskiej, zdradzieckiej pełnoskalowej napaści Federacji Rosyjskiej, która rozpoczęła się 24 lutego 2022 roku. Mirosław Trochanowski, artysta łemkowskiego pochodzenia, również jest zafascynowany tematyką kozacką, dla niego ukraińska historia jest żywa i bliska. Stworzył duży cykl prac różnorodnych kozackich wizerunków, wypraw na czajkach, jeźdźców kozackich, w serii tej znajdują się również dynamiczne kompozycje batalistyczne. Każda postać jest głęboko indywidualna, wyostrzona psychologicznie, w każdej z nich wyraźnie można odczytywać jej własną historię. W serii pojawiają się obrazy interpretacji liryczno-romantycznej, są dramatyczne, są też takie o zabarwieniu satyrycznym. Kozacy-kobziarze wprowadzają nas w nastrój majestatycznych i melancholijnych dum kozackich. Wszystkie obrazy są starannie opracowane, artysta dogłębnie przestudiował rodzaje kozackiego ekwipunku, ubiór, broń, przedmioty codziennego użytku. Szaty kozackie, żupany, kabury, muszkiety, rusznice, prochownice, torby wojskowe, pasy, buty, uprząż końska są wyraźnie i różnorodnie przedstawione... Dlatego prace można oglądać przez długi czas i wracać do nich wielokrotnie, za każdym razem zauważając w nich coś nowego. Artysta podkreślał przede wszystkim umiłowanie wolności wspólnoty kozackiej, a w niej szacunek dla każdej niepowtarzalnej osobowości, swobodne i szerokie postrzeganie świata przez Kozaków, w którym wolność odgrywa kluczową rolę.

Mirosław Trochanowski wypowiedział jeszcze jedno ważne artystyczne słowo, które ugruntowuje nieśmiertelną pamięć i chwałę Kozaków.

Z katalogu wystawy „Ukraińska Kozaczyzna"

eprasa.pl e1e465fbd5

Нинішня російська агресія історикові навіює паралелі з минулим. У дослідника подій XIX – початку XX ст. виринає низка міркувань. Вони пов'язані передусім з війною Росії за уми українців, коли військові дії Лівобережної Козаччини відійшли у небуття. XIX ст. – час ідейної боротьби української визвольної акції з російською імперською асиміляційною ідеєю, а саме ідеєю російської нації (самодержавство, православ'я і народність), яка була висловлена у 1830-му міністром освіти Сергієм Уваровим. Через слабкість самостійницької інтелектуальної традиції лідери українського руху зробили тоді ставку на федеративне відсторонення від імперії як перший етап боротьби за самостійність.

З крові і руїни
постає новітня Україна

У XVIII ст. бої за Козацьку державу – останнім стала участь гетьмана Мазепи у шведсько-російській війні, – були програні. Створити політичну еміграцію після 1709 р. українцям було складно. Хоч і опинилася в екзилі деяка частина козацької старшини, та в основному лише родина Орликів продовжувала публічно воювати за українську державну ідею. Сама ж ідея козацької України охоплювала лише половину українського етнографічного простору. Шляхетська правобережна Україна була частиною ментальної Речі Посполитої – тут українська шляхта вже існувала в полоні ідей польської політичної нації, поволі польщилася, залишаючи лише далекий географічний «руській» сентимент. Руські бояри та князі, як Ходкевичі, Сангушки, Чорторийські, Вишневецькі, були стовідсотковими польськими патріотами українського походження.

Гетьманщина – Україна Війська Запорозького – з сателіта Московії, повільно, але неминуче перетворювалася на інтегральну частину імперії – Малоросію. Російська політична нація усе XVIII ст. витратила на абсорбцію культурної еліти України в межі етнічної Росії. Не дозволяючи засновувати над Дніпром нові вищі заклади, вона протегувала навчанню українців у Москві і Петербурзі. Церковна еліта одержувала посади на всіх просторах безкінечної російської держави. Були й кошти на підкуп талантів, бо кар'єру можна було здобути лише в російських столицях. Кочубеї, Безбородьки, Розумовські – ім'я їм легіон – наводнили місто над Невою.

Росіяни між 1654 та 1764 роками не мали засобів на творення пацифікаційного міфу для українців, який би заспокоїв їхні самостійницькі змагання. Таким міфом став «Синопсис», що, вірогідно вийшов з-під пера ігумена Києво-Печерського монастиря Інокентія Ґізеля, який, не будучи промосковською людиною, виконав ідеологічне замовлення на пошук історичного права Москви на українські землі. Українська еліта того часу змушена була виконувати «каїнову роботу», бо ж, як і у 1930-х, добровільного вибору загарбник не залишав. Дмитро Туптало (Ростовський) стає російським митрополитом, автономіст і вчитель Степана Орлика Стефан Яворський керує, як місцеблюститель, російською церквою, київський митрополит Йосафат Кроковський, висуванець Івана Мазепи, за вказівкою Петра I анатемізує свого благодійника.

Росія запропонувала українцям думки своїх офіційних ідеологів Миколи Карамзіна і Сергія Уварова – концепт триєдиного «русского народу», єдиної православної віри та монарха, який сьогодні Путін обстоює так само самозречено, як тоді робив це цар Микола I. Боротьба за Україну тривала на культурному фронті, бо яку ідею нав'яжеш більшості, такої нації і будуть ті люди. Політика ця була, здавалося, приречена на перемогу. Бо українці не могли протиставити росіянам, на відміну від поляків, свою довершену національну мову, літературу, освіту. Втрати політичної автономії не компенсувало самодостатнє українське суспільство, яке б взяло на себе збереження ментального генокоду нації. Суспільство, яке б утримувало свою церкву, свої навчальні заклади, друкарні, засоби тодішньої масової інформації: газети, журнали, книжкові серійні видання. Росія цілковито панувала в культурному просторі України у XIX ст. Ба більше. Україна у післямазепинську добу перестала видавати свої книжки староукраїнською мовою, припинили свою діяльність Київська академія та семінарії, українські народні школи було замінено на російські державні гімназії. Україну завалила злива російських книжок і газет з російськими переконаннями і реперами національної свідомості.

Тяжко було заперечити історичне існування польської державної нації, яка сотні років мала своїх королів і політичну структуру суспільства. Натомість українців (точніше малоросів) розглядали як народність (не націю) селян, що ніколи не мала своєї державної еліти – ними завжди керували або росіяни, або литовці, або поляки.

Російський уряд змирився толерувати фінів, бо ті протистояли культурно сильнішим за росіян шведам. Вони готові були погодитися на національний розвиток естонців, латишів, бо ті хотіли виламатися з-під впливу остзейських німців. Але українцям такої полегши надати вони не збиралися. Бо навіть з поляками вони сподівалися радше домовитися, ніж дати хоч якийсь шанс на національну освіту і науки для головних контрагентів ідеї історичної Речі Посполитої. Інтелектуальна свобода для українців – це кінець Російської імперії, розщеплення нібито єдиної «русской» нації.

Бездержавна нація «малоросів» з'явилася через «зіпсутих» польськими культурними впливами росіян, які на

eprasa.pl e1e465fbd5

Картина Артура Орльонова «Становлення нації» (2021 р.)

українських полях мешкали до XIII ст. – саме так представляли справу ідеологи «русского мира», російська політична, культурна і наукова еліта. Князівські роди т.зв. Рюриковичів були для них споконвічними росіянами. Благо, що колись були варягами (протошведами), але ж ні в якому разі етнічно не українцями. Бо ж вони очолили російську (московську) націю у XIV ст. і передали естафету новим володарям – Романовим у XVII-XX ст. А отже, апріорі були росіянами. Ці Рюриковичі керували і на давній Київщині. Тому Київщина і Московщина суть одна земля. Московщина збудувала державу для усіх «триєдиних» росіян (великоросів, білорусів, малоросів). Тому нема чого пхатися українцям в люди. Визнавайте державне право Росії на свою історію на всі часи.

Згасли у XVIII ст. козацько-московські війни і розпочалися кабінетні битви науковців за свою вітчизну з ідеологічною машиною Московщини. Битви ці важливіші були за шабельний герць, бо саме вони мали забезпечити перемогу українців у війні інтелектуальній, у війні за книжкою і паперами, а не з шаблею на полі бою. Новий час – XIX ст. – висовував нові вимоги. Необхідно було переконати свій етнос, що він має історичні підстави на своє майбутнє життя, що є українська альтернатива, яка захистить перед асиміляцією росіянами. Це була героїчна доба мозкового штурму гуманітарного простору. Це була і романтика постання героїчних фігур минулого і звитяга нових героїв – провісників модерної нації. Сили були нерівними, суспільство російське було, як і сьогодні, не спроможне вести чесну інтелектуальну борню. Росіяни не були німцями з їхньою шаною до раціоналізму, науки, освіти. Вони не були готові дати «неісторичним» народам шанс для культурного розвитку.

Українська «Історія Русів», твір радше XIX ст., був проміжною ланкою до творення нової ідеології в боротьбі за незалежність у змінених історичних умовах. У ньому еліта Козацької держави намагалася відродити для Нового часу ідею козацької нації. Ця ідея була спрямована на минуле, бо козацька старшина вже відіграла свій бій з імперією і була подолана останньою шляхом прийняття її до російського дворянства. Нова доба модерної України розпочалася з 1840-х років, коли українська трійка: Тарас Шевченко, Пантелеймон Куліш і Микола Костомаров – розпочали свою працю над витворенням нового українського міфу, що протипоставив себе російській національній ідеї.

Модерний українець почав творитися з вибудовування українськими істориками-мислителями свого бачення минулого. На кожний аргумент російської національної ідеї український інтелектуал висував свій національний контраргумент. Фактично історія як ціннісна система координат виставляла свої орієнтири для наслідування. Тарас Шевченко думки козацького хроніста Самовидця і автора «Історії Русів» одягнув у поетичні мистецькі образи, які більш захоплювали читача, ніж історична проза. Не цар Олексій Михайлович, а гетьман Богдан Хмельницький, не Петро I, а Іван Мазепа висувалися українцеві на взірець для наслідування.

Вікопомне значення наших предків-інтелектуалів полягає у тому, що вони зламали в Україні державний російський канон. Кирило-мефодіївці, а за ними Михайло Драгоманов, Володимир Антонович і Михайло Грушевський виписали альтернативну державну історію Руси-України. І інтелек-

eprasa.pl e1e465fbd5

туальне відкриття вартувало цілого війська. Воно перебудувало мізок пересічного українця, перемогло його меншовартість, запопадливість перед «старшим братом».

Україна існувала від часів зародження давньоруської держави. Рюриковичі до XIII ст. були давньоукраїнськими князями. Україна-Русь – давньоукраїнська держава. Козацтво відбудовувало цю державу у XVII ст. У Новому часі українці мають відновити державу свого народу, відмовившись від спадку росіян. Московські царі – це історія іншого народу. Російська культура – є культурою лише московської нації.

Усвідомлення цих ніби прописних істин стало дороговказом для українців на віки. І сучасна Московщина, лізучи на нашу землю сьогодні, передусім прагне переписати ці сторінки історії, повернутися у минулий час. Знову відновити ту погодінську версію давньоукраїнської історії. Вона ступає у ті ж тори, якими йшли 200-150 років тому Микола Карамзін, Сергій Соловйов і Петро Валуєв. Сатрап Путін знову віщає, як царський міністр у 1863 році, що України не було, «нєт» і бути не може.

Проте є велика різниця між Україною 1863-го, часів Валуєвського циркуляра, і Україною наших днів. Крім української ідеї, чітко і недвозначно виголошеної, маємо ще й українську армію, яка захищає цю ідею. Маємо нове українське суспільство, масову українську людину. «Москва сльозам не вірить», Москва розуміє лише силу, і цю силу вона мусить на собі відчути. Тоді ми не мали можливості їй продиктувати свою волю. Сьогодні ми це маємо зробити.

Тепер кабінетна пора відійшла на задній план. У розмову вступили гармати, і вони мають сказати, чи існує українська держава і народ, чи знову московський лапоть має нас придавити (їм би хотілось – раз і назавжди) до землі. Живемо в історичні часи. Часи повного морального звільнення від «песього обов'язку супроти Москви», як казав у 1918 році Михайло Грушевський. Завдяки, або насупротив, садисту і тирану Путіну постала єдина українська нація від Маріуполя до Чопа. Збулося пророцтво Миколи Хвильового «Геть від Москви». Вже цієї, раз і назавжди засвоєної істини не треба нікому доказувати. Харків'яни сьогодні не менші «бандерівці» за львів'ян. Єдиним духом і єдиними устами промовляємо слово ганьби московському окупанту, бажаємо йому смерті. В муках крові і руїни постає новітня Україна, і їй не буде кінця.

Ігор ГИРИЧ

Київ, 5-7 квітня 2022 року

Підляські враження біженки з України

Сьогодення вкотре доводить, як важливо знати свою історію, поважати своє коріння та передавати нащадкам свої звичаї, обряди, мову. Наразі багато хто бачив фото з Бучі, Ірпеня, Бородянки, Попасної, Маріуполя та інших міст України, в які «визволителі», яких ніхто не кликав, прийшли, бо вирішили, що то «исконно русскіє зємлі». Пропаганда в усі часи досягала своїх результатів і ніхто не знає, що стане наступним її об'єктом. Але всі ми можемо уже сьогодні вивчати історію свого роду, своєї землі та своїх предків заради майбутнього та наших нащадків.

Багато вимушених переселенців з України роз'їхалися по всьому світу, тікаючи від війни. Польща прийняла найбільше моїх земляків – може, через те, що вона найближча з боку Європи, може – найбільш дружня до нас, українців, а, може тому, що сама ще досі пам'ятає, як це, коли до тебе в хату підло на світанку приходить ворог.

Так сталося, що моя сім'я опинилася саме тут, в краю, де такі схожі пейзажі та історія з моєю рідною батьківщиною. Землі Підляшшя простягаються від річки Нарва в сторону Волині та Полісся. Саме тому вони мають дуже цікаву та різноманітну культуру, яка має багато спільного з культурою Полісся. Відома на весь світ Біловезька пуща є частиною цього регіону, що і відбивається на всьому, що ми бачимо.

Дерев'яна аутентична хатинка в підляському селі. Фото Ю. Гаврилюка

Для того, хто потрапив в ці краї вперше, перед очима відкривається неймовірний пейзаж – дерев'яні аутентичні хатинки в селах, густі ліси та безкрайні поля, наповнені «дикими» місцевими жителями. Тут можна зустріти косуль, зайців, лисів, вовків, чорних журавлів, соколів, які кружляють в небі, вишукуючи здобич, або навіть сидячих на дереві на узбіччі дороги. А про те, що тут можна зустріти оленів, говорять дорожні знаки кожної дороги, якою доведеться проїхати мандрівнику.

Але найбільшими і від того найменш очікуваними для імовірної зустрічі представниками місцевої фауни є, безумовно, зубри. Мені ще не довелося їх зустріти, але цікаво побачити таких поважних тварин у їх рідній домівці – на їх території. Місцеві жителі поговорюють, що інколи доводиться відганяти трактором стада таких «сусідів» подалі в ліс.

Ольга ЗАСЄДАТЄЛЄВА

eprasa.pl e1e465fbd5

«За гожого хлопця дівкі волоси рвут»

На пудляських сьолах, колі люде говорат про чиюсь уроду, найчастіᵉй уживают слуов *гожи* (*гожуткі*, *гоженькі* а в піснях тоже *гожусєнькі*), *хороши* (*хорошуткі, хорошенькі*) або *врудліви/вродліви* – од слова *урода/врода*, которе маєм напр. у приказці *Глянь у воду на свою уроду* (значиться – подівісь на себе і пільнуй своїх, не чужих справ).

У літературнуй мові слово *гожий* нініка не такоє часте – воно народно-поетичного характеру і можна його вчуті найчастіᵉй або в поезії, або в піснях.

Хоть молоді були, та гожі, кріпкі, храбрі… – пісав Іван Котляревські в 1798 рокові в «Енеїді» – першуй літературнуй кніжці українською народною мовою.

Гожи дружечкі, гожи, як у саду рожи – співалося колісь у весіᵉльнуй піᵉсні в мнугох наших сьолах.

Но гожимі бивают не оно дівкі, алє тоже хлопці. Як кажут стариᵉйши, дівчинята то колісь все молілісь: *Господі, дай мніᵉ вже такого, коб і гожи бив, і розумни*. Но давніᵉй, колі чоловіᵉка вибіралі дочціᵉ батькі, котори дівілісь не так на вроду, як на велізюрни кусок поля, муог попасті (не дай, Бог!) – *Такій гожи, што на свіню похожи...*

Гожимі могут биті так само пташка, квіᵉтка, піᵉсня. *Колісь то билі гожи пісніᵉ, а тепер то оно кричат* – нарикают стариᵉйши люде, як внукі пускают їм теперишню музику.

Слово *хороший* – чи то в літературнуй, чи в народнуй мові – має шиᵉрше значенє. Хороши то добри, позитивни, некєпські. Як то іронічно колісь співалі в піᵉсні, переробляную з «Несе Галя воду...»:

Зятю, ти муой зятю,
Зятю муой хороши,
Була тьоща добра,
Як давала гроши.

Слово *хороший* значит теж тоє саме, што *гожий*. *Як на сина, то ґруба баба хороша, а як на дочку, то зара бридка* – приглєдалісь сіᵉльські люде, котори чомсь віᵉрилі, што з бридкої на тварові баби вродіться діᵉвчинка, а з гожої – хлопчик.

А як дітя має уродітіся, то й всіᵉ хотіᵉлі, коб било воно гожуткє: *Нате вам гроши, коб билі діᵉткі хороши* – говорилі гості молодим на весіᵉлю, колі перепівалі.

Хороши могут биті не оно хлопець, діᵉвчина чи дітя, алє й погода, пшеніця, коса, квіᵉтка. Значиться тоє всьо, што нам подобається.

Як хто гожи на вроду, то можна їм *любоватіся – такая хороша, што й не налюбоватіся*.

Но колісь гожимі лічилі не такіх як тепер. Врудліва діᵉвка то як вона *здорова, чирвона такая* – говорилі стариᵉйши. А треба сказаті, што *здорови* (*здоровенни*) то не оно такій, у кого добре здоров'є, алє й нехудий.

Здорова діᵉвчина то бив колісь ідеал, бо як казалі пудляшукі, роджани ще в 1920-х ліᵉтюх: *Ніᵉ, колісь не бралі щуплих, бо треба на господарці тяжко робіті. О, то буде робуотніця, бо вона ж такая здорова діᵉвчина*.

Про здорову діᵉвку говорилі тоже, што вона *гладка*. То ще одне наше слово, которе – так як і здорови – має забите через нас значенє. Бо ж *гладкі* то не оно руомни, алє й такій, у якого повне тіᵉло (*О, якая гладка корова*).

Здорова, хоч не тлуста (як у нєкоторих сьолах скажут – *клуста*), кругголіця, з невелікімі губамі і чирвонимі щокамі, часто невисока ростом, а ще до того з ґрубою косою – такую діᵉвчину лічилі колісь врудлівою. Тиї теперишні худиї дівкі, в якіх оно кості сторчат, високі, тонконогі, а ще до того з велікімі губамі (часом і штучно дороблянимі) – зусіᵉм не по моді нашим дідам і бабам.

Гожи хлопець то для наших бабуов і дідуов такій, котори *широкі в плєчах, здоровенни* і *дужи* (*дужмани*), значиться муоцни, у якого веліка фізична сіла. Ще до того мусіт биті з усамі – з бородою ходілі колісь оно стариї діди. Тож співається в однуой нашуй піᵉсні:

Не пуйду я за старого,
Бородою колє.
А пуйду я за такого,
Што сміються уси.
Вуон до мене ківне, моргне,
А я засміюся.

А ще до того як хлопець *ґунджерави* – то й зусіᵉм ідеал. Про такого говорилось, што за його *дівкі волоси рвут*, значиться за їм лєтают і хочут пудлапаті.

А тепер то молодиї хлопці найчастіᵉй лиси, а до того ще й заросши на тварові – чуть не всіᵉ з бородою, як колісь діди пуд церквою або попи.

Міняються часи, а разом із тим мода, тоже колі говорим про уроду. Наша мова тоже міняється, хоч буольш властіве било б тут сказаті, што деградується. Хоч такії слова, як *гожи* чи *хороши* ціᵉли час у нас популярни, то як часто ми – люде, котори ще говоримо посвойому – скажем, што хтось врудліви, дужи або гладкі?

Людмила ЛАБОВИЧ

Авторка дотримується у записі орфоепічних особливостей говірки с. Збуч

Чижуовська врудліва діᵉвчина – фотографія од Міколая Ягудніцького

eprasa.pl e1e465fbd5

Піліп, Ксеня і газети
Pilip, Ksenia i hazety

Закуончинє з попередніх номерув

Вернулісь Корнілови до села і тепер у їх оно Варшава і Варшава в головах. Уже і посварився Піліп з жуонкою за століцю, хоч досюоль ніколі у їх сваркі не било, бо все Корнілув син уступав перед Сєнькою. А Жид Йомко то чуть не штодень заглядав до їх. А то Варшаву хвалів, а то Піліпову жуонку. Раз то і прив'юоз з собою якогось більськового Жида, котори ніби то ціᵉлу господарку хотіᵉв в нашум селіᵉ купіті і вельмі йому подобалась Піліпова. І нічого, што полє било заросше зіᵉльом і берузкамі. Давав туолькі гроши, куолькі треба било б заплатіті за хату в Варшаві, хоч господарка певно била два рази буольш варта. Говорив Жид якби знав, куолькі гроши Піліпові треба. Тепер уже втрох натіскалі на Піліпа, коб продаті господарку – двох Жидуов – Йомко і той Жид з Біᵉльська, а ще і Піліпова жуонка. Кунець кунцюов Піліп уступів і продав. У більськового нотарюса запісалі, што хоч господарка продана, то Піліп може ще два міᵉсеці житі в продануй хаті. Гроши Піліп занюос до банку.

Думав і думав Піліп, што вуон буде в туой Варшаві робіті. Чи буде там ліᵉчиті люді? Чи хтось до його прийде з хворобою? Тож там є настоящи дохториᵉ. Будеш Піліпку, будеш – говорила Сєнька – ти добри чоловіᵉк і добре ліᵉчиш. А я буду тобіᵉ помагаті. Так говорила, а по ночах юой вже снілось, як то ходіт по варшавськіх склєпах.

З Варшави прийшло пісьмо, што вже оно одна хата до проданя осталась, і то тая, котора раніᵉй Сєньці найбуольш подобалась. Треба хутко купляті, такої оказії вже не буде. Взяв Піліп гроши з банку і з жуонкою до Варшави поїᵉхалі. Знов добре там з їмі обходілісь, завезлі пуд тую хату, што Корнілови міᵉлі купіті, алє добре оглянуті то і не далі. Там ще робуотнікі крутілісь і брудно било, як то на будові. Той, што хату продавав, говорив:

– *Проше Паньства, нє бендзєми сє тераз брудзіць. За мєсьонц бендзє чисьцютко і бендо Паньство моглі там замєшкаць. Нє хце, жеби шановна пані побрудзіла собє пєнкно сукнє. Правда, проше пані?*

– *Так, так* – сказала Сєнька, а Піліп мовчав. Зразу з будови поїᵉхалі до варшавського нотаріюса. Нотаріюс, молодий чоловіᵉк, міᵉв своє бюро в малєнькум покоїкові. Не то што в більськового нотаріюса, де било велікє бюро і пара чоловіᵉк йому помагало. За тоє варшавські нотаріюс з велікою пошаною односівся до своїх клієнтув і вельмі хутко оформів справу. Піліп оддав гроши і дустав кусок паперу, на якуом било напісане, што вуон купів хату в Варшаві і за міᵉсець може уже там житі. Сєньчинуй радості не било кунця.

Через міᵉсець Корнілови треті раз поїᵉхалі до Варшави з тою думкою, што уже і не вернуться до нашого села. Вернулісь за пара дьон. Так вийшло, што їх ошукалі варшав-

Zakuonczynie z poperednich nomeruw

Wernuliś Korniłowy do seła i teper u jich ono Warszawa i Warszawa w hołowach. Uże i poswarywsia Pilip z żuonkoju za stoliciu, chocz dosiuol nikoli u jich swarki ne było, bo wse Korniłuw syn ustupaw pered Sieńkoju. A Żyd Jomko to czut´ ne sztodeń zahladaw do jich. A to Warszawu chwaliw, a to Pilipowu żuonku. Raz to i prywjuoz z soboju jakohoś bilśkowoho Żyda, kotory niby to ciᵉłu hospodarku chotiᵉw w naszum seliᵉ kupiti i welmi jomu podobałaś Pilipowa. I niczoho, szto pole było zarossze ziᵉlom i beruzkami. Dawaw tuolki hroszy, kuolki treba było b zapłatiti za chatu w Warszawi, chocz hospodarka pewno była dwa razy buolsz warta. Howoryw Żyd jakby znaw, kuolki hroszy Pilipowi treba. Teper uże wtroch natiskali na Pilipa, kob prodati hospodarku – dwoch Żyduow – Jomko i toj Żyd z Biᵉlśka, a szcze i Pilipowa żuonka. Kuneć kunciuow Pilip ustupiw i prodaw. U bilśkowoho notariusa zapisali, szto chocz hospodarka prodana, to Pilip może szcze dwa miᵉseci żyti w prodanuj chati. Hroszy Pilip zaniuos do banku.

Dumaw i dumaw Pilip, szto wuon bude w tuoj Warszawi robiti. Czy bude tam liᵉczyti ludi? Czy chtoś do joho pryjde z chworoboju? Toż tam je nastojaszczy dochtoryᵉ. Budesz Pilipku, budesz – howoryła Sieńka – ty dobry czołowiᵉk i dobre liᵉczysz. A ja budu tobiᵉ pomahati. Tak howoryła, a po noczach juoj wże śniłoś, jak to chodit po warszawśkich sklepach.

Z Warszawy pryjszło piśmo, szto wże ono odna chata do prodania ostałaś, i to taja, kotora raniᵉj Sieńci najbuolsz podobałaś. Treba chutko kuplati, takoji okaziji wże ne bude. Wziaw Pilip hroszy z banku i z żuonkoju do Warszawy pojiᵉchali. Znow dobre tam z jimi obchodiliś, zawezli pud tuju chatu, szto Korniłowy miᵉli kupiti, ale dobre ohlanuti to i ne dali. Tam szcze robuotniki krutiliś i brudno było, jak to na budowi. Toj, szto chatu prodawaw, howoryw:

– *Proszę Państwa, nie będziemy się teraz brudzić. Za miesiąc będzie czyściutko i będą Państwo mogli tam zamieszkać. Nie chcę, żeby szanowna pani pobrudziła sobie piękną suknię. Prawda, proszę pani?*

– *Tak, tak* – skazała Sieńka, a Pilip mowczaw. Zrazu z budowy pojiᵉchali do warszawśkoho notariusa. Notarius, mołodyj czołowiᵉk, miᵉw swoje bjuro w maleńkum pokojikowi. Ne to szto w bilśkowoho notariusa, de było welikie bjuro i para czołowiᵉk jomu pomahało. Za toje warszawśki notarius z welikoju poszanoju odnosiwsia do swoich klijentuw i welmi chutko oformiw sprawu. Pilip oddaw hroszy i dustaw kusok paperu, na jakuom było napisane, szto wuon kupiw chatu w Warszawi i za miᵉseć może uże tam żyti. Sieńczynuj radosti ne było kuncia.

Czerez miᵉseć Korniłowy treti raz pojiᵉchali do Warszawy, z toju dumkoju, szto uże i ne wernut´sia do naszoho seła. Wernuliś za para dion. Tak wyjszło, szto jich oszukali warszawśki

eprasa.pl e1e465fbd5

ські цванякі. Бюра, де їх так добре приймалі, уже і не било. Нотаріюса тоже не било, а на тую гуліцю, де їх самоходом возілі і хати показувалі, то і попасті не моглі. Як же ж моглі туди трапіті, колі не зналі, як тая гуліця зветься, а на туом паперові, што його дустав Піліп, бив впісани адрес, якого у Варшаві зусіᵉм не било. Пробував Піліп на поліцію йті, алє там його оно висміялі, што так дався ошукатісь. Хто там Піліпом, простим чоловіᵉком з пудляського села, схотіᵉв би займатісь. Сєнька, як то баба, зачала ричаті. Піліпку вибач, Піліпку вибач – ціᵉли час хникала і так говорила. Піліп затіскав зуби, мовчав і думав собіᵉ – слухай баби, а далєко заїᵉдеш. Не раз так говорилі мужчини в селіᵉ. Правду говорилі!

Як Корнілови виїжджалі до Варшави, то всіᵉ шкодовалі. Бо Піліп ліᵉчив люді і бив в нашум біᵉднум селіᵉ вельмі потріᵉбни. Як вернувся, то оно сміялісь з його. Ціᵉли час говорилі – слухай баби, а далєко заїᵉдеш. У Піліпа ні в Варшаві, ні у нашум селіᵉ хати уже не било. Покуоль Корнілови в століці билі, Жиди вспіᵉлі тую хату, што ще Корніло, Піліпув батько, поставів, розобраті, а диліᵉ продаті. Йомко і той другі більськови Жид божілісь, што вони не зналі про тоє, што у Варшаві Піліпа ошукают. Покуоль што позволілі Корніловим у шпіхіᵉрикові житі.

Хто його знає, што било б з Піліпом і Сєнькою, колі б вуйна не началась. Може даліᵉй Піліп ліᵉчив би люді, може прогнав би Сєньку, бо і такіє думкі ходілі йому по

cwaniaki. Bjura, de jich tak dobre pryjmali, uże i ne było. Notariusa tože ne było, a na tuju huliciu, de jich samochodom wozili i chaty pokazuwali, to i popasti ne mohli. Jak že ž mohli tudy trapiti, koli ne znali, jak taja hulicia zwet´sia, a na tuom paperowi, szto joho dustaw Pilip, byw wpisany adres, jakoho u Warszawi zusiᵉm ne było. Probuwaw Pilip na policiju jti, ale tam ono wyśmijali, szto tak dawsia oszukatiś. Chto tam Pilipom, prostym czołowiᵉkom z pudlaśkoho seła, schotiᵉw by zajmatiś. Sieńka, jak to baba, zaczała ryczati. Pilipku wybacz, Pilipku wybacz – ciᵉły czas chnykała i tak howoryła. Pilip zatiskaw zuby, mowczaw i dumaw sobiᵉ – słuchaj baby, a daleko zajiᵉdesz. Ne raz tak howoryli mużczyny w seliᵉ. Prawdu howoryli!

Jak Korniłowy wyjiżdżali do Warszawy, to wsiᵉ szkodowali. Bo Pilip liᵉczyw ludi i byw w naszum biᵉdnum seliᵉ welmi potryᵉbny. Jak wernuwsia, to ono smijaliś z joho. Ciᵉły czas howoryli – słuchaj baby, a daleko zajiᵉdesz. U Pilipa ni w Warszawi, ni u naszum seliᵉ chaty uże ne było. Pokuol Korniłowy w stolici byli, Żydy wspiᵉli tuju chatu, szto szcze Korniło, Pilipuw bat´ko, postawiw, rozobrati, a dyliᵉ prodati. Jomko i toj druhi bilśkowy Żyd bożyliś, szto wony ne znali pro toje, szto u Warszawi Pilipa oszukajut. Pokuol szto pozwolili Korniłowym u szpichiᵉrykowi żyti.

Chto joho znaje, szto było b z Pilipom i Sieńkoju, koli b wujna ne naczałaś. Może daliᵉj Pilip liᵉczyw by ludi, może prohnaw by Sieńku, bo i takije dumki chodili jomu po hołowiᵉ.

Час нищить минуле, тому мусимо «винайти себе» по-новому

Закінчення з 2 стор.

Схожа демографічна ситуація також у Старому Селі (2011: 152 особи – 2020: 128 осіб) та у всій східній частині Ботьківської ґміни. Самі Ботьки та західна частина ґміни, за етнічністю мешканців вже чисто польська, ще тримаються, адже статистичні дані за 2017 – 2020 рр. тут майже без змін, хоч загальне число мешканців всієї ґміни за цей час впало з 4462 до 4246 осіб (www.gminabocki.pl).

Отже, хоч сьогодні *бути українцями* ніхто нам заборонити не може, то не завернемо часу, через який не тільки порохнявіють і обростають мохом дерев'яні хрести та будинки, але й кардинально змінюються цивілізаційні умови життя. Тому, щоб могли ми не лише ностальгувати за колишнім нашим світом, але могли також думати про якесь *своє майбутнє*, мусимо *винайти себе заново* (кажучи модно англійською: *to reinvent oneself*). Звісно – відповідно до нових реалій, але спираючись на свому корені, який в нас український. І тут ще одна рефлексія, що, як і на початку, виникла під впливом спілкування з красою – лунаючою зі сцени Більського будинку культури. 27 лютого відбувся тут концерт в рамках імпрези «Bielskie klimaty artystyczne», що дало змогу послухати як «Ранку», так і двох інших більськових ансамблів, але співаючих по-білоруському. Український спів «Ранку» (як, до речі, і черемшанської «Гілочки»), хоч за віком виконавців «учнівський», звучав міцно, навіть величаво та, що по-мойому найвагоміше – щиро і натурально. Видно було, що співають вони без будь-якого дисонансу – не лише устами, але й серцем, бо навіть коли ці діти і молодь у побуті користуються вже польською мовою, то інтуїтивне чуття мови дідів-прадідів втримується «у душі» ще протягом декількох поколінь (згадайте статтю Кароліни Хмур, що родом з давно вже польськомовної Голублі у Сідлецькому повіті). Спів по-білоруському, хоч його виконавцями були дорослі, звучав мляво, скажу навіть, що імітативно – відчувалося внутрішнє змагання співаків, які мусили ламати матрицю природної україномовності, винесеної ще з рідного села, до того ж один з ансамблів по-білоруському співав пісню, яка тут добре відома по-нашому, отже, зусиль треба було докладати подвійних. Хтось може сказати, що виконавчі проблеми були наслідком заавансованого віку деяких з цих виконавців, а може й додасть, що я упереджений.

Що ж – дуб'яжинська «Родина» у більшості також не молодь, але по-українському всі її члени співають натурально і щиро – «гоже й голосно». А чи я упереджений? Самого себе тут важко осудити, але на певно я – суб'єктивний. Все ж не вважаю цього за гріх, бо нам саме треба повернути, а по суті відбудувати чи навіть збудувати від нова – *свої власні суб'єктивності*, звісно, не на те щоб бути упередженими, але незалежними – як у оцінках, так і в діях. Перш за все треба це зробити для самих себе – щоб не мусили ми казати, що ми «такі», а зараз потім виправдуватися, що ми однак «не зовсім такі» (а по суті – «зовсім не такі»). Але також на те, щоб для співгромадян-поляків – і тих у державних структурах у Варшаві та Білостоці, і тих, що живуть поряд з нами – були ми партнерами, а не розгубленими людьми, які бояться зазирнути у свою історію, та більше – навіть своєї мови назвати не вміють та наївно ведуться на всяку пропаганду.

Юрій ГАВРИЛЮК
Фото автора статті

eprasa.pl e1e465fbd5

головіᵉ. Через вуйну всьо пушло по-іншому. В 1939 році прийшлі до нас осеньою Совіᵉти. Зразу комісари началі в селіᵉ всякі сходи робіті і розказуваті про Совіᵉтські Союз і про тоє, як добре людям у юом житі. Наговорувалі, коб ішлі до колхозув. Піліп може і пушов би, коб земля у його била. Но вона уже била продана, а што ж то за колхозьнік без земліᵉ. Ліᵉчиті люді всякім шептухам Совіᵉти заборонілі, од того міᵉлі биті дохториᵉ. Як котора не послухала б, моглі в Сибір вивезті. Піліп шептухою не бив, алє боявся ліᵉчиті, бо ж вуон тоже не дохтор. А чи ішлі б до його люде ліᵉчитісь послі того, як його ціᵉле село обсміяло, то уже зусіᵉм другє. За штось треба житі. Приймалі люді до роботи до совіᵉтської міліції. Туди Піліп зусіᵉм не надавався. Вуон, добри чоловіᵉк, не умівᵉ би ганяті люді за невідь што, або і в Сибір вивозіті.

Пушов Піліп на роботу до якогось магазину збуоже важіті. Робота не била тяжка і всюди, як то у Совіᵉтув, балаган. Одне там било добре – давалі газети, найчастіᵉй московську «Правду». Тепер знов муог Піліп почитаті. Сєнька тоже там заглядала. Такая добренька вона тепер била, што Піліп трохі юой і вибачив. Про бабську моду в «Правді» не пісалі, а зрештою про тоє Сєнька і не одважилася б говориті. Доношувала тиє плаття, што їх купіла раніᵉй у Жидуов. Тепер нічого не купляла. Жиди за Совіᵉтув не гандльовалі, бо боялісь, а зрештою у Піліпа і так гроши уже не било. Сєнька про інше тепер думала. «Правда» пісала, як то добре комуністом биті. Комуністи лєпі жилі чим усіᵉ інши. Буольш зароблялі, для їх бив той товар, якого в совіᵉтських склєпах просто і не било.

Сєнька начала наговоруваті свойого Піліпка, коб вуон комуністом став. Піліпку – казала – «Правда» піше, што комуністи найліᵉпши люде. Тож ти добри чоловіᵉк, певно найліᵉпши в селіᵉ. Будеш лєпі заробляті, будут тебе всякі комісари шановаті, а може і до Москви поіᵉдеш. Уже Сєнька не говорила, што гроши юой буольш потріᵉбни чим Піліпові і не казала, што то вона до Москви хоче. А думала собіᵉ – з Варшавою нічого не вийшло, то чом не Москва? Дурила і дурила. Комісари тоже наговорувалі Піліпа до партії. Вуон бив грамотни, а бідняк. Хати своєї не міᵉв і в шпіхіᵉрикові жив. Такіх люді било комуністам треба. Кунець-кунцюов запісався Піліп до партії. Не для гроши, не для Москви і не для Сєнькі. Подобалісь йому комуністични ідеї, хоч певно, коб не Сєнька з тим своїм Піліпку і Піліпку, то вуон в партії і не бив би.

Довго в партії Піліп не побив. Прийшлі Ніᵉмці. Вони газет, так як комуністи, не роздавалі. Своїᵉ «газети» Ніᵉмці на плотах віᵉшалі. Пісалі у їх, кого і за што розстрилялі. На однуой такуой газеті бив і Піліп. Забілі його Ніᵉмці за комунізм, хоч вуон тим комуністом мало што і побив. Лєпі не пожив і в Москвіᵉ не бив. Осталась Сєнька сама. Не довго била одінока. Гожа і цвана баба хутко когось собіᵉ найшла. Оно той другі уже газет не читав, як Піліп, і не бив такій добри. Сєнька жила так, як всіᵉ баби з села.

Будь добри для баби як Піліп, то й скуончиш як Піліп – ще довго говорилі мужчини в нашум селіᵉ. І што з того, што говорилі, колі такіх, як Піліп, не бракло і певно ніколі не збракне.

Юрій ПЛЄВА

Czerez wujnu wsio puszło po inszomu. W 1939 roci pryjszli do nas osenioju Sowiᵉty. Zrazu komisary naczali w seliᵉ wsiaki schody robiti i rozkazuwati pro Sowiᵉtśki Sojuz i pro toje, jak dobre ludiam u juom żyti. Nahoworuwali, kob iszli do kołchozuw. Pilip może i puszow by, kob zemla u joho była. No wona uże była prodana, a szto ż to za kołchoźnik bez zemliᵉ. Liᵉczyti ludi wsiakim szeptucham Sowiᵉty zaboronili, od toho miᵉli byti dochtoryᵉ. Jak kotora ne posłuchała b, mohli w Sybir wywezti. Pilip szeptuchoju ne byw, ale bojawsia liᵉczyti, bo ż wuon toże ne dochtor. A czy iszli b do joho lude liᵉczytiś posli toho, jak joho ciᵉłe seło obsmijało, to uże zusiᵉm druhie. Za sztoś treba żyti. Pryjmali ludi do roboty do sowiᵉtśkoji miliciji. Tudy Pilip zusiᵉm ne nadawawsia. Wuon, dobry czołowiᵉk, ne umiᵉw by haniati ludi za newid´ szto, abo i w Sybir wywoziti.

Puszow Pilip na robotu do jakohoś mahazynu zbuoże ważyti. Robota ne była tiażka i wsiudy, jak to u Sowiᵉtuw, bałahan. Odne tam było dobre – dawali hazety, najczastiᵉj moskowśku „Prawdu”. Teper znow muoh Pilip poczytati. Sieńka toże tam zahladała. Takaja dobreńka wona teper była, szto Pilip trochi juoj i wybaczyw. Pro babśku modu w „Prawdi” ne pisali, a zresztoju pro toje Sieńka i ne odważyłasia b howoryti. Donoszuwała tyje płattia, szto jich kupiła raniᵉj u Żyduow. Teper niczoho ne kuplała. Żydy za Sowiᵉtuw ne handlowali, bo bojaliś, a zresztoju u Pilipa i tak hroszy uże ne było. Sieńka pro insze teper dumała. „Prawda” pisała, jak to dobre komunistom byti. Komunisty lepi żyli czym usiᵉ inszy. Buolsz zaroblali, dla jich byw toj towar, jakoho w sowiᵉtśkich sklepach prosto i ne było.

Sieńka naczała nahoworuwati swojoho Pilipka, kob wuon komunistom staw. Pilipku – kazała – „Prawda” pisze, szto komunisty najliᵉpszy lude. Toż ty dobry czołowiᵉk, pewno najliᵉpszy w seliᵉ. Budesz lepi zaroblati, budut tebe wsiaki komisary szanowati, a może i do Moskwy pojiᵉdesz. Uże Sieńka ne howoryła, szto hroszy juoj buolsz potryᵉbny czym Pilipowi i ne kazała, szto to wona do Moskwy chocze. A dumała sobiᵉ – z Warszawoju niczoho ne wyjszło, to czom ne Moskwa? Duryła i duryła. Komisary toże nahoworuwali Pilipa do partiji. Wuon byw hramotny, a bidniak. Chaty swojeji ne miᵉw i w szpichiᵉrykowi żyw. Takich ludi było komunistam treba. Kuneć-kunciuow zapisawsia Pilip do partiji. Ne dla hroszy, ne dla Moskwy i ne dla Sieńki. Podobaliś jomu komunistyczny ideji, chocz pewno, kob ne Sieńka z tym swojim Pilipku i Pilipku, to wuon w partiji i ne byw by.

Dowho w partiji Pilip ne pobyw. Pryjszli Niᵉmci. Wony hazet, tak jak komunisty, ne rozdawali. Swojiᵉ „hazety” Niᵉmci na płotach wiᵉszali. Pisali u jich, koho i za szto rozstrylali. Na odnuoj takuoj hazeti byw i Pilip. Zabili joho Niᵉmci za komunizm, chocz wuon tym komunistom mało szto i pobyw. Lepi ne pożyw i w Moskwiᵉ ne byw. Ostałaś Sieńka sama. Ne dowho była odinoka. Hoża i cwana baba chutko kohoś sobiᵉ najszła. Ono toj druhi uże hazet ne czytaw, jak Pilip, i ne byw takij dobry. Sieńka żyła tak, jak wsiᵉ baby z seła.

Bud´ dobry dla baby jak Pilip, to j skuonczysz jak Pilip – szcze dowho howoryli mużczyny w naszum seliᵉ. I szto z toho, szto howoryli, koli takich, jak Pilip, ne brakło i pewno nikoli ne zbrakne.

Jurij PLEWA

eprasa.pl e1e465fbd5

Kamieniecka wieża

Gdy w pierwszych dziesięcioleciach XVI w. na ziemiach graniczących z Królestwem Polskim i Księstwem Mazowieckim (potem przekształconym na koronne województwo mazowieckie) powstawało województwo podlaskie Wielkiego Księstwa Litewskiego, jego zrębem było 6 ruskich grodów – od wieków stanowiących ośrodki włości, czyli powiatów. Oprócz Brześcia, Drohiczyna, Mielnika, Bielska i Kobrynia był wśród nich także Kamieniec. Pierwsze wzmianki o tych grodach, obok których funkcjonowały rzemieślnicze i targowe osady, przekształcone później w miasta na prawie niemieckim, znajdujemy w latopisach ruskich, przy czym okoliczności powstania Kamieńca i nadania mu nazwy zostały dość dokładnie opisane. Informacje te zawiera tzw. Latopis Halicko-Wołyński, który w dokonanym przez Dariusza Dąbrowskiego i Adriana Jusupowicia tłumaczeniu na język polski wraz z komentarzami, został niedawno wydany jako „Kronika halicko-wołyńska. Kronika Romanowiczów (Kraków – Warszawa 2017). Fragmenty odnoszące się do powstania grodu kamienieckiego znajdują się w części pisanej na dworze księcia Wołodymira Wasylkowicza (bratanek bardziej znanego Daniela Romanowicza, zwanego Halickim, który w 1253 r. był w Drohiczynie koronowany na króla Rusi). Książę, który władał dziedziną otrzymaną od ojca, a więc Włodzimierzem, Brześciem i Bielskiem, zmarł 10 grudnia 1288 roku i w poświęconym mu swego rodzaju nekrologu dziejopisarz przypomniał, że Włodzimierz „za Brześciem zbudował gród na pustym miejscu, nazwanym Lestnie, i nadał jemu nazwę Kamieniec, ponieważ była [tam] kamienna ziemia. Wybudował zaś w nim stołp kamienny wysokości 17 sążni, wzbudzający podziw u wszystkich patrzących na niego. I cerkiew postawił zwiastowania świętej Bogurodzicy, i upiększył [ją] ikonami złotymi. I naczynia wykuł służebne srebrne. I Ewangeliarz – aprakos, okuty srebrem, Apostoł – aprakos i Paremiarz, Zbornik ojca swojego tutaj też złożył. I krzyż procesyjny złożył". Tłumacze uważają, że Lestnie (w zapisie oryginalnym „на поустѡм мѣстѣ нарицаемѣм Льстнѣ") to „najwyraźniej lokalna, pierwotna nazwa miejsca założenia Kamieńca, wywodząca się od nazwy rzeki, na brzegu której powstał gród".

Фото Ю. Гаврилюка

Obszerny opis samego wydarzenia został umieszczony w części latopisu odnoszącej się do wydarzeń z lat 1276-1277, przy czym w sposób podkreślający Włodzimierzowe zamiłowanie do ksiąg i zawartych w nich mądrości, czym miał zasłużyć na przydomek Filozof: „...włożył Bóg w serce myśl dobrą księciu Włodzimierzowi. Począł sobie myśleć, aby gdzieś za Brześciem postawić gród i wziął Księgi Prorocze, tak sobie w sercu swoim myśląc, rzekł: *Panie Boże, silny i wszechmocny, Słowem Swoim wszystko tworzący i niszczący. Co mi Panie objawisz, grzesznemu słudze swojemu, na tym poprzestanę!* Otworzył księgi i ukazało się mu proroctwo Izajaszowe: *Duch Boży na mnie. Dzięki niemu namaścił mnie, abym głosił dobrą nowinę ubogim posłał mnie scalić tych o skruszonych sercach, przepowiadać niewolnym uwolnienie i ślepym przejrzenie, przyzywać porę Pańską łaskawą i w dzień sądu Boga naszego pocieszyć wszystkich płaczących, dać płaczącym Syjonu sławę, zamiast popiołu namaszczenie i radość, i przybranie zamiast ducha smutku. I nazwą się rodem prawdy posadzonym przez Boga dla sławy. I zasiedlą pustynie odwieczne, opuszczone wcześniej. Podźwigną grody puste, opuszczone przez rody* [dawne]. Książę Włodzimierz z tego proroctwa zrozumiał miłosierdzie Boże wobec siebie. Począł szukać miejsce sposobne, aby gdzieś [na nim] postawić gród. Ta ziemia była opuszczona 80 lat po Romanie. Teraz Bóg podniósł ją miłosierdziem swoim. I posłał Włodzimierz męża sposobnego o imieniu Oleksa, który był za ojca jego liczne grody budował. I posłał go Włodzimierz z tuziemcami w czółnach w górę rzeki Leśnej, aby gdzieś znaleźć takie miejsce [dla] postawienia grodu. Ten zaś znalazł takowe. I przyjechał do księcia i zaczął opowia-

eprasa.pl e1e465fbd5

dać. Książę tedy sam pojechał z bojarami i sługami i upodobał sobie miejsce to nad brzegiem rzeki Leśnej i wykarczował je. I potem zbudował na nim gród i nadał mu nazwę Kamieniec, albowiem była [tam] ziemia kamienista".

Wieża szczęśliwie przetrwała dziejowe zawirowania i w XIX w. stała się przedmiotem zainteresowania badaczy przeszłości. Zapewne najstarszą próbę naukowego opisu Kamieńca i jego unikatowego zabytku, który jest jedynym zachowanym przykładem XIII-wiecznych budowli obronnych nazywanych przez badaczy wieżami typu wołyńskiego, zawiera dzieło Michała Balińskiego i Tymoteusza Lipińskiego „Starożytna Polska pod względem historycznym, jeograficznym i statystycznym opisana" (t. 3, Warszawa 1846; Polską w tym czasie nazywano cały obszar przedrozbiorowej Rzeczypospolitej): „Kamieniec Litewski. Starożytny ten gród, zwany także od dawnych naszych ziemiopisów Camieniec Ruthenicale [*Kamieniec Ruski* – J.H.], leży nad rzeką Lsną o 3 1/2 mile od Brześcia, przy wielkiej drodze, którą niegdyś królowie z Krakowa do Wilna jeździli. Założycielem jego miał być podług Latopisu wołyńskiego ks. Włodzimierz zwany Filozofem, panujący na Włodzimierzu Wołyńskim. (...) Kamieniec przeszedłszy... pod panowanie litewskie, stał się naczelnym grodem powiatu tegoż nazwania... R. 1520 powiat kamieniecki wcielony był do nowo utworzonego w-twa podlaskiego, w 1569 zaś oderwany stamtąd, wszedł w skład w-twa i powiatu brzeskiego. (...) Kamieniec najlichszą jest teraz mieściną, sam tylko ów stołp niespożyty przeszło pięciowiecznym czasem sterczy ruinami swymi nad gromadą poziomych chałup. Wewnątrz tego sędziwego pomnika zachowały się nawet ostatki schodów dębowych, Bóg wie jak dawnych; od połowy zaś wieży idą w górę stopnie w murze wyrobione; sklepienia, chociaż jak sieć podziurawione, jeszcze się jednak trzymają, pod wieżą zaś obszerne znajdują się lochy".

Opisany tu stan wieży przedstawiają przechowywane w Muzeum Narodowym w Krakowie rysunki Napoleona Ordy, które artysta wykonał 20 kwietnia 1876 roku – stały się one podstawą dla publikacji na łamach „Tygodnika Illustrowanego" (1877 r., drzeworyty) oraz w serii „Album widoków historycznych Polski" (1878 r., litografia), gdzie wykorzystany został tylko pierwszy z nich.

Z innych źródeł wiadomo, że wieżę próbowano rozebrać, aby uzyskać materiał budowlany, co się jednak nie udało, gdyż

Wieża w Kamieńcu na rysunkach Napoleona Ordy. Na rysunku dolnym widzimy też istniejącą wówczas synagogę. Muzeum Narodowe w Krakowie.

wapienna zaprawa była zbyt skamieniała. Dopiero w 1903 roku, dzięki staraniom proboszcza cerkwi św. Symeona Słupnika Lwa Pajewskiego, który był też zapalonym krajoznawcą, autorem dzieła „Каменецъ-Литовскъ и его древние храмы" (1895), przeprowadzono pierwszy remont. Zdjęto wtedy trzymetrową warstwę ziemi wokół wieży, dzięki czemu odsłonięta została pierwsza kondygnacja budowli, uważana dotąd za piwnicę, odnowiono też wieńczący wieżę krenelaż. Niestety, w czasie tych prac zniszczone zostały elementy dawnego systemu fortyfikacyjnego – pozostałości fosy i wału, rozebrano też sklepienia między pierwszą a drugą kondygnacją i zastąpiono je drewnianymi belkami. Bezpośrednio wokół wieży był wysypany i obłożony kamieniami wał ziemny i w takiej formie zabytek zachował się do dzisiaj, gdyż prace restauratorskie prowadzone w latach 1968-1973 i 1996-2003 jego otoczenia już nie zmieniły.

Można tu jeszcze wspomnieć o „niezdrowej bieliźnie", w którą obleczono ściany zabytku w 1960 roku, dodając też transparent „Слава КПСС!", czyli „Chwała Komunistycznej Partii Związku Sowieckiego!" (transparent oczywiście długo nie przetrwał, zaś białą farbę usunięto dopiero w 1998 r.). Pomalowanie ceglanych ścian na biało było niewątpliwie hołdem dla legendy o „Białej Wieży". Popularyzował ją np. Gieorgij Karcow, autor dzieła „Бѣловѣжская пуща" (1903), który tłumaczył, że nazwa „Biała Wieża" pochodzi od położenia budowli nad brzegiem rzeki Białej (w rzeczywistości przez Kamieniec płynie rzeka Leśna). Niebawem pojawiły się też twierdzenia, że od tej rzekomej Białej Wieży pochodzi nazwa Puszczy Białowieskiej (wcześniej, jak wiemy, była to Puszcza Kamieniecka, znajdowała się bowiem w granicach włości, czyli okręgu podporządkowanego grodowi w Kamieńcu).

Licząca już ponad siedem stuleci kamieniecka wieża – w żadnym razie nie biała, lecz ceglastoczerwona, jest od 1960 roku dostępna do zwiedzania, znajduje się tu bowiem filia Brzeskiego Okręgowego Muzeum Krajoznawczego.

JH

eprasa.pl e1e465fbd5

Будування над річкою Лісною Каменецької вежі

Каменець це зараз невелике місто (8,5 тис. населення), все ж саме він єдиний з колишніх укріплених городів княжої Берестейщини, в якому не лише збереглася унікальна оборонна вежа, що зараховується до найцінніших архітектурних пам'яток нашої руської доби, але дійшов до нас також опис їхнього спорудження, коли «вложив Бог в серце мисль благу» князю Володимирові, «аби де за Берестієм поставити город». Про це, що з наказу князя був «зрублений» (збудований) город Каменець, а в ньому «столп камен» (кам'яна вежа), волинський літописець пише двічі – у слові-похвалі (1), де перераховує заслуги померлого 1288 р. володаря та при розповіді про події, які відбувалися у 1276-1277 роках (2). Звісно, книжна мова XIII ст. може бути важка для сьогоднішнього читача, отже, передаємо слова літописця у сучасній мові та з поясненнями.

Літописна Похвала князеві Володимирові Васильковичеві і опис збудування вежі города Каменця

Кнѧзь же Волѡдимеръ, въ кнѧженїи своем мнѡгы городы зроуби по ѿци своем . зроуби Берестїи . и за Берестїемь зроуби горѡд на поустѡм мѣстѣ нарицаемѣм Льстнѣ, и нареч имѧ емоу Каменець, зане быс камена землѧ . създаж въ нем столпъ каменъ высотою . зі . сажнеи . пѡдобенъ оудивленїю всѣм зрѧщим нан, и црквъ постави Блговѣщенїа стыа Бца . и оукрасї ю иконами златыми, и съсжды скова слоужебныа сребрены, і еvглїе опракос оковано сребром, апслъ опракось, и парамѧ, и съборникь, ѿца своего тоутож положи, и крсть въздвизалныи положи.

* * *

Вложи Бъ во срдце . мысль блгоу кнѧзю Володимерови . нача собѣ доумати . абы кде 6 . за Берестьемь поставити городъ . и всѧ Б книги прр̑чкыꙗ . да тако собѣ во срдци мыслѧ рче . Гси Бе сильныи . и всемогии . своимъ словомъ всѧ созидаꙗ . и растраꙗ . што ми Гси проꙗвишь грѣшномоу рабоу своемоу и на томъ станоу . розъгноувъ же книги . и вынѧсѧ емоу пррчьство Исаино . Дхъ Гнь на мнѣ егоже ради помаза мѧ . блговѣстить нищимъ . посла мѧ ицѣлити скроушенымъ . срдцмь . проповѣдати полоненикомъ . ѿпоущение и слѣпымъ прозрѣние . призывати лѣто Гсне приꙗтьно и днь возданиꙗ Боу нашемоу . оутѣшити всѧ плачющаꙗсѧ . дати плачющимсѧ ивоѡноу славоу . за попелъ помазание и (славоу) . веселье . оукрашение . за дхъ оунынаꙗ . и нарекоутьсѧ роди правды . насажение Гсне во славоу . и созижють . поустынꙗ вѣчнаꙗ . запоустѣвшаꙗ преже . воздвигноути городы поусты . запоустѣвшаꙗ ѿ рода . кнѧзь же Володимѣръ ѿ сего прорчства . оуразоумѣ млсть Бию . до себе . и нача искати мѣста подобна . абы кдѣ поставить городъ . си же землѧ ѡпоустѣла . по . п . лѣт . по Романѣ . нынѣ же Бъ воздвигноу ю млстью своею . и посла Володимиръ моужа хитра . именемь Алексоу . иже бѧше при ѡцѣ его многы городы роубѧ . и посла и во Володимѣръ . с тозѣмьци в челнох . воз верхъ . рѣкы Лоснъ . абы кдѣ изнаити таково мѣсто . городъ поставити . се же изнашедъ мѣсто таково . и приѣха ко кнѧзю . и нача повѣдати . кнѧзь же самъ ѣха с боꙗры . и слоугами . и оулюби мѣсто то . надъ берегомъ . рѣкъы Лысны . и ѡтереби е . и потомъ сроуби на немь городъ . и нарче имѧ емоу Каменѣць зане быс землѧ камена .

eprasa.pl e1e465fbd5

1. Похвала князеві Володимирові

А князь Володимир під час свого княження зрубив багато городів, після (смерти) свого батька; зрубив Берестій і за Берестієм зрубив город на пустім місці, названім Лестня, й надав йому ім'я Каменець, бо (там) була камінна земля. Він вибудував у ньому камінну вежу, 17 сяжнів високу, подиву гідну для всіх, хто її бачив. Він вибудував (там) також і церкву Благовіщення святої Богородиці, прикрасив її золотими іконами, викував срібні посудини до богослуження, дав сюди також євангелію апракос, обковану сріблом, апостол апракос, парамейник і збірник свого батька і підносний хрест. Також у Більську він обдарував церкву іконами і книгами. (Переклад Теофіля Коструби, Львів, 1936).

Апракос: текст приладжений до потреби богослужінь, по неділях і святах розложений, а не цілість.

Князь же Володимир за княжіння свого багато городів поставив, після отця свого. Він поставив Берестій*, а за Берестієм поставив город на пустому місці, що називається Лосна, і назвав його ім'ям Каменець, – тому що [там] була кам'яна земля. Спорудив він також у нім башту кам'яну, заввишки сімнадцять сажнів, гідну подиву всім, хто дивиться на неї, і церкву поставив Благовіщення святої Богородиці, і прикрасив її іконами золотими, і начиння служебне викував срібне, і Євангеліє апракос, оковане сріблом, [і] Апостола апракос, і Паремію, і Соборник отця свого тута ж положив, і хреста воздвижального положив. Так само і в Більську спорядив він церкву іконами і книгами. (Переклад Леоніда Махновця, Київ, 1989).

**Ідеться про те, що Володимир спорудив тут нові укріплення-стіни, бо Берестій відомий ще з XI ст.*

Євангеліє апракос (гр. ᾽απραχτος – святковий день) і Апостол апракос містять тексти, розподілені на кожен день в такому порядку, в якому їх читають під час богослужіння на протязі року (за «зачалами»); порядок тут інший, ніж у тетроєвангелії (четвероєвангелії); Паремія (гр. παροιμια – притча), Паремийник (Паримійчик) – книга вибраних текстів, насамперед зі Старого завіту, які читають головним чином на вечернях перед великими святами і неділями; про який Соборник тут говориться – невідомо, це, очевидно, якийсь збірник церковних текстів.

Князь Володимир Василькович і «хитрець» Олекса прибувають на місце над р. Лісною, де має станути город та будування оборонної вежі (*на наступній сторінці*) – частини триптиху у каменецькій вежі, що зараз діє як філіал Берестейського обласного краєзнавчого музею. На попередній сторінці: Макет вежі на музейній експозиції, присвяченій історії Каменця у XIII – XVI сторіччях.

2. Будування города Каменця

Після цього вложив Бог у серце князеві Володимирові добру думку й він почав думати, що треба б десь за Берестям поставити город. Він узяв книги пророків і так собі подумав: »Господи Боже, сильний і всемогучий, що своїм словом все твориш і розбудовуєш! Що, Господи, вкажеш мені, твоєму грішному рабові?«

На тому він спинився, розгорнув книги й попав на пророцтво Ісаї: »Дух Господній на Мені (спочиває), тому помазав Мене, післав Мене нести добру вістку вбогим, уздоровляти скрушених серцем, проповідати полоненим волю, а сліпим прозріння, прикликати приємне літо Господнє й день відплати Бога нашого, втішати всіх, що плачуть, дати тим, що плачуть, славу Сіонову, за помазання (голови) попелом, і веселість, а прикрасу за дух смутку, й (вони) назвуться родами правди, ростинами Господніми на славу; й забудуються вічні пустині, що запустіли попереду, піднесуться пусті городи, що запустіли від роду«. З цього пророцтва князь Володимир порозумів, що Бог ласкавий для нього, й почав шукати пригожого місця, де поставити б город. А ця країна вже пустувала 80 літ — від часів Романа, та тепер Бог ласкою своєю підніс її. Володимир післав фахову людину, на ймення Олексу, що (вже) за його батька (Василька) зрубив багато городів.

Отже Володимир післав його з туземцями в човнах, у гору ріки Лесни, щоби знайшов де відповідне місце для поставлення города. Він (справді) найшов таке місце, приїхав до князя й почав розказувати. Князь отже поїхав сам із боярами й слугами й подобав собі те місце над берегом ріки Лосни. Він велів витеребити його й після того вибудувати на ньому город. Назвав його »Каменець«, бо (там) був каменистий ґрунт. (Переклад Теофіля Коструби, Львів, 1936).

eprasa.pl e1e465fbd5

І після цього вложив Бог у серце князю Володимирові добрий її намір: почав він собі [думати, аби де за Берестієм поставити город. І взяв він Книги пророків, і, так собі в серці мислячи, сказав: «Господи Боже! Сильний і всемогучий, що своїм словом все сотворяєш і лад усьому даєш! Що ти мені, Господи, возвістиш, грішному рабу своєму, то на тім я стану».

І коли розігнув він Книги, то випало йому пророцтво Ісайїне: «Дух господній на мені, і задля того він помазав мене, щоби благовістити убогим; він послав мене ізцілити скрушених серцем, возвіщати полоняникам, що їх одпустять, і сліпим, що вони прозріють; призивати пору господню сприятливу і день одплати Бога нашого; утішити всіх плачущих; дати плачущим на Сіоні вість, [що] замість попелу [буде їм] помазання і радість, а одіж слави — замість духу скорботи; і назовуть їх племенем правди, насадженням господнім во славу [його]. І забудують вони Пустині віковічнії, здавна запустілії, відновлять городи пусті, що пустували з роду [в рід]».

І князь Володимир із сього пророцтва збагнув милість Божу до себе, і почав він шукати місця придатного, аби де поставити город, — бо ся земля опустіла була вісімдесят літ [тому], після Романа [Мстиславича], а нині Бог підняв її милістю своєю.

І послав Володимир мужа-умільця, на ім'я Олексу, який і за [часів Василька], отця його, багато городів поставив, — а послав його Володимир з тамтешніми жителями в човнах у верхів'я ріки Лосни, аби де знайти таке місце, [щоб там] город поставити, — і сей, знайшовши місце таке, приїхав до князя і став розповідати.

Князь тоді сам поїхав із боярами і слугами, і вподобав місце те над берегом ріки Лосни, і розчистив його [од лісу]. А потім поставив він на нім город і нарік його ім'ям Каменець, тому що земля була кам'яна. (Переклад Леоніда Махновця, Київ, 1989).

У XIV ст., найміворніше, вже після смерті останнього з володарів Галицько-Волинської держави Юрія II (1340 р.) Каменець, разом з Берестям, Кобринем, Більськом, Дорогичином і Мельником, потрапив у володіння князів з роду Гедимина, а саме Кейстута Гедиминовича та його сина Витовта. У перших десятиріччях XVI ст. саме ці шість руських городів, що були центрами волостей (з часом – повітів) стали зрубом, утвореного у межах Великого князівства Литовського Підляського воєводства. У 1566 році Підляське воєводство було поділене, адже з Берестейського, Каменецького і Кобринського повітів та Пинської землі утворено нове воєводство – Берестейське, яке після 1569 року залишилось у складі Великого князівства Литовського.

Зараз Каменець для нас за державним кордоном, але треба пам'ятати, що умовна Каменеччина – частина надбужанського історично-мовного простору, до якого належить україномовне населення околиці Більська, Сім'ятичів і Гайнівки. Крім цього Гайнівка й села на західній окраїні Біловезької пущі, як хоч би Дубини, Новосади, Орішково, це терен колишньої Каменецької волості.

Юрій ГАВРИЛЮК
Фото автора статті

eprasa.pl e1e465fbd5

Charłampowicze — rodzinna historia, zaczęta koło cerkwi w Rohaczach

Paweł Charłampowicz – numizmatyk i zręczny majsterkowicz

Paweł Charłampowicz urodził się w 1884 roku. Z dokumentów znalezionych w archiwum wynika, że uczył się w Kazańskiej Szkole Duchownej, pozostając na własnym utrzymaniu. Możliwe, że wziął go do siebie Konstanty. Miało to miejsce w 1900 roku, kiedy Konstanty był już prywatdocentem Cesarskiego Uniwersytetu Kazańskiego. Nieco później, w 1903 roku, widzimy Pawła jako wychowanka Wileńskiego Seminarium Duchownego, będącego na utrzymaniu skarbu państwa.

Jak ustalił Siergiej Basow, w 1919 r. Paweł był nauczycielem, absolwentem wydziału prawa Uniwersytetu Warszawskiego. Przed rewolucją pracował zaś w służbie pocztowo-telegraficznej.

Od 20 grudnia 1921 roku Paweł pełnił funkcję dyrektora Białoruskiego Muzeum Państwowego, był członkiem sekcji historycznej, archeologicznej i etnograficznej Instytutu Kultury Białoruskiej, wykładał na Uniwersytecie Białoruskim. Był także znanym numizmatykiem; jest o nim wzmianka w białoruskiej encyklopedii numizmatycznej.

Pawła, który zmarł po wojnie w Pierwomajsku, pamiętam bardzo mgliście – kiedyś przyjechał do nas na Łosinkę, czego dowodem jest rodzinne zdjęcie na schodach tarasu. Był rok 1946. Mam starą skrzynkę z drewna platanowego, zrobioną przez stryja Pawła. Podarowała mi ją moja babcia Eugenia. W komplecie jest jeszcze malutki zamek z kluczykiem w formie śruby. Śruba jest wykręcona – zamek się zatrzaskuje, żeby go zaś otworzyć, to trzeba śrubkę wkręcić z powrotem. Jak widać, stryj Paweł miał bardzo zręczne ręce.

Przed domem Feodosjewych w Łosince (1946 r.). Na przedzie od lewej: Michał Charłampowicz, Anna Milatycka, Zoja Feodosjewa (z Mickiewiczów), Paweł Charłampowicz. Wyżej: Wsewołod Feodosjew, Olga Feodosjewa (obecnie Fotinicz), Iwan Feodosjew z wnukiem Włodzimierzem (syn Lwa Feodosjewa), Anna Feodosjewa (żona Lwa), Eugenia Feodosjewa, nieco poniżej – Łarysa Mickiewicz z wnukiem Sergiuszem Feodosjewem na rękach. Na zdjęciu w górze strony: Rodziny Charłampowiczów i Pawłowiczów. Zdjęcie wykonano 13.07.1908 r., zapewne koło cerkwi w Wołczynie.

eprasa.pl e1e465fbd5

Stepan Charłampowicz – zapalony fotograf

Stepan Charłampowicz urodził się 14 (26) stycznia 1877 roku. My, potomkowie, wiedzieliśmy o nim bardzo mało. Tata tylko krótko wspomniał o nim w swoich notatkach: „Mój ojciec [*tzn. Iwan Feodosjew*] zapoznał się z techniką fotograficzną gdzieś w 1912 roku, najprawdopodobniej u braci mojej przyszłej matki – u Charłampowiczów...". Na tę właśnie frazę naprowadziły Siergieja Basowa (o czym było powyżej) poszukiwania w sieci, a wtedy niespodziewanie – zarówno dla niego, jak i dla nas – zaczął się rozplątywać kłębek wspomnień o rodzinie Charłampowiczów.

Stepan, podobnie jak jego bracia, kształcił się w Litewskim Seminarium Duchownym, które ukończył w 1899 r. jako absolwent II kategorii. W tym samym roku, 19 października, został mianowany psalmistą cerkwi Świętej Trójcy we wsi Wołczyn. Wiadomo również, że od 1901 r. do 1 września 1903 r. Stepan Wasiliewicz pracował jako nauczyciel w wołczyńskiej żeńskiej szkole cerkiewno-parafialnej.

Bardzo lubił fotografię i możemy być mu wdzięczni, że pozostawił wiele zdjęć otaczającego go świata. Jak pisze Siergiej Basow, reprodukcje jego fotografii można znaleźć w wielu encyklopediach historycznych i etnograficznych, a także w monografiach wydawanych na Białorusi w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat – niestety bez wskazania autorstwa.

Artykuł o Stepanie Charłampowiczu Siergiej Basow opublikował w czasopiśmie „Echa Polesia" w 2009 roku (numer 2: Siergiej Basow, „Etnograficzne Dziedzictwo Fotografa z Wołczyna Stefana Charłampowicza"). Basow wspomina też historyka z Pińska Aleksandra Iljina, który badał rodziny duchownych służących w Wołczynie – w tym właśnie czasie, gdy Stepan pełnił funkcję psalmisty w cerkwi Świętej Trójcy, jej proboszczem był Eustachy Pawłowicz. Niewątpliwie rodziny Charłampowiczów i Pawłowiczów znały się bardzo dobrze: bardzo interesująca była zbieżność dwóch zdjęć zrobionych tego samego dnia, z których jedno miał Siergiej Basow, a drugie moja kuzynka Eugenia. Rodziny Charłampowiczów i Pawłowiczów świętują na nim jakieś wydarzenie.

Siergiej odnalazł w Odessie Tamarę Georgijewnę Wierzbicką, pochodzącą z rodu Pawłowiczów, która posiadała drewnianą szkatułkę, wykonaną przez Stepana Charłampowicza, szereg zrobionych przez niego ciekawych fotografii z początku wieku i wreszcie fotografię samego Stepana w towarzystwie dwóch pięknych dam. Nikt jednak nie wiedział, że to Stepan, dopóki nie wysłałam Siergiejowi zdjęcia Marii Charłampowicz z dziećmi.

Mamy zdjęcie domu we wsi Prochody, gdzie urodził się mój dziadek Iwan, a także pocztówkę zrobioną z tego zdjęcia, wysłaną w 1908 roku przez moją babcię Jewgienię do Matwieja, brata mojego dziadka. Jest też kilka fotografii z tamtych czasów, choć podobno nie wszystkie należą do Stepana, bo mój dziadek Iwan – według wspomnień ojca – również zajmował się fotografią.

Przedmioty wykonane przez Pawła Charłampowicza – szkatułka i miniaturowe zamki. Poniżej: Szkatułka wykonana przez Stepana Charłampowicza

Stepan Charłampowicz z nieznanymi towarzyszkami

Jedyne, co wiadomo o dalszych losach Stepana, to fakt, że w ostatnich latach mieszkał ze swoją siostrą Marią w Leningradzie. Oboje zginęli w 1942 r. podczas blokady.

Cdn.

Olga FOTINICZ

eprasa.pl e1e465fbd5

Paweł Charłampowicz – muzealnik i badacz starożytności Południowej Ukrainy

Zanim nawiązaliśmy kontakt z Olgą Fotinicz, nazwisko Charłampowiczów na łamach naszego pisma pojawiało się wielokrotnie, jednak bohaterami publikacji byli Konstanty lub Stefan. Okazuje się, że znaczącą postacią był też Paweł. Więcej wiadomości o nim udało się znaleźć dopiero teraz, gdy pojawiły się poświęcone dziejom muzealnictwa w Ukrainie artykuły Anny Janenko, która wykorzystała informacje z archiwów kijowskich (Центральний державний архів вищих органів влади та управління України oraz Науковий архів Інституту археології НАН України).

Paweł Charłampowicz urodził się 4 lutego 1884 roku i po ukończeniu Uniwersytetu Warszawskiego (wydział prawniczy) podjął w 1913 roku pracę w sferze muzealnej. W 1921 roku, a więc po zwycięstwie bolszewizmu i utworzeniu Białoruskiej SRR, przebywał w Mińsku, gdzie objął posadę sekretarza naukowego Komisji Muzealnej NKO, czyli Narkomatu Oświaty BSRR (Narkomat to Narodnyj Kommisariat – Komisariat Ludowy, czyli ministerstwo w państwach demokratycznych). W 1923 r. był organizatorem i dyrektorem Białoruskiego Muzeum Państwowego, członkiem Sekcji Historyczno-Archeologicznej i Etnograficznej Instytutu Kultury Białoruskiej NKO BSRR oraz wykładowcą Białoruskiego Uniwersytetu Państwowego. 3 maja 1927 roku został mianowany zastępcą dyrektora wspomnianego muzeum, co było faktycznie degradacją, zaś 1 grudnia tegoż roku objął posadę kierownika nowo utworzonego Okręgowego Muzeum Perwomajszczyzny im. F. Dzierżyńskiego, a więc w Ukrainie. Nazwa placówki wynikała z faktu, że Perwomajsk był w latach 1923-1930 ośrodkiem okręgu (większego powiatu) w granicach guberni odeskiej, zaś bolszewicki morderca, znany jako Krwawy Feliks lub Czerwony Kat, nadal czczony na Białorusi (urodził się w okolicy Mińska), swój zbrodniczy żywot zakończył w 1926 roku. Oczywiście nazwa Perwomajsk też była jednym z elementów bolszewickiego terroru i niszczenia przeszłości – w rzeczywistości miasto przy ujściu Syniuchy do Bohu (obecny obwód mikołajowski) do 1920 roku nosiło nazwę Olwiopol – na pamiątkę starożytnej osady greckiej. Niestety, do dzisiaj nie tylko nie zdekomunizowano nazwy miasta, ale też Perwomajskie Muzeum Krajoznawcze (po zniszczeniu podczas II wojny światowej odnowione w 1972 r.) mieści się pod adresem „ul. Dzierżyńskiego 10" (ale jest nadzieja, że Putinowska obietnica „My wam pokażemy, jak wygląda prawdziwa dekomunizacja" okaże się tu pomocna).

Członkowie Bożańskiej Ekspedycji Archeologicznej na skalistym brzegu Bohu. 1931 r. Paweł Charłampowicz siedzi drugi od prawej (w białej czapce)

Muzeum w sperwomajszczonym Olwiopolu zostało otwarte 18 grudnia 1927 r. W 1930 r. miało trzy oddziały – przyrodniczy, gospodarstwa wiejskiego i historyczno-archeologiczny z kolekcją numizmatyczną – oraz zatrudniało trzech pracowników. Paweł Charłampowicz jako kierownik zajmował się zarówno działalnością naukowo-badawczą, naukowo-techniczną i – kolejny wynalazek bolszewicki – polityczno-oświatową, jak też sprawami administracyjno-gospodarczymi. Jako naukowiec rozpoczął zakrojone na szeroką skalę badania archeologiczne, inicjował gromadzenie znalezisk numizmatycznych, wkładał wiele wysiłku w dokumentowanie i ochronę zabytków archeologicznych, historycznych, przyrodniczych, jak przedmiotów sztuki. Na początku lat 30. działał też w dwóch specjalnych państwowych ekspedycjach archeologicznych – Bożańskiej PEA (asystent; nazwa od rzeki Boh) i Rajkowieckiej PEA (główny współpracownik naukowy; nazwa od grodziska zwanego Rajkowieckim, gdyż znajduje się koło wsi Rajki w okolicy Berdyczowa). Sprawozdania ze swoich prac Charłampowicz zamieszczał w periodyku „Вісник Одеської Комісії Краєзнавства" (Секція археологічна: „Матеріали з археології та історії Первомайщини"; „Монетні знахідки на Первомайщині; „Розкопки курганів в околицях м. Первомайська"). W 1932 r. otrzymał propozycję objęcia posady kierownika gabinetu numizmatycznego Ukraińskiego Naukowo-Badawczego Instytutu Kultury Materialnej w Charkowie, zaś 31 stycznia 1933 r. Plenum Wszechukraińskiego Komitetu Archeologicznego (WUAK), działającego w strukturze Wszechukraińskiej Akademii Nauk (WUAN), uchwaliło wybór Charłampowicza na swego członka rzeczywistego.

Niestety, dokumenty ukazujące dalszy los Pawła, jak i muzeum w Perwomajsku nie zostały dotąd odnalezione. Oceniając udokumentowany okres działalności muzealnej i archeologicznej, Anna Janenko stwierdza: „W ciągu drugiej połowy lat 20. i na początku 30. muzeum było ośrodkiem badań krajoznawczych regionu, w tym archeologicznych. Dzięki działalności naukowo-badawczej dyrektora placówki P. W. Charłampowicza zarejestrowano i częściowo zbadano zabytki archeologiczne w granicach obecnego rejonu (powiatu) perwomajskiego w obwodzie mikołajowskim, rej. hołowanowskiego, nowoarchanhelskiego i uljanowskiego w obw. kirowohradzkim oraz rej. lubasziwskiego w obw. odeskim. Główną formą terenowych prac archeologicznych były eksploracje, co wynikało z braku należytego finansowania i czasu na prowadzenie systematycznych stacjonarnych badań wykopaliskowych. Niestety, los większości materiałów archeologicznych, zdobytych w drugiej połowie lat 20. i na początku lat 30., pozostaje nieznany. Najprawdopodobniej ponad 20 tys. eksponatów muzealnych zostało zniszczonych podczas II wojny światowej".

I tak ziarenko do ziarenka zbieramy wiadomości zarówno o życiorysach poszczególnych osób, jak i o naszej historii. Bo ta, nawet największa, składa się właśnie z takich osobistych (nie wypada przecież powiedzieć – małych) biografii.

Jurij HAWRYLUK

eprasa.pl e1e465fbd5

Meandry zbiorowej pamięci

Zachęcony publikacją w 2018 roku (nr 5) artykułu o wojennych dziejach Starego Berezowa Mikołaj Janowski napisał opowieść o zaplątanych wojennych losach dziewczyny zza obecnej granicy polsko-białoruskiej, mieszkającej gdzieś na ukraińsko-białoruskim pograniczu etnograficznym obecnego obwodu brzeskiego Białorusi. Jest to w znacznej mierze debiutancki utwór literacki, należy więc mieć nadzieję, że jego autor sięgnie ponownie po pióro i – tworząc już w swoim ojczystym języku – weźmie udział w konkursie „Piszemo po-swojomu", który organizuje Podlaski Instytut Naukowy.

Tekst p. Janowskiego w warstwie historycznej jest przede wszystkim kolejną opowieścią o typowym losie młodzieży wiejskiej z terenów okupowanych przez III Rzeszę, którą wywożono do pracy w niemieckich gospodarstwach rolnych w Prusach Wschodnich. Różni się jednak od wspomnień już wcześniej opublikowanych na naszych łamach tym, że nie jest to relacja zapisana bezpośrednio z ust osoby, której przyszło zaznać doli „ostarbajtera". Jak wskazuje na to sama treść i wyjaśnienia autora, w opisywanym czasie niespełna dziesięciolatka, mamy tu do czynienia z przekazem pokoleniowym o urodziwej, a zwłaszcza pięknie śpiewającej dziewczynie, która nadzwyczaj wyraziście zapisała się w pamięci mieszkańców Starego Berezowa, głównie ich męskiej części.

Wielbicielom kina opowieść o Wali może więc kojarzyć się z amerykańsko-włoskim filmem o Malenie, której losy też poplątała wojna, zaś jej zmysłowa uroda rozpalała erotyczną wyobraźnię podrostków z sycylijskiego miasteczka (jeden z nich jest narratorem obrazu), a dorosłych mężczyzn tym bardziej. Tutaj też co raz pojawiają się adoratorzy – a to kolega ze szkoły, który jako robotnik przymusowy trafił do sąsiedniego gospodarstwa i zginął tragicznie przy próbie ucieczki, a to syn Bauerki, który na rozkaz Fuhrera miał zdobyć Lebensraum, ale tylko stracił nogę i możliwość spełniania się w roli tancerza baletowego (skojarzenie z chwilą obecną nasuwa się samo), a to berezowski chłopak Janek, czyli Iwan, albo jak go najpewniej we wsi zwano – Wania lub Wańka.

Ta rusyfikacja imion to niewątpliwie skutek bieżeństwa do Rosji w 1915 roku, utrwalony w latach 1939-1941 – na rusyfikacyjny wpływ tego okresu na mieszkańców terenów włączonych do tzw. Radzieckiej Białorusi wskazuje też śpiewana przez „Walę z Białorusi" piosenka o losie robotników z tekstem ułożonym w języku właśnie rosyjskim. Jest to więc nie tylko ckliwa historyjka, czy też opowieść o chytrej i wiarołomnej dziewczynie, która co rusz to jakiemuś młodzianowi obiecuje wierność, a po powrocie w rodzinne strony natychmiast wychodzi za mąż i znika na dziesięciolecia. Niezależnie od literackiego charakteru opowieści, można tu znaleźć treści interesujące zarówno dla historyków, jak i socjologów, którzy spróbują badać kształtowanie się zbiorowej pamięci pokolenia bezpośrednich uczestników i świadków wydarzeń sprzed ośmiu już dziesięcioleci. **(ReD.)**

Ja nie Ruska i nie Sowietka, ja Wala z Białorusi

Ja Wala z Białorusi – tak odpowiadała tym, którzy nazywali ją Ruską lub Sowietką w czasie pobytu tuż po wojnie w Starym Berezowie.

Pobyt w Giermanii

Wala jako młodziutka dziewczyna została wraz z innymi wywieziona z Białorusi do Niemiec na przymusowe roboty. Trafiła do gospodarstwa rolnego, w którym nie było mężczyzn, gdyż poszli na wojnę. Doznała tu wielu upokorzeń, cierpień i zła, które towarzyszyło jej na co dzień. Była bita, popychana, szarpana nawet za to, że nie rozumiała poleceń surowej gospodyni, gdyż nie znała języka niemieckiego. Musiała nauczyć się języka, by właściwie wykonywać polecenia, choć nie zawsze się to udawało.

Pewnego razu otrzymała polecenie, aby dopilnowała momentu wycielenia się krowy i powiadomiła o tym gospodynię. Musiała więc przez całą noc dyżurować w oborze. Stało się tak, że Wala jednak przysnęła, a krowa się w tym czasie ocieliła. Było to nad ranem, więc gospodyni przyszła sprawdzić i zastała śpiącą „dyżurną". Znienacka naskoczyła na nią, zaczęła szarpać i bić po twarzy, a Wala w obronie odruchowo ją popchnęła – gospodyni przewróciła się i padając, złamała rękę. Jak się później okazało, ta złość i nienawiść brała się stąd, że tuż przed przybyciem Wali gospodyni dowiedziała się o zaginięciu na froncie jej męża.

Po tym incydencie do gospodarstwa został przydzielony młody chłopak z Polski o imieniu Romek. Namawiał on Walę do wspólnej ucieczki, mówił, że zna kierowcę, który ich podwiezie. Nie zgodziła się, a Romka ponoć schwytano.

W gospodarstwie trzeba było wykonywać wiele prac, o których Wala nie miała żadnego pojęcia. Trzeba było nauczyć się doić krowy pod nadzorem gospodyni, która ciągle była niezadowolona i krzyczała, czego Wala nie rozumiała.

Nie rozumiała i nie starała się zrozumieć, bo myślami ciągle była na Białorusi. W myślach rozpatrywała sytuację, w której się znalazła. Myślała o rodzinie, o kolegach i koleżankach, co robią, gdzie są obecnie i jaki los ich spotkał. Miała nadzieję, że wojna nie potrwa długo i że wkrótce nadejdzie wyzwolenie. Zastanawiała się nad tym, czy zachowuje się należycie, czy aby nie zdradza swego kraju i nie jest zbyt uległa. Myślała o tym, czy dobrze zrobiła, nie ulegając namowie Romka na wspólną ucieczkę, a może dla dwojga by się udało. Najczęściej było tak, że natłok myśli nie dawał spać. Zasypiała zazwyczaj nad ranem, kiedy trzeba było wstawać.

Pewnego dnia, gdy gospodyni poszła na pogrzeb przywiezionego z frontu niemieckiego żołnierza odznaczonego krzyżem zasługi, nadeszła chwila wytchnienia. Wala mogła rozejrzeć się po okolicy, gdzie zobaczyła pełno zieleni, ogrom drzew, każda posesja była otoczona przecudownymi krzewami, mnóstwem niespoty-

eprasa.pl e1e465fbd5

kanych kwiatów. Pośród ciągnących się w nieskończoność zielonych łąk przepełnionych polnymi kwiatami stał skromny, lecz bardzo zadbany drewniany domek, do którego prowadziło wiele ścieżek wysadzanych mnóstwem szumiących białych brzóz.

Idąc którąś z tych ścieżek, masz wrażenie, jakby zatrzymał się tutaj czas, jakby nie dotarł tu jeszcze niszczący przyrodę postęp cywilizacji i głupoty ludzkiej. Nad głową śpiew ptaków, w powietrzu unoszący się niesamowity zapach bzów, lilii i jaśminów. Ten malowniczy pejzaż skąpany blaskiem promieni stwarza niesamowitą aurę wyciszenia, spokoju, zmusza człowieka do zadumy nad tym, co jest naprawdę piękne i ważne, a czego nie dostrzegamy w naszym codziennym zabieganym życiu i co robimy z tym życiem, które nie jest dane raz na zawsze. Gdy znajdziesz się w takim miejscu, nie chcesz wracać do brutalnej rzeczywistości, przebywając tutaj, masz wrażenie, jakby nie dotarło tu jeszcze zło wielkiego świata.

Przy takim rozważaniu i oszołomieniu pięknem przyrody Wala usłyszała, że ktoś ją woła po imieniu w języku jej najlepiej znanym. Przestraszona zatrzymała swój krok i myśli, które jej towarzyszyły. Szybko zaczęła myśleć o tym, że coś nie tak z jej głową, że postradała zmysły. Słyszała o tym, że ktoś nie wytrzymał psychicznie i odebrał sobie życie. Pomyślała, że póki jeszcze pamięta, gdzie jest, trzeba szybko wracać do zagrody, bo nie wiadomo, co będzie, gdy wróci gospodyni.

Nim zdążyła się odwrócić, znów usłyszała:

– Wala obożdi.

– To koniec ze mną – myślała.

Szybko się odwróciła i pośpiesznym krokiem zaczęła iść w kierunku, z którego przyszła, aż tu nagle jakiś młody mężczyzna stanął na jej drodze. Wala osłupiała, a on zaczął ją obejmować i całować ze słowami:

– Walu, Walu, dobrze że cię spotkałem. To ja, Sieroża – co, ty mnie nie poznajesz? Walu, bardzo się spieszę i chcę dać ci list adresowany do moich rodziców. Cały czas, od początku, wiedziałem, że jesteś w tym gospodarstwie. Walu, a tam, gdzie dom z czerwonej cegły, za tym drzewami, jest Wania, co z nami chodził do podstawówki, pamiętasz? Walu, jak nas tutaj wieźli, to miał zielony wojskowy plecak – pamiętasz? Walu, zdradzę ci moją tajemnicę. Wani jest bardzo źle i w dodatku choruje, stąd też nasz pomysł, aby uciekać i to jeszcze tej nocy. Walu, resztę słów adresowanych do ciebie znajdziesz w tym liście, który ci daję. Walu, do zobaczenia kochana – pocałował ją, zapłakał i odszedł w pośpiechu.

Przez jakiś czas Wala stała w bezruchu, myśląc, czy to sen, czy jawa. Zastanawiała się, czy to był ten Sieroża, znajomy z podstawówki, który ją adorował, ale nigdy nie powiedział „kochana" ani nie pocałował.

– Co się stało? – myślała.

Tej nocy nie spała i miała jak najgorsze przeczucia. Zastanawiała się nad tym, dlaczego pożegnał się w ten sposób. Sieroża był bardzo przystojny i nieśmiały, a tu nagle coś takiego.

Po kilku dniach Wala otrzymała wiadomość, że uciekinier z sąsiedniego gospodarstwa został śmiertelnie ranny. Ta wiadomość była przestrogą dla innych, stosowaną przez Niemców, aby utrzymać dyscyplinę. Po tym zdarzeniu Wala miała wyrzuty sumienia, że nie zareagowała na jego plan ucieczki, po prostu stała jak słup. Ciężko jej było z tym żyć, obwiniała samą siebie o to, co się stało.

Mijały dni, tygodnie i miesiące. Pewnego dnia wrócił z wojny syn gospodyni Leo, jako inwalida bez nogi. Stosunek gospodyni do Wali zmienił się wtedy na lepsze, nie traktowała jej tak surowo i nawet czasem się uśmiechała, prawiąc przy tym jakieś komplementy.

Wala domyślała się, dlaczego nastawienie do niej uległo radykalnej zmianie. Zauważyła, że od pierwszego dnia po powrocie z wojny Leo wpatruje się w nią jak w obrazek. Pomyślała, że to dobry znak i trzeba to odpowiednio wykorzystać. Drugą przyczyną złagodzenia nastawienia gospodyni do Wali było to, że Niemcy zaczęli przegrywać wojnę, front był w odwrocie. Rosła nadzieja na wyzwolenie.

Wala zaczęła celowo odwzajemniać adorację Leo i skąpo się ubierać, aby pokazywać jak najwięcej, co oczywiście podobało się chłopakowi. Matka też nie stawała na drodze pomiędzy synem a dziewczyną. Sytuacja nabierała coraz większego tempa, aż w końcu Leo oświadczył się Wali, że ją kocha i chciałby, aby została na zawsze z nimi i była jego żoną.

Nic dziwnego, że Leo od pierwszego wejrzenia był zauroczony Walą. Mimo niewysokiego wzrostu miała ona wiele zalet, które podobały się mężczyznom. Była dziewczyną kruczowłosą, z grubym, długim warkoczem, z niebieskimi oczami i wesołym usposobieniem. Miała piękny i silny głos, który pokazała dopiero wtedy, gdy było słychać odgłosy nacierającej Armii Radzieckiej. Radości nie dało się ukryć i w pewnym momencie zaczęła śpiewać sama sobie. Śpiewała różne piosenki, które znała, przeskakując z jednej na drugą. A gdy śpiewała jedną ze swoich ulubionych, której słowa mówią o sytuacji, w której znalazła się ona oraz wielu chłopców i dziewcząt w jej wieku, odgłosy salw armatnich mocno się nasiliły.

Oto słowa tej piosenki:

Szałon sztajetca nocz naczynajetca
A my usnuli krepkim snom
Strana lubimaja wsio oddalajetca
Letit w Giermaniju bolszoj szałon

Proszczajtie ulicy rodnoho horoda
Proszczajtie babuszka otiec i mati
Jedu w Giermaniju na muki hołoda
Jedu w Giermaniju ja pohibati

Dołho nas muczyli na toj czużbinuszkie
Koluczym prowodom nas obwieli
Pryszli towaryszczy oswoboditieli
Oni nas wywieli z bolszoj biedy

Szałon sztajetca nocz naczynajetca
A my usnuli krepkim snom
Strana lubimaja wsio prybliżajetca
Letit z Giermanii bolszoj szałon

Zdrawstwujtie ulicy rodnoho horoda
Zdrawstwujtie babuszka otiec i mati
Jedu z Giermanii iz muk i hołoda
Jedu na rodinu ja procwitati.

Początkowo śpiewała po cichutku, a przy tym rozważała w myślach sytuację, która może wkrótce nadejść. Jej śpiew był coraz mocniejszy, a w niej narastała jakaś złość, którą mogła wyrzucić z siebie poprzez piosenkę. Gdy skończyła, usłyszała oklaski. Tuż obok niej stał Leo z matką i dwie osoby z zaopatrzenia. Prosili ją, aby śpiewała dalej. Wtedy naszła ją refleksja – co ja tu robię? Tam toczy się zacięty bój, giną moi rówieśnicy, chłopcy i dziewczyny, łączniczki, sanitariusze i sanitariuszki, którzy wyciągają rannych z pola walki, będąc pod ciągłym obstrzałem. A ja tu śpiewam – komu? Po co?

I wtedy poczuła, że ktoś ją obejmuje i przeprasza za swoje zachowanie. To była gospodyni, która przeistoczyła się z diabła w anioła. W tym samym momencie Leo prosił Walę, aby jej wybaczyła, bo surowość, jaką matka okazywała, to był nakaz odgórny, aby utrzymywać dyscyplinę i posłuszeństwo. Wala z uśmiechem i łzami przyjęła przeprosiny, a na dowód, że nie żywi urazy, pocałowała oboje.

Przyjezdni z zaopatrzenia odjechali, a oni we trójkę rozważali, co będzie, gdy nadejdą Rosjanie. Front był coraz bliżej, nad głowami latały samoloty, wyły syreny i nagle rozległ się ogromny wybuch. Okazało się, że został wysadzony most na głównej trasie.

eprasa.pl e1e465fbd5

Wkrótce pojawili się Rosjanie i nadszedł czas rozstania i powrotu młodziutkiej dziewczyny do domu, na Białoruś. Wala na pożegnanie zaśpiewała gospodyni i jej synowi piosenkę, której słowa sama ułożyła. Chodziło jej o to, aby wyrazić wszystko to co czuje. W piosence zwierzała się, że jej serce jest w rozterce. Że początkowo udawała, a teraz jest naprawdę zakochana. Gdy tylko skończyła śpiewać, znalazła się w objęciach Leo, który mocno ją trzymał i trzymał, zalewając się łzami, przeklinając swojego wodza, że taki los zgotował, że zrobił z niego inwalidę. Mówił:

– Walu, jeszcze raz przemyśl to, o co cię proszę – zostań moją żoną.

Wala odpowiadała:

– Leo, bardzo cię polubiłam i jeśli los będzie łaskawy, wrócę do ciebie, zapewniam cię, że twoje inwalidztwo nie będzie przeszkodą. Ta wojna okaleczyła nas wszystkich, nie wiemy, czy nasza psychika jest taka, jaka być powinna. Zauważyłam, że jesteś wyjątkowy, czuły i szczery aż do bólu. Leo, bardzo cię przepraszam za to, że nie byłam szczera na początku naszej znajomości.

Tym zwierzeniom Wali i Leo przyglądała się matka. Podeszła do nich, objęła i powiedziała:

– Dzieci kochane, chodźcie do mieszkania, bo muszę moją synową odpowiednio wyprawić.

Ekwipunek już był przygotowany, a do środka tobołka została włożona figurka baletnicy. Leo otrzymał ją jako nagrodę w szkole baletowej, do której uczęszczał przed wojną.

Wkrótce Wala znalazła się na trasie, gdzie do szoferki zabrał ją przejeżdżający samochód. Po przejechaniu kilkunastu kilometrów znaleźli się przed zerwanym mostem. Aby kontynuować jazdę, trzeba było przeprawić się przez bród obok mostu. Kierowca zatrzymał samochód i poszedł sprawdzić, czy będzie mógł przejechać. Nie zaciągnął hamulca ręcznego i samochód zaczął powoli toczyć się ku przepaści. Wystraszona dziewczyna zaczęła krzyczeć, a kierowca do niej:

– Podrzuć cokolwiek pod koła! Nie było nic oprócz tobołka, więc chociaż samochód udało się zatrzymać, to baletnica została zmiażdżona. Po kilku przesiadkach Wala dotarła do Starego Berezowa.

Pobyt w Starym Berezowie

Miejscowa młodzież szybko zaopiekowała się przyjezdną dziewczyną, znajdując jej gospodarstwo odpowiednie do zakwaterowania. Oprócz Wali w Berezowie przebywały jeszcze trzy osoby powracające z Niemiec – Ninka, Stasiek i Kala-Mala, którego miejscowi tak nazywali, gdyż prawdziwe imię mężczyzny pochodzącego z którejś z azjatyckich republik Związku Radzieckiego było dla nich trudne do wymówienia. Wszyscy bali się wracać do domu, gdyż Stalin traktował ich jako podejrzanych, ponieważ pracowali dla Niemców. Będąc w Berezowie, Wala dowiedziała się, że nie ma do czego wracać, gdyż jej miejscowość została doszczętnie spalona i zaorana przez Niemców, a co z rodziną, nie wiadomo.

Wala była bardzo lubiana przez miejscową młodzież, głównie przez chłopców, z którymi bawiła się na zabawach tanecznych. Często przesiadywała na tzw. wieczorynkach, które latem odbywały się każdego wieczoru. Młodzież śpiewała różne piosenki i zawsze było tak, że proszono Walę, aby to ona pierwsza zaczynała. Gdy śpiewała, następowała swego rodzaju konsternacja. Niektórzy chłopcy nie przyłączali się, a tylko usta mieli szeroko otwarte z wrażenia, co zostało zauważone przez starsze osoby, które przychodziły posłuchać śpiewu.

– Walu, ty jesteś czarownicą, musisz wyjść za mąż za któregoś z naszych chłopców, oni tak cię uwielbiają – mówiła jedna z kobiet.

I kto wie, może tak by było, gdyby nie to, że Wala nie miała żadnego majątku. Panowała wtedy powszechna bieda, gdyż w czasie wojny wieś została doszczętnie spalona przez Niemców. W niektórych rodzinach było tak, że w tym samym ubraniu chodziły na zmianę dwie osoby. W tej trudnej sytuacji posag był wysoko ceniony i często decydował o powodzeniu dziewczyny. Stał bowiem na pierwszym miejscu przy wyborze partnerki przez chłopaka, a zwłaszcza jego rodziców. Obuwia nie było, często chodziło się boso. Buty robiono z opon samochodowych (tzw. postoły), a zamiast skarpet były onuce. Dzisiaj taka sytuacja może wydawać się mało prawdopodobna, ale tak było. Pogorzelcy chodzili za chlebem do sąsiednich wsi, które nie były spalone.

Po kilku latach pobytu w Berezowie Wala zdecydowała się opuścić wieś, kolegów i koleżanki, z którymi spędzała czas i odszukać rodzinę. Gdy była już spakowana, niespodziewanie zjawiła się z muzykantem prawie cała młodzież, która prosiła ją, aby jeszcze została, bo bez niej będzie smutno.

Niektórzy dawali jej drobne upominki, a jeden z chłopców o imieniu Janek dał jej list, mówiąc:

– Przy tobie zawsze byłem onieśmielony, więc to co miałem powiedzieć, znajdziesz w liście. Białoruś jest niedaleko, ja cię tam znajdę.

Wala wiedziała o tym, że Janek jest najbliższy jej sercu, jak była zabawa, zawsze pierwszy prosił ją do tańca. Gdy żegnała się z każdym z osobna, chłopak mocno ją przytulił i pocałował, a Wala na to:

– Po co kłamiesz, że jesteś nieśmiały? Liczę na to, że odwaga cię nie opuści i odnajdziesz mnie. Będę czekać.

– Do zobaczenia, kochani, nigdy was nie zapomnę.

Gdy się oddaliła, pomachała białą chusteczką.

Po jakimś czasie Wala przysłała zdjęcie, na którym była ona i jej dwaj bracia w wojskowych mundurach. Potem przez wiele lat nie było od niej żadnej wieści. Dopiero w latach 80. do Berezowa dotarła wiadomość, że zaraz po przyjeździe na Białoruś wyszła za mąż. A że jej mąż mocno chorował, to wyjechała z nim na „ciepłe wody" nad Morze Czarne i tam po jakimś czasie oboje zmarli.

Pamięć o Wali jest do dzisiaj żywa wśród tych, którzy ją znali.

Mikołaj JANOWSKI
Stare Berezowo 2019 r.

Zdjęcie przysłane przez Walę z Białorusi

eprasa.pl e1e465fbd5

Позиція українського середовища Підляшшя щодо дій Російської Федерації

Українське середовище Підляшшя висловлює обурення та протест проти дій Російської Федерації та її президента Володимира Путіна, скерованих проти української держави та українського народу. Восьмирічна російсько-українська війна, спричинена агресією Росії проти України у 2014 році, за останні тижні набула нового виміру. Зосередження Росією понад 150 тисяч солдатів при кордоні України та висунення вимог, які мають вести до позбавлення української держави суверенітету та можливості самостійно вирішувати свою долю, порушує право українського народу на самовизначення та основні принципи міжнародних відносин. Рішення про «визнання» т.зв. Луганської та Донецької республік є черговим кроком у діях Російської Федерації, спрямованих на дезінтеграцію української держави після анексії Криму та позбавлення України контролю над частиною її території на Донбасі у 2014 році.

Особливе занепокоєння викликає обґрунтування агресивних дій Російської Федерації, представлене її Президентом В. Путіним. Він заперечує сам факт існування українського народу, окремішність українського культурного простору, традиції української державності, а врешті – ставить під сумнів сенс існування української держави. Таким чином, йдеться не лише про стремління до відбудови Російської імперії чи відродження совєтського простору, але про повернення до ідеології «России единой и неделимой», яка заперечує право білорусів та українців на національну окремішність і власний шлях національного та культурного розвитку.

Це викликає ще більшу стурбованість щодо дій Російської Федерації. Адже це означає, що кінцевою метою цих дій є не лише відірвання частини території чи політичне підкорення України Росією, але ліквідація української держави як такої та знищення національної і культурної самобутності українського народу. Все це викликає занепокоєння та обурення не лише громадян України, але й українців в усьому світі.

Агресивні дії Російської Федерації також, очевидно, створюють загрозу міжнародному порядку та мирному співіснуванню народів і держав. Вони призводять до дестабілізації політичної та економічної ситуації в Європі та у світі. У ширшій перспективі вони становлять загрозу для інших країн Східної та Центральної Європи, включаючи Республіку Польща, громадянами якої ми є.

Щоб зупинити агресивні дії В. Путіна та керованої ним держави, потрібні послідовність, єдність і рішучість демократичного світу. Це умова миру, стабільності та процвітання в Європі та світі. Висловлюємо вдячність верховним властям Республіки Польща за однозначну та послідовну підтримку України в умовах загрози з боку Російської Федерації. Ми вдячні різним польським політичним силам, органам місцевого самоврядування, неурядовим організаціям, усім польським друзям України, іншим національним та етнічним меншинам у Польщі за різноманітні форми підтримки України та солідарності з українським народом у цей драматичний момент в історії. Необхідно також наголосити на важливості позиції міжнародної спільноти, зокрема Сполучених Штатів Америки та Європейського Союзу, щодо стримування намагань Росії підкорити та ліквідувати українську державу. Слова великої вдячності слід висловити росіянам, які протестують проти дій В. Путіна.

Ми закликаємо до подальшої підтримки боротьби українського народу за його право на самовизначення та самостійного формування свого майбутнього, до підтримки боротьби за існування та територіальну цілісність української держави. Сьогодні вирішується не лише майбутнє українського народу та держави, доля України вплине також на ситуацію та геополітичну стабільність Європи та світу.

Від імені українського середовища Підляшшя:
Марія Рижик, голова Союзу українців Підляшшя
Андрій Артем'юк, заступник голови Союзу українців Підляшшя
Лука Бадовець, заступник голови Союзу українців Підляшшя
Людмила Лабович, секретар Союзу українців Підляшшя
Юрій Гаврилюк, головний редактор Українського часопису Підляшшя «Над Бугом і Нарвою»
Григорій Купріянович, директор Підляського наукового інституту

Більськ на Підляшші, 22 лютого 2022 року

Stanowisko środowiska ukraińskiego Podlasia w obliczu działań Federacji Rosyjskiej

Środowisko ukraińskie Podlasia wyraża oburzenie i protest wobec działań Federacji Rosyjskiej i jej prezydenta Władimira Putina skierowanych przeciwko państwu i narodowi ukraińskiemu. Trwająca już osiem lat wojna rosyjsko-ukraińska, spowodowana agresją Rosji wobec Ukrainy w 2014 roku, nabrała w ostatnich tygodniach nowego wymiaru. Zgromadzenie przez Rosję ponad 150 tysięcy żołnierzy u granic Ukrainy i stawianie żądań mających prowadzić do pozbawienia państwa ukraińskiego suwerenności i możliwości decydowania o własnym losie godzi w prawo narodu ukraińskiego do samostanowienia i w podstawowe zasady stosunków międzynarodowych. Decyzja o „uznaniu" tzw. republik ługańskiej i donieckiej stanowi kolejny krok w działaniach Federacji Rosyjskiej mających na celu dezintegrację państwa ukraińskiego po dokonanej wcześniej aneksji Krymu i pozbawieniu Ukrainy kontroli nad częścią jej terytorium na Donbasie w 2014 r.

Szczególny niepokój budzi uzasadnienie agresywnych działań Federacji Rosyjskiej dokonywane przez jej prezydenta W. Putina. Neguje on bowiem sam fakt istnienia narodu ukraińskiego, odrębność ukraińskiej przestrzeni kulturowej, tradycje państwowości ukraińskiej, a wreszcie podważa sens istnienia państwa ukraińskiego. Jest to więc nie tylko dążenie do odbudowy imperium rosyjskiego czy odrodzenia przestrzeni sowieckiej, lecz powrót do ideologii „Rossii jedinoj i niedielimoj", negującej prawo Białorusinów i Ukraińców do odrębności narodowej oraz własnej drogi rozwoju narodowego i kulturowego.

Powoduje to jeszcze większe obawy wobec działań Federacji Rosyjskiej. Oznacza bowiem, że ostatecznym celem tych działań nie jest jedynie oderwanie części terytorium czy polityczne podporządkowanie Ukrainy przez Rosję, lecz likwidacja państwa ukraińskiego jako takiego oraz zniszczenie odrębności narodowej i kulturowej narodu ukraińskiego. Wszystko to budzi niepokój i oburzenie nie tylko obywateli Ukrainy, ale także Ukraińców na całym świecie.

Agresywne działania Federacji Rosyjskiej stanowią też w oczywisty sposób zagrożenie dla porządku międzynarodowego oraz dla pokojowego współistnienia narodów i państw. Prowadzą one do destabilizacji sytuacji politycznej i gospodarczej w Europie i na świecie. W szerszej perspektywie stanowią zagrożenie dla innych krajów Europy Wschodniej i Środkowej, w tym także dla Rzeczypospolitej Polskiej, której jesteśmy obywatelami.

Powstrzymanie agresywnych działań W. Putina i kierowanego przezeń państwa wymaga konsekwencji, jedności i determinacji świata demokratycznego. Jest warunkiem pokoju, stabilności i dobrobytu Europy i świata. Wyrażamy podziękowanie dla najwyższych władz Rzeczypospolitej Polskiej za jednoznaczne i konsekwentne wspieranie Ukrainy wobec zagrożenia ze strony Federacji Rosyjskiej. Jesteśmy wdzięczni dla różnych polskich środowisk politycznych, samorządów, organizacji pozarządowych, dla wszystkich polskich przyjaciół Ukrainy, dla innych mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce za różnorodne formy wsparcia Ukrainy oraz solidarności z narodem ukraińskim w tym dramatycznym momencie historii. Należy też podkreślić znaczenie stanowiska społeczności międzynarodowej, a w szczególności Stanów Zjednoczonych Ameryki i Unii Europejskiej, dla powstrzymania dążenia Rosji do podporządkowania i likwidacji państwa ukraińskiego. Słowa wielkiej wdzięczności skierować należy do Rosjan, którzy protestują przeciwko działaniom W. Putina.

Zwracamy się z apelem o dalsze wspieranie walki narodu ukraińskiego o jego prawo do samostanowienia i samodzielnego kształtowania swojej przyszłości, o wspieranie walki o istnienie i integralność terytorialną państwa ukraińskiego. Dzisiaj decyduje się nie tylko przyszłość narodu i państwa ukraińskiego, losy Ukrainy zaważą na sytuacji i stabilności geopolitycznej Europy i świata.

W imieniu środowiska ukraińskiego Podlasia:
Maria Ryżyk, przewodnicząca Związku Ukraińców Podlasia
Andrzej Artemiuk, zastępca przewodniczącego Związku Ukraińców Podlasia
Łukasz Badowiec, zastępca przewodniczącego Związku Ukraińców Podlasia
Ludmiła Łabowicz, sekretarz Związku Ukraińców Podlasia
Jurij Hawryluk, redaktor naczelny Ukraińskiego Pisma Podlasia „Nad Buhom i Narwoju"
Grzegorz Kuprianowicz, dyrektor Podlaskiego Instytutu Naukowego

Bielsk Podlaski, 22 lutego 2022 roku

eprasa.pl e1e465fbd5

Союз українців Підляшшя

Засідання Головної управи організації

27 березня в осідку Союзу українців Підляшшя в Більську відбулося засідання Головної управи організації. Його метою було обговорити головні питання, пов'язані з діяльністю СУП та новими викликами, зокрема у складний час російського збройного вторгнення в Україну та питанням допомоги українським біженцям, які опинилися на Підляшші. Говорилося, в першу чергу, про публічні збірки коштів на гуманітарну допомогу для України, найближчі заходи організації, а також нові проєкти.

Під час зборів Головна управа СУП, у порозумінні з Товариством «Підляський науковий інститут», прийняла дві ухвали: про заснування Пудляської науково-літературної нагороди, а також про обрання представників Союзу на членів капітули, яка буде її присуджувати.

Акція підтримки України

2 квітня на центральній площі Білостока – на Ринку Костюшка – відбулася акція «Вільна Україна!» (*на фото*). Її ініціаторкою була студентка з України, Анфіса Ігнатова, яка хотіла таким чином подякувати жителям Підляшшя – всім, хто допомагає втікачам від війни в Україні. Вона залучила до акції представників білоруської діаспори в регіоні, а також Союз українців Підляшшя. Маніфестація була нагодою черговий раз нагадати жителям Білостока, що в Україні тримає повномасштабна кривава війна, внаслідок якої гинуть невинні люди, подякувати за допомогу та протестувати проти жахіття, яке кожного дня відбувається в Україні. На акції були присутні волонтери, які показували українцям, де шукати допомогу, та розказували тим, хто хоче допомогти, як це можна зробити.

Фото зі сторінки ФБ Анфіси Ігнатової

Заняття у квітні-травні в рамках програми «До джерел»

4-12 квітня відбувалися весняні майстер-класи для дітей, які вивчають як рідну українську мову в Садочку № 9 у Більську, Початковій школі № 4 ім. А. Міцкевича в Більську та Шкільно-дошкільному комплексі в Черемсі. Були вони присвячені різним елементам весняної народно-релігійної традиції Підляшшя. Діти прикрашували вербові гілки на Вербну неділю, писали писанки воском, пекли «буслови лапи», тобто підляські обрядові булочки, пов'язані зі святом Благовіщення Пресвятої Богородиці.

5 і **8 квітня** майстер-класи писання писанок воском з дітьми з Більська і Черемхи вела Юлія Панасюк з Рівного, яка втікаючи від війни в Україні, опинилася в Більську.

11 квітня українські учні II і III класу Шкільно-дошкільного комплексу в Черемсі побували на навчальній поїздці до Музею народної культури у Василькові коло Білостока. Діти, що вивчають українську мову як рідну, взяли участь у майстер-класах, під час яких вони прикрашували святкові вербові гілки на Вербну неділю, писали писанки та знайомилися з давніми великодніми звичаями Підляшшя.

З черги **19 травня** до Музею народної культури у Василькові поїхали учні українських класів IA і IIA Початкової школи № 4 у Більську. Там вони ознайомилися зі старовинною підляською архітектурою та взяли участь у майстер-класах «Мешкати гарніше».

14-25 травня у Шкільно-дошкільному комплексі в Черемсі та в Початковій школі № 4 у Більську проходили чергові заняття для дітей, які вивчають українську мову. Тим разом були вони присвячені прикрасам з паперу та звичаям, які пов'язані з Всесвітнім днем вишиванки, що його відзначають щороку в третій четвер травня. Цього року свято проходило **19 травня**, та була це

eprasa.pl e1e465fbd5

нагода для всіх, щоб одягнути вишиті українські народні костюми. Майстер-класи, присвячені українським традиціям, повела з дітьми з Більська і Черемхи Людмила Корнеєва з Рівного.

Усі заходи, пов'язані з вивченням різних елементів української народної культури та поїздки для українських дітей пройшли в рамках проєкту «Майстер-класи української культури для дітей та молоді «До джерел»» завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Допомога з Фінляндії для біженців з України

7 квітня до Більська прибув фінський конвой із гуманітарною допомогою для українських біженців. Фіни проїхали 1400 кілометрів дороги та двома автобусами і кільканадцятьма машинами привезли близько 30 тонн речей для втікачів з України, які опинилися на Підляшші. У розвантаженні брали участь учасники конвою, більські волонтери та біженці, які проживають у місті. Речі, привезені з Фінляндії, роздавали потребуючим волонтери з Союзу українців Підляшшя.

Засідання Головної ради

10 квітня в осідку Союзу українців Підляшшя в Більську відбулося засідання Головної ради української організації. Було затверджено фінансовий звіт СУП за 2021 р., а також обговорено питання, пов'язані з поточною діяльністю Союзу.

Декламували українську поезію

13 квітня в Більському будинку культури відбувся Воєводський декламаторський конкурс «Українське слово» (*на фото*).

Учасники хвилиною мовчання вшанували жертви війни в Україні, а також померлого наприкінці минулого року поета Івана Киризюка (1949-2021), який багато років був членом журі конкурсу. Згодом діти презентувалися з вивченими віршами. Молодші вибирали дитячі віршики, старші – класику, передусім вірші Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка. Дуже високий рівень показали, зокрема, наймолодші – дошкільнята та учні перших класів початкової школи.

З віршами українських авторів виступали діти з Підляшшя – дошкільнята та учні садочків і початкових шкіл з Більська, Білостока і Черемхи, у яких ведуться уроки української мови. У конкурсі взяли також участь молоді читці з України, які тікаючи від війни, опинилися на Підляшші. Загалом виступила 101 дитина.

Журі оцінювало дітей у чотирьох вікових категоріях, присуджуючи I, II, III місце або вирізнення. Гран-прі конкурсу отримала Лідія Панасюк з Рівного, яка виступила з віршем «Утікайте москалі» Лесі Горової, написаним у 2014 р.

Це був другий конкурс української поезії, проведений у 2021/2022 навчальному році, оскільки попередній, з огляду на пандемію, перенесено з весни на осінь 2021 року.

eprasa.pl e1e465fbd5

Конкурс зорганізував Союз українців Підляшшя в рамках проєкту «Зустрічі з підляським фольклором, українською традицією і поезією» дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Інтеграційні зустрічі для біженців

25 квітня, другого дня православних Великодніх свят, Союз українців Підляшшя зорганізував три інтеграційні зустрічі для біженців з України – у Вільці Ваганівській, Мельнику над Бугом та в Загороді в Козликах над Нарвою. Утікачі від війни могли провести свято з підляськими українцями, відпочити на природі та водночас довідатися більше про Підляшшя, місцеву матеріальну та духовну культуру, а також про місцевих українців.

«З Підляської криниці»

15 травня у Більському будинку культури в Більську, під гаслом «Все буде Україна», проходили конкурсні прослуховування XVIII Конкурсу української пісні «З Підляської криниці». За перші місця змагалася 51 виконавча одиниця: солісти, дуети, тріо, квартети та ансамблі. Виконували вони автентичний або опрацьований фольклор, сучасну та авторську пісню, а також хорову музику. **28 травня**, також у Більському будинку культури, відбувся врочистий гала-концерт, під час якого виступили найкращі виконавці українських пісень (*на фото*).

Конкурс відбувся в рамках проєкту «Зустрічі з підляським фольклором, українською традицією і поезією» дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

W 2022 roku Związek Ukraińców Podlasia dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji RP realizuje zadania:

1. Działalność Związku Ukraińców Podlasia. 2. Spotkania z podlaskim folklorem, tradycją i poezją ukraińską. 3. Wydawanie Ukraińskiego Pisma Podlasia „Nad Buhom i Narwoju". 4. Warsztaty kultury ukraińskiej dla dzieci i młodzieży „U źródeł". 5. Festiwale kultury i tradycji ukraińskich na Podlasiu. 6. Działalność amatorskich zespołów artystycznych. 7. Bieżące funkcjonowanie strony internetowej Związku Ukraińców Podlasia. 8. Internetowe audycje radiowe w języku ukraińskim „Ukraińskie Słowo".

Підляський науковий інститут

Директор ПНІ на засіданні комісії меншин Сейму

28 січня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович взяв участь у засіданні Комітету національних та етнічних меншин Сейму РП. Засідання було присвячене наслідкам для національних та етнічних меншин зменшення в законі про бюджет на 2022 рік освітньої частини загальної субвенції для органів місцевого самоврядування та дотаціям на виконання завдань, спрямованих на захист, збереження та розвиток культурної ідентичності національних і етнічних меншин та на збереження і розвиток регіональної мови, наданим у 2021 р. Д-р Григорій Купріянович, як співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин, взяв слово в обох цих питаннях.

Дослідники родом з Підляшшя взяли участь онлайн у конференції в Бересті

Дослідники родом з Підляшшя проф. Роман Висоцький та д-р Григорій Купріянович взяли участь онлайн у 5-ій міжнародній науково-практичній конференції «Берестейський мир: духовна і матеріальна культура», яка **5-6 лютого** проходила в Бересті та Скоках. Доповідь «Битва під Милейчицями: призабутий підляський епізод польсько-більшовицької війни 1920 року» виголосив д-р габ. Роман Висоцький, професор Університету Марії Кюрі-Склодовської в Люблині, а водночас голова Наукової ради Підляського наукового інституту. Про «Українську видавничу діяльність на Холмщині та Південному Підляшші в 20-і та 30-і роки XX століття» говорив д-р Григорій Купріянович, директор Підляського наукового інституту. Організаторами конференції були: Український науково-педагогічний союз «Берегиня», Історично-меморіальний музей «Садиба Німцевичів», Берестейська центральна міська бібліотека ім. А.С. Пушкіна.

Позиція українського середовища Підляшшя щодо дій Російської Федерації

Директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович став одним із підписантів «Позиції українського середовища Підляшшя щодо дій Російської Федерації», яка була оприлюднена **22 лютого**, напередодні повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

Звернення до Суспільств та Лідерів Країн Європейського Союзу, США та Канади

У березні Підляський науковий інститут став одним із підписантів «Звернення до Суспільств та Лідерів Країн Європейського Союзу, США та Канади». Під зверненням, складеним за ініціативою Громадського комітету солідарності з Україною, підписалися різні неурядові та громадські організації з Польщі, у цьому числі української національної меншини, крім ПНІ, також Українське історичне товариство в Польщі, Об'єднання українців у Польщі, Пласт – українська скаутська організація в Польщі, Українське Товариство.

У зверненні, зокрема, написано: «24 березня пройде місяць від варварського вторгнення Росії в Україну. Україна рішуче, демонстру-

eprasa.pl e1e465fbd5

ючи надзвичайну військову майстерність, відбиває багаторазово сильнішу мілітарно агресію Росії. В Україні під снарядами та бомбами російських варварів гинуть сотні дітей, жінок, вагітних, старих та немічних осіб. Гинуть українські воїни, а також жінки й чоловіки, які вступили до відділів Територіальної оборони, віддано та з вірою воюючи за право на власну країну. (...) Символом російської впертості стала облога Маріуполя, який сьогодні називають «новим Алеппо».

Три мільйони громадян України, переважно матері з дітьми, вже були змушені покинути рідну країну, знайшовши притулок у сусідніх з Україною країнах, у тому числі найчисленніше в Польщі. Дотеперішня військова й гуманітарна допомога, а також підтримка України з боку більшості країн вільного світу, виявилися недостатніми супроти злочинів проти людства та руйнувань, спричинених цинічною жорстокістю.

До країн Європейського Союзу, Європарламенту та урядів Північної Америки звертаємося з закликом терміново прийняти рішення, які дозволять якнайшвидше мілітарно здолати варварську агресію Росії та відновити територіальну цілісність України. Кожен день, кожна година, кожна хвилина зволікання з прийняттям цих рішень означають смерть і невимовні страждання мільйонів людей.

Ми закликаємо терміново застосувати особливий шлях до членства України в Європейському Союзі. Сьогодні Україна стримує розповсюдження зла, яке вже існує на кордоні ЄС, а Путін реально погрожує увірватися в кордони Союзу. Ми закликаємо відкрити Україні шлях до членства в НАТО – альянсу, метою якого є забезпечення свободи та безпеки для всіх членів. Перемога України над Росією стане перемогою Європи та всього вільного світу, в якому головними цінностями є життя, гідність і добро кожної людини (...)».

Засновано Підляську науково-літературну нагороду

За рішенням управ Товариства «Підляський науковий інститут» та Союзу українців Підляшшя **наприкінці березня** засновано Підляську науково-літературну нагороду. Метою її створення є промоція української мови та культури Підляшшя шляхом вшанування та нагородження людей, які відіграють важливу роль у функціонуванні, дослідженні та розвитку української культури та мови Підляшшя.

Нагорода буде присуджуватися у чотирьох категоріях: «Літературна творчість», «Наукова діяльність», «Науково-популярна діяльність», «Публіцистична творчість». Можуть її отримати фізичні особи, які заслужені для функціонування, дослідження, творення чи розвитку української культури та мови Підляшшя в окремих категоріях. Премію присуджуватиме Капітула, у склад якої увійшли особи, заангажовані у діяльність задля збереження та розвитку української мови і культури Підляшшя, вказані управами суб'єктів, що заснували Нагороду, тобто Товариства «Підляський науковий інститут» та Союзу українців Підляшшя.

Підляську науково-літературну нагороду вперше присудять у 2022 році. Капітула Нагороди працюватиме з **липня**. Оголошення лавреатів та церемонія вручення Нагород на 2022 рік відбудеться восени цього року.

Заснування та присуджування Нагороди є однією із трьох дій публічного завдання «Промоція української мови та культури Підляшшя», що фінансується Національним інститутом свободи – Центром розвитку громадянського суспільства в рамках Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWEFIO на 2021-2030 роки.

Директор ПНІ на відзначеннях 90-ліття д-ра О. Колянчука

2 квітня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович взяв участь у відзначеннях ювілею 90-ліття доктора Олександра Колянчука, які відбулися в Перемишлі, де кількадесят років проживає Ювіляр.

Д-р Олександр Колянчук (*на фото з дружиною Лідією*) – холмщак, він народився 2 квітня 1932 р. в селі Вілька Тернівська на Холмщині. Під час акції «Вісла» був депортований з сім'єю на північні землі Польщі. Все життя був активний в українській громадській діяльності та заангажований у життя Православної Церкви. Автор численних наукових і популярно-наукових публікацій про історію визвольних змагань українського народу 1917-1921 рр., польсько-української військової співпраці, української еміграції в Польщі міжвоєнного періоду, історії українського війська, а також історії Холмщини і Південного Підляшшя.

У відзначеннях ювілею доктора Олександра Колянчука взяли участь представники українського середовища в Польщі, зокрема місцева перемиська громада, попри війну представники наукового середовища з України та, звичайно, сім'я Ювіляра. Від імені українського середовища Підляшшя, а зокрема Підляського наукового інституту, д-ра О. Колянчука привітав директор ПНІ д-р Г. Купріянович, який вручив йому привітальні листи та подарунки, серед яких були також і підляські акценти.

Ювіляра привітало з ювілеєм чотирьох православних ієрархів з Польщі: предстоятель Православної Церкви в Польщі митрополит Варшавський і всієї Польщі Сава, який сам також родом із Холмщини, архиєпископ Люблинський і Холмський Авель, Православний Ординарій Війська Польського архиєпископ Вроцлавський і Щецінський Юрій та архиєпископ Перемиський і Горлицький Паїсій, який нагородив Ювіляра медаллю св. Максима Горлицького. Привітальні листи від православних ієрархів зачитав о. прот. Юрій Мокрауз, парох православної парафії в Перемишлі, вірним якої є д-р О. Колянчук, він привітав також Ювіляра від імені перемиської парафії.

Товариство Спадщина Підляшшя

Пісні Лівобережної України

21-22 травня у Центрі неперервної освіти в Білостоці відбулися майстер-класи традиційних українських пісень (*на фото*). Повела їх Олена Гончаренко, етномузиколог, етноспівачка, викладачка, яка зініціювала формування молодіжно-

eprasa.pl e1e465fbd5

го фольклорного середовища в Сумах, керівниця ансамблю «Серпанок».

Учасники майстер-класів знайомилися з манерою співу, характерною для Лівобережної України. Вони вчилися обрядових пісень весняно-літнього циклу, а також весільних і ліричних творів.

Подію зорганізувало Товариство Спадщина Підляшшя у співпраці з Центром неперервної освіти в Білостоці.

Товариство друзів скансену в Козликах

«Операція чиста ріка»

30 квітня в Загороді в Козликах над Нарвою відбулася акція «Операція чиста ріка». Її учасники (біля 20 осіб) прибирали територію довкола музею, береги Нарви, а також збирали сміття з річки, дороги та лісу. До акції приєдналися біженці з охопленої війною України, які проживають на Підляшші.

«На Миколу»

21 травня у Загороді в Козликах над Нарвою відбулася щорічна зустріч приятелів та знайомих Товариства друзів скансену в Козликах «На Миколу». У програмі заходу була презентація авторства Павла Місіюка та Андрія Давидюка, присвячена активності Союзу української незалежної молоді та відновленню діяльності підляських українців «під вітряком», чого результатом стало заснування Товариства друзів скансену в Козликах, яке створило музей під відкритим небом, та розгорнуло довкола нього українську діяльність. Після презентації відбулася товариська зустріч, поєднана зі співанням українських пісень. Взяли в ній участь не лише постійні учасники зустрічей при нагоді свята літнього Миколая, але й запрошені гості – громадяни з України, які зараз, у зв'язку з війною, проживають на Підляшші. **(ред.)**

Фото Юрія Гаврилюка, Людмили Лабович, Улити Харитонюк

KOLPORTER

На Підляшші наш часопис можна купувати у кіосках і всіх інших пунктах продажу преси фірми „Kolporter" на терені Більського, Гайнівського і Сім'ятицького повітів та міста Білостока (для прикладу у крамницях Arhelan, PSS Społem), а також у Центрі православної культури у Білостоці.

Na Podlasiu nasze pismo można kupować w kioskach i innych punktach sprzedaży prasy firmy „Kolporter" na terenie powiatu bielskiego, hajnowskiego, siemiatyckiego oraz miasta Białegostoku (np. w sklepach Arhelan, PSS Społem), a także w Centrum Kultury Prawosławnej w Białymstoku.

Український часопис Підляшшя «Над Бугом і Нарвою»
Ukraińskie Pismo Podlasia „Nad Buhom i Narwoju"

Виходить шість разів у рік ❖ Ukazuje się sześć razy w roku
PL ISSN 1230-2759

ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77
nadbuhom.pl nadbuhom@nadbuhom.pl (+48) 502 565 547

Редакція: Юрій Гаврилюк (головний редактор), Вікторія Гаць, Андрій Єкатеринчук, Людмила Лабович (секретар), Анна Паб'ян, Юрій Плева.
Redakcja: Wiktoria Gać, Jurij Hawryluk (Jerzy Gawryluk – red. nacz.), Andrzej Jekaterynczuk, Ludmiła Łabowicz (sekretarz), Anna Pabjan, Jerzy Plewa.

Видавець/Wydawca: Союз українців Підляшшя / Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77 E-mail: biuro@zup.org.pl WWW: zup.org.pl

Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji RP ❖ Зреалізовано завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji ❖ Публікація виражає лише погляди автора/ів і не може ототожнюватися з офіційною позицією Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Не всі думки висловлені на сторінках нашого часопису віддзеркалюють погляди редакції. ❖ Nie wszystkie opinie wyrażone na łamach naszego czasopisma wyrażają poglądy redakcji.

Не замовлених матеріалів не повертаємо. Редакція залишає за собою право редагувати, скорочувати тексти та змінювати заголовки. За зміст поміщених реклам та оголошень редакція не відповідає. ❖ Materiałów nie zamówionych redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania oraz zmiany tytułów. Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za treść zamieszczonych reklam i ogłoszeń.

Andare Studio Grafiki i Reklamy, ul. Senatorska 40/91, 00-095 Warszawa. Nakład: 1200 egz.

eprasa.pl e1e465fbd5

Пудляськи́й літературний конкурс «Пи́шемо по-свойому» — справа поважна, однак кожному досяжна!

Кожний, кому своя мова дорогая, може по-свойому не оно говорити́, але й пи́сати́ — коб на літературний конкурс надсилати́:

— твори з поетичним духом, з римом або й без риму (тоє вже самиє вирішуйте)

— прозою пи́сане: оповіданя, новелі, повісті

— спогади: з житя свойого або може й чийогось, бо кажде житє цікаве й великої історії части́на

— байкі й розповіді: з власної голови згадане або й од інших зачуте

— репортажне

— публіцистичне (коли́ думки́ важни хочеться світові розказати́)

— всякє́ інше, аби літературний характер показувало і коб було напи́сане *мовою батькувського порога* – якою говорат од Буга на полудньові до парафії Риболи над Нарвою, що на пувночи і до Біловізької пущи на сході.

Хтось може запитати́: – А чи я зумію, бо ж в школах по- нашому – по-чижувському, по-милійчицькому, чи по-ставищуцькому – не учився? Признаюся, що ні я, ні інши люде, якії в «Над Бугом і Нарвою» чи де інде по-свойому друкуються, тоже мовою свого села чи містечка в школах не учили́ся, але́ за пи́санє все ж таки́ взяли́ся й некє́псько нам справа йде. То хто як вміє, хай так і пи́ше – бо ми ж не фільольоги́, тому й помилки́ наши не гріх, а тоє, що в серці і душі́ найліпш вискажеться мовою свого роду – коб і тиї поколі́ня, що на нас із Небес вже ди́вляться – добре понімали́.

Од думки до слова, од слова – до діла! А ді́лом – нехай слово буде!

Твори на конкурс надсилайте до 31 грудня 2022 року. **(юг)**

Podlaski Konkurs Literacki „Piszemo po swojomu”

Celem Podlaskiego Konkursu Literackiego „Piszemo po swojomu” jest zachęcenie osób znających i używających ukraińskich gwar Podlasia do twórczości literackiej we własnym języku. Warunkiem uczestnictwa jest nadesłanie jako pracy konkursowej co najmniej jednego oryginalnego utworu literackiego napisanego ukraińską gwarą Podlasia.

Do konkursu można zgłaszać różnego rodzaju utwory, np. utwory poetyckie, utwory prozatorskie (opowiadania, nowele, powieści), wspomnienia (własne lub spisane wspomnienia innej osoby), bajki, opowieści (własne lub spisane opowieści innej osoby), utwory reportażowe, utwory publicystyczne, a także inne utwory mające charakter literacki w szerokim tego znaczeniu. Wybór gatunku literackiego zostanie pozostawiony uczestnikom, aby pobudzić ich kreatywność w poszukiwaniu formy wyrazu literackiego. Nie ma ograniczeń związanych z objętością utworu literackiego. Można przesyłać prace pisane zarówno cyrylicą, jak i alfabetem łacińskim.

Prace z dopiskiem „Konkurs literacki” można przesyłać do 31 grudnia 2022 r. na adres:

Stowarzyszenie „Podlaski Instytut Naukowy”
skr. poczt. 26
17-100 Bielsk Podlaski

lub na adres mailowy konkursu:

poswojomu@gmail.com

Każdy uczestnik ma prawo nadesłać na konkurs nie więcej niż trzy utwory literackie (w tym stanowiące całość cykle wierszy, poematy, cykle opowiadań itp.). Każdy z utworów (cykli) będzie oceniany oddzielnie.

Elementem łączącym się ściśle z promocją konkursu, zachęcającym i przygotowującym do udziału w nim, będą warsztaty literackie dla potencjalnych uczestników konkursu – osób piszących utwory literackie gwarami języka ukraińskiego oraz ukraińskim językiem literackim. Warsztaty prowadzić będą uznani pisarze oraz filologowie, specjalizujący się w problematyce ukraińskich gwar Podlasia. Odbędą się warsztaty o różnorodnej problematyce, ich tematyka obejmować będzie w szczególności zagadnienia związane z ukraińskimi gwarami Podlasia oraz techniką pisania utworów literackich.

Organizatorem Podlaskiego Konkursu Literackiego „Piszemo po swojomu” jest Stowarzyszenie „Podlaski Instytut Naukowy” z siedzibą w Bielsku Podlaskim. Partnerem przy organizacji konkursu jest Związek Ukraińców Podlasia.

Konkurs odbywa się jako jedno z trzech działań zadania publicznego „Promocja języka i kultury ukraińskiej Podlasia”, finansowanego przez Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego ze środków Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030.

KOMITET DO SPRAW POŻYTKU PUBLICZNEGO

NIW

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030

Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2021-2030 NOWE FIO

ПЕРЕДПЛАТА – 2022 – PRENUMERATA

Річна передплата на території Польщі коштує 60,00 злотих (PLN). (6 номерів). При замовленні передплати за коротший період число номерів треба помножити через 12,00 злотих. Архівні номери – 3 зл. (один номер) + витрати на доставку. **Річна передплата** в Україну та Білорусь – 100,00 PLN. **Річна передплата** у інші держави – 40 EUR або $50,00, або їхня рівновартість (авіапошта).

Банківський рахунок видавця: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (у назві платежу просимо вказати ім'я, прізвище і точну адресу для висилки та період, якого стосується платіж).

Формат номера для перерахунків з-за кордону:
PKOPPLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402.

Вплати з-за кордону просимо виконувати лише безпосередньо на банківський рахунок. Про інші варіанти, будь ласка, заздалегідь домовляйтеся з Видавцем.

Організації, парафії та інші колективи можуть робити замовлення потрібної кількості примірників за окремою домовленістю про умови пересилки і оплати. З усіма запитаннями звертайтеся на e-адресу nadbuhom@nadbuhom.pl, номери телефонів (+48) 502 565 547 або 609 048 496, або пишіть листи на адресу Видавця.

Roczna prenumerata krajowa kosztuje 60,00 zł (PLN). W przypadku prenumeraty na okres krótszy liczbę numerów należy pomnożyć przez 12,00 zł. Numery archiwalne – 3 zł (sztuka) + koszt wysyłki.

Roczna prenumerata Ukraina i Białoruś – 100,00 PLN.

Roczna prenumerata do pozostałych krajów – 40 EUR lub 50 USD (poczta lotnicza).

Rachunek bankowy wydawcy: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (w tytule wpłaty prosimy podać imię, nazwisko i adres, na który ma być wysłana prenumerata oraz okres, którego dotyczy wpłata).

Format rachunku bankowego dla wpłat z zagranicy: PKOPPLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402. Wpłat z zagranicy prosimy dokonywać wyłącznie na rachunek bankowy. Inne formy należy uzgadniać z Wydawcą.

Z pytaniami w sprawie prenumeraty indywidualnej, zamówień grupowych oraz pomocy w rozpowszechnianiu prosimy zwracać się na adres e-mail nadbuhom@nadbuhom.pl, numery telefonów (+48) 502 565 547 lub 609 048 496, a także listownie.

eprasa.pl e1e465fbd5

ISSN 1230-2759
03
9 771230 275926